

Helsingin
kulttuurikeskus
Julkaisu

Taiteen perusopetuksen tila ja kehittämistarpeet Helsingissä

Taiteen perusopetuksen tila ja
kehittämistarpeet Helsingissä

Selvittäjä: Elina Vismanen

Työryhmä: Petteri Räisänen ja Reetta Sariola

Tiedustelut: Reetta Sariola, reetta.sariola@hel.fi

Julkaisija: Helsingin kulttuurikeskus

Taitto: Hannamari Vahtikari

Kartat: Petteri Räisänen / Helsingin kulttuurikeskus

Valokuvat: Mauri Tahvonen / Annantalo ja Hannamari Vahtikari

Painopaikka: Kopio Niini Oy, Helsinki, 2016

Painettu: ISBN 978-952-331-154-1

Sähköinen: ISBN 978-952-331-155-8

Taiteen perusopetuksen
tila ja kehittämistarpeet
Helsingissä

6	ALKUSANAT — <i>Veikko Kunnas</i>
10	I TOIMENPIDE-EHDOTUKSET — <i>Elina Vismanen</i>
13	II RAPORTTI — <i>Elina Vismanen</i>
15	1. Taustaa
16	2. Taiteen perusopetuksen saatavuus ja saavutettavuus Helsingissä
16	2.1. Osallistumien eri taideaineissa ja opetustasoilla
17	2.2 Osallistuminen alueittain
19	2.3 Osallistuminen sosioekonomisesta näkökulmasta
20	2.4 Sukupuolijakauma
21	2.5 Vieraskieliset oppilaat
21	2.6 Opetustilat
23	3. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden kehittämistarpeet
25	4. Taiteen perusopetuksen resursoinnin kehittämistarpeet
29	5. Taiteen perusopetuksen tehtävät ja tarpeet Helsingissä
33	III TAITEEN PERUSOPETUKSEN PAIKKATIETOANALYYSI — <i>Petteri Räisänen</i>
35	1. Taiteen perusopetukseen osallistuminen ja opetustarjonta asuinalueittain
44	2. Asuinalueen sosiodemografinen profiili ja taiteen perusopetukseen osallistuminen
46	3. Taiteen perusopetuksen avustukset asuinalueittain
48	4. Väestönmuutos ja taiteen perusopetus
50	5. Paikkatietoanalyysin yhteenveto
53	IV TAUSTASELVITYS — <i>Elina Vismanen</i>
55	1. Taiteen perusopetuksen lähtökohdat
55	1.1 Taiteen perusopetuksen järjestäminen ja oppimäärät
56	1.2 Taiteen perusopetus valtakunnallisesti
57	1.3 Taiteen perusopetus Helsingissä
58	1.4 Taiteen perusopetuksen kustannukset ja rahoitus
63	2. Taiteen perusopetuksen nykytila Helsingissä
63	2.1 Oppilaat
66	2.2 Talous
68	2.3 Oppilasmaksut
70	2.4 Opetustilat
72	2.5 Henkilöstö
73	2.6 Opetussuunnitelmat ja arviointi
75	2.7 Yhteistyö
76	3. Taiteen perusopetuksen laatu, tasa-arvo ja saavutettavuus Helsingissä
76	3.1 Laadukkaan opetuksen tunnusmerkit
78	3.2 Taidekasvatuksen rooli
79	3.3 Opetuksen saavutettavuudesta
79	3.4 Opetuksen tasa-arvonäkökulmat
82	4. Taiteen perusopetuksen tulevaisuus ja kehittämistarpeet Helsingissä
82	4.1 Oppilaitosten tulevaisuusnäkymät
83	4.2 Taidealojen tulevaisuusnäkymät
83	4.3 Taidekasvatuksen tulevaisuusnäkymät
83	4.4 Opetustarjonta
84	4.5 Opetussuunnitelmien perusteet
85	4.6 Oppimäärien kehitystarpeet
86	4.7 Resursoinnin kehitystarpeet
90	LÄHTEET
92	LIITTEET

Alkusanat

Taiteen perusopetus on lakiin ja opetussuunnitelmien perusteisiin pohjaavaa, kouluajan ulkopuolella tapahtuvaa, ensisijaisesti lapsille ja nuorille tarkoitettua eri taiteen lajien opetusta. Opetusta annetaan mm. musiikkiopistoissa sekä kuvataide-, tanssi- ja sirkuskouluissa. Helsingissä kaupungin toiminta-avustusta saa 40 toimijaa ja tuntiperusteista valtionosuutta näistä 15 taideoppilaitosta.

Taiteen perusopetuksen tila ja kehittämistarpeet Helsingissä -selvityksellä kartoitetaan helsinkiläisen taiteen perusopetuksen tilaa vuonna 2014 sekä tulevien vuosien kehittämistarpeita. Selvityksen tilaaja on Helsingin kulttuurikeskus, asiantuntijanaan kulttuurisuunnittelija Reetta Sariola (kulttuurikeskus), ja sen on toteuttanut YTM/Politics magister Elina Vismanen. Paikkatietotarkastelun toteuttaja on projektisihteeri Petteri Räisänen (kulttuurikeskus). Erityisesti tarkastelukulmina ovat taiteen perusopetuksen vaikuttavuus, saavutettavuus, laadukkaan opetuksen käsitteistö sekä tulevien vuosien kehittämistarpeet Helsingissä.

Selvityksellä kootaan tietoa päätöksenteon tueksi. Helsingissä taiteen perusopetusta antavat yksityiset toimijat, joten kattavaa tietoa kentän kehityksestä kerätään säännöllisesti. Taiteen perusopetuksen tilaa Helsingissä on arvioitu tarpeelliseksi tarkastella myös, koska opetushallitus on uudistamassa taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita vuosien 2016–2017 aikana. Aiemmat taiteen perusopetuksen kartoitukset Helsingissä ovat vuosilta 2005 ja 2008.

Selvityksessä havaittiin, että taiteen perusopetuksen saavutettavuutta on syytä kehittää. Helsingissä on havaittavissa varsin selkeitä alueellisia eroja taiteen perusopetuksen osallistumisessa. Monissa taiteenlajeissa tyttöjen osuus oppilaista on korostunut. Saavutettavuuden kehittämisessä olisikin jatkossa huomioitava entistä paremmin opetuksen alueellinen jakaantuminen, sukupuoli- ja kielikysymykset sekä väestömuutoksen vaikutukset.

Toisena havaintoja selvityksessä on julkisen rahoituksen ja samalla oppilasmäärien painottuminen musiikin opetukseen. Jatkossa julkisen rahoituksen haasteena on toisaalta pyrkiä tasapainottamaan taidelajien avustamisen epätasapainoa ja samalla pystyä hallitsemaan väestönmuutosten ja -kasvun aiheuttamaa palvelutarpeen lisääntymistä.

Aineiston kokonaistarkastelun perusteella selvittäjä ehdottaakin kahta kehittämisaluetta: 1. opetuksen saavutettavuuden ja saatavuuden vahvistamista sekä 2. oppilaitosten toimintaedellytysten kehittämistä.

Taiteen perusopetukselle Helsinki on toisaalta innostava, mutta haastava toimintaympäristö. Taidekorkeakoulut, taidelaitokset sekä monimuotoinen taide- ja kulttuurikenttä tarjoavat mahdollisuuksia yhteistyölle ja innovaatioille. Alueella riittää taideopetuksen ammattilaisia. Samalla pääkaupunkiseudun korkea kustannustaso sekä kilpailu lasten ja perheiden vapaa-ajasta luovat haasteita oppilaitosten talouteen ja toimintaan. Myös monet väestömuutoksiin liittyvät ilmiöt, kuten monikulttuurisuuden lisääntyminen ja elämäntapojen moninaistuminen näkyvät vahvana Helsingissä.

Selvitys tarjoaa hyvät lähtökohdat taiteen perusopetuksen kehittämistoimenpiteiden linjaamiselle ja toteuttamiselle. Kaupunkitasoisesti Helsingissä on tavoitteena mahdollistaa hyvä harrastus jokaiselle lapselle ja nuorelle. Selvitys tarjoaa tähän keskusteluun uutta tietoa kulttuuritoimen näkökulmasta.

VEIKKO KUNNAS

Osastopäällikkö
Kulttuurikeskus

Toimenpide-ehdotukset

TAITEEN PERUSOPETUKSEN SAAVUTETTAVUUDEN VAHVISTAMINEN

1. Lisätään opetuksen saatavuutta

Alle kouluikäisten taiteen perusopetuksen palvelujen tasapuolisen saatavuuden edistämiseksi lisätään alle kouluikäisten lähikulttuuripalveluna annettavaa taiteen perusopetusta. Kouluikäisten taiteen perusopetustarjonnan lisäämiseksi kehitetään mahdollisuuksia 7–12-vuotiaiden kulttuuriharrastustoimintaan kouluajalla tai kiinteästi koulupäivän yhteydessä. Jatkossa tarjotaan matalan kynnyksen tavoitteellisen taidekasvatuksen opetusmuotoja entistä vahvemmin yhteistyössä päiväkodin, peruskoulun, koulun iltapäivätoiminnan, kerhotoiminnan sekä nuorisotalojen kanssa. Taiteen perusopetuksen tarjonnassa lisätään erityisesti ryhmämuotoista opetusta, myös musiikin opetuksessa. Tasapuolisella ja ennustettavalla tukipolitiikalla varmistetaan kohtuulliset lukukausimaksut. Sosiaalitoimen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa kehitetään systemaattinen maksusitoumusjärjestelmä tai palveluohjausjärjestelmä.

2. Tasapainotetaan opetuksen alueellista tarjontaa väestömuutokset huomioiden

Helsingin eri alueiden palvelutarjonnan tasapainottamiseksi huomioidaan kaupunkirakenteen

muutokset ja eri väestöryhmien tarpeet taiteen perusopetuksen saatavuutta ja saavutettavuutta kehittäessä. Jatkossa lisätään ja kohdennetaan opetustarjontaa erityisesti alueille, joilla opetustarjonta on niukkaa tällä hetkellä. Opetuksen tasapuolista hakeutumista vahvistetaan lisäämällä tietoisuutta alueen taiteen perusopetuksen palvelutarjonnasta kouluissa ja nuorisotaloilla.

3. Vahvistetaan opetuksen sukupuolista tasa-arvoisuutta

Poikien taideharrastamisen tukemiseksi huolehditaan, että taiteen perusopetus on molemmille sukupuolille houkutteleva vapaa-ajan harrastus. Kehitetään poikia tavoittavia opetustapoja ja -sisältöjä erityisesti sirkuksen, teatterin ja tanssin taiteen perusopetuksessa.

4. Lisätään monimuotoisuutta taiteen perusopetuksessa

Helsingin monimuotoistuminen huomioidaan jatkossa entistä paremmin myös taiteen perusopetuksen toteuttamisessa ja toteutumisessa. Kasvatetaan maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten osuutta taiteen perusopetuksen oppilaisissa. Vahvistetaan maahanmuuttajien roolia taiteen perusopetuksen järjestäjinä.

OPPILAITOSTEN TOIMINTAEDELLYTYSTEN KEHITTÄMINEN

1. Kehitetään avustusperusteita ja avustusten jakaantumisen tasapuolisuutta

Taidelajien tasapuolisen kohtelun edistämiseksi vahvistetaan eri taidealojen välistä tasa-arvoa avustusperusteissa sekä avustamisessa. Kehitetään toimijoita entistä yhdenmukaisemmin kohtelevat avustusperusteet sekä lisätään avustusperusteiden läpinäkyvyyttä. Huolehditaan sukupuolten tasa-arvon ja alueellisen tasa-arvon välittymisestä osaksi avustusperusteita.

2. Kehitetään palvelutarjonnan monimuotoistumista ja oppilaitosten omaa varainhankintaa

Oppilaitosten toimintaedellytysten tukemiseksi taiteen perusopetuksen soveltavaa käyttöä lisätään. Luodaan mahdollisuuksia hyödyntää oppilaitosten tarjoamia taidekasvatusta soveltavia palveluja monialaisesti ja pitkäjänteisesti esim. koulujen iltapäivätoiminnassa ja lasten kerhotoiminnassa. Tuetaan taiteilijayrittäjyyttä sekä pätevän taidealan opetushenkilöstön työllistymistä esim. mahdollistamalla työllistymismahdollisuuksia päiväkodissa ja koulussa.

3. Varmistetaan opetuspaikkojen alueellista kattavuutta

Huolehditaan kohtuuhintaisten toimitilojen riittävästä tarjonnasta sekä toimitilojen tasaisesta jakautumisesta eri alueilla ja erityisesti alueilla, jossa osallistuminen opetukseen on kaupungin keskiarvoa vähäisempää. Laajennetaan koulutilojen iltakäytön hyödyntämistä taiteen perusopetukseen erityisesti matalan osallistuvuuden alueilla. Edistetään koulujen luokkatilojen käyttöjärjestelmän asiakaslähtöisyyttä yhteistyössä opetusviraston ja tilakeskuksen kanssa. Kehitetään korvausjärjestelmä taiteen perusopetuksen toimijoille koulujen luokka- ja salitiloissa toimimiseen.

4. Kehitetään taiteen perusopetusta yhdessä oppilaitoskentän kanssa

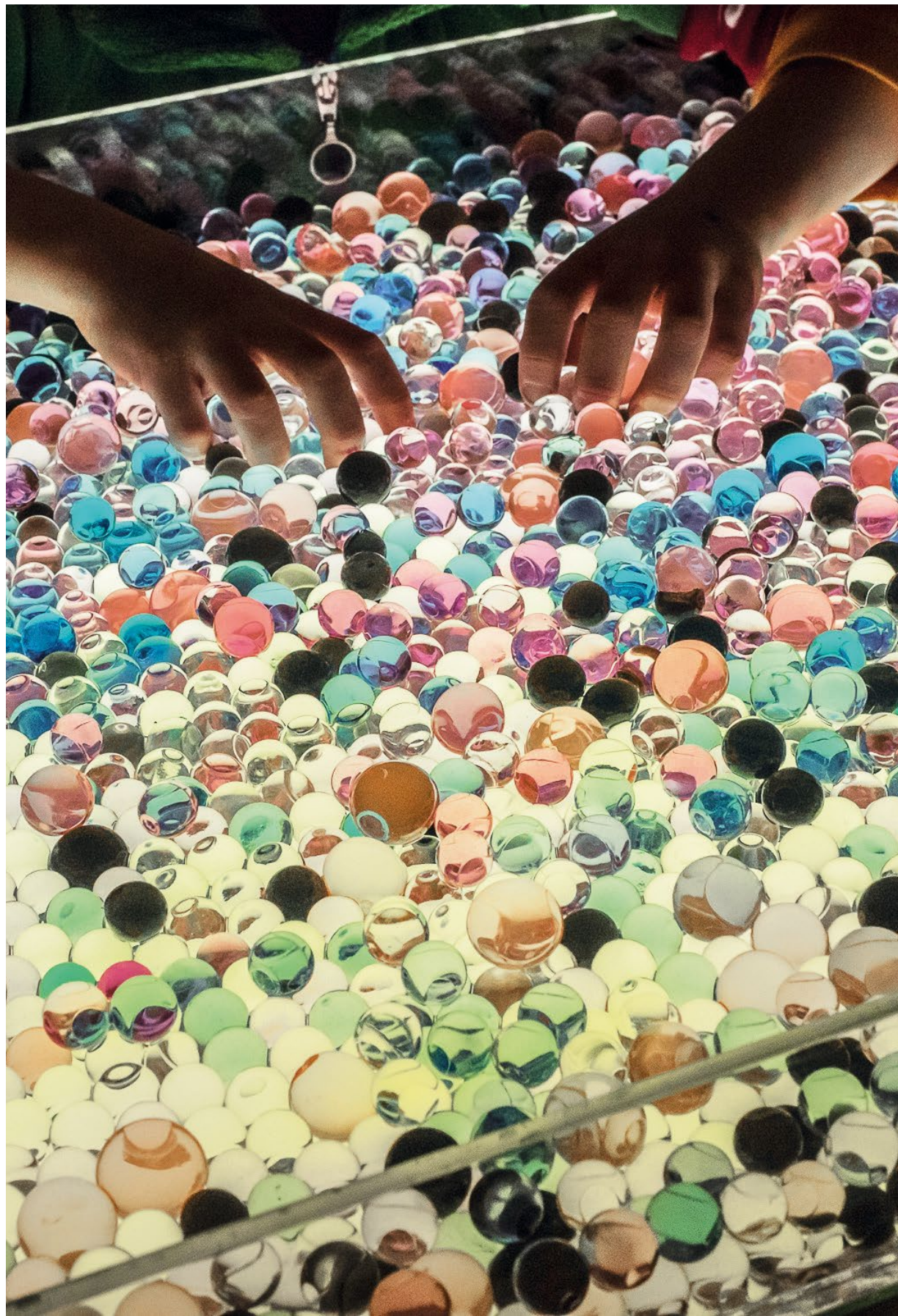
Edistetään kentän avointa keskustelua taiteen perusopetuksen kehittämis- ja muutostarpeista. Järjestetään taidealat ja oppimäärät kokoavaa keskustelua taiteen perusopetuksen ajankohtaisista aiheista. Tuetaan oppilaitosten osaamista liittyen taiteen perusopetuksen kehittämistarpeisiin sekä toimintaympäristön muutoksiin. Jaetaan oppilaitosten hyviä käytäntöjä. Osallistutaan valtakunnallisesti taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden uudistamistyöhön ja tuodaan esiin Helsingin näkökulmaa osana uudistustyöhön liittyvää keskustelua.

II. Raportti

Elina Vismanen

1.

Taustaa

Taiteen perusopetus on erityisesti lapsille ja nuorille suunnattua pitkäjänteistä ja tavoitteellista eri taiteenalojen opetusta, josta voidaan periä kohtuullisia oppilasmaksuja. Helsingissä opetusta antavat yksityiset eri taiteenalojen oppilaitokset, joista osaa Helsinki tukee avustuksin. Opetusta annetaan esimerkiksi musiikkiopistoissa, kuvataide-, teatteri-, tanssi- ja sirkuskouluissa. Opetus antaa oppilaalle valmiuksia ilmaista itseään ja hakeutua asianomaisen taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen. Opetus perustuu lakiin sekä opetushallituksen asettamiin opetussuunnitelman perusteisiin.

Opetettavia taidealoja ovat musiikki, tanssi, visuaaliset taiteet, teatteritaide, sirkustaide ja sanataide. Opetusta annetaan kahdessa oppimäärässä, yleisessä ja laajassa, joista molemmat määritellään tavoitteelliseksi ja tasolta toiselle eteneviksi.

Selvityksessä käytetty aineisto kerättiin kulttuuri- ja kirjastolautakunnalta tai opetus- ja kulttuuriministeriöltä taiteen perusopetusluvan saaneilta oppilaitoksilta Helsingissä syksyllä 2015¹. Oppilaitoksille lähetettiin sähköinen kysely, jossa pyydettiin tietoja opetuksen toteuma- ja taloustilastoista, opetustilojen sijainnista sekä oppilaiden hakeutumisesta opetukseen. Kysely lähetettiin yhteensä 51

oppilaitokselle, joista 47 oppilaitosta vastasi. Lisäksi kymmenen oppilaitoksen rehtoria haastateltiin. Haastatelluilta kysyttiin opetuksen nykytilasta, heidän käsityksiään opetuksen merkityksestä lapsille ja nuorille sekä taiteen perusopetuksen kehitystarpeista. Haastateltavat edustivat eri taiteenaloja, eri kokoisia ja erilaisella rahoituksella toimivia oppilaitoksia sekä eri kaupunginosia.

Esitetyt tiedot perustuvat vastanneiden oppilaitosten antamiin tietoihin. Vastaamatta jättäneitä oppilaitoksia ei näin ollen ole huomioitu esimerkiksi eri taidealojen kokonaisoppilasmääriä tai eri taidealojen saamia avustusmääriä kuvaavissa luvuissa.

Tekstissä esiintyvät suorat lainaukset ovat vastaajien itsensä kirjoittamia avoimia vastauksia. Joistakin vastauksista on poistettu oppilaitosten nimitietoja tai muita tunnistamista mahdollistavia ilmaisia tietosuojasyistä.

Taiteen perusopetuksen tila ja kehittämistarpeet Helsingissä-selvitys koostuu kolmesta osiosta: raportista toimenpide-ehdotuksineen, opetuksen saatavuuden ja saavutettavuuden paikkatietotarkastelusta sekä aiemman tutkimuksen ja kysely- ja haastatteluanalyysin kokoavasta selvitysosioista.

1. Helsingin työväenopiston aikuisille suuntaama taiteen perusopetus ei ollut selvityksen piirissä.

2.

Taiteen perusopetuksen saatavuus ja saavutettavuus Helsingissä

2.1 OSALLISTUMINEN ERI TAIDEAINEISSA JA OPETUSTASOILLA

Vuonna 2014 taiteen perusopetus tavoitti Helsingissä 17 809 0–19-vuotiaista eli noin 16 % ikäluokasta². Vuonna 2008 taiteen perusopetuksen piirissä oli noin 16 000 1–18-vuotiaista helsinkiläistä, mikä vastasi 18% ikäryhmästä (Sariola 2010b). Mikäli ikäryhmärajauksena käytetään 1–18-vuotiaiden kohorttia, on osallistujien prosenttiosuus väestöstä pysynyt samana (18 %). Koko maassa taiteen perusopetukseen arvioidaan osallistuvan 12% 2–19-vuotiaista lapsista ja nuorista (Etelä-Suomen aluehallintovirasto 2014).

Valtaosa taiteen perusopetuksen oppilaista opiskeli musiikkia (10 466, 59 % kaikista oppilaista) ja tanssia (4 156, 23 %). Visuaalisia taiteita opiskeli 2 008 (11 %), sirkusta 967 (5 %) ja teatteria 169 (1 %) oppilasta.

Taiteen perusopetuksen helsinkiläisistä oppilaista 32 % oli varhaiskasvatuksen piirissä vuonna 2014. Perusopetuksen oppilaat³ muodostivat 68 % taiteen perusopetuksen oppilaista. Osuudet ovat samansuuntaiset verrattuna vuoteen 2008 (Sariola 2010b). Helsingin tilanne vastaa myös valtakunnallista tasoa: vuonna 2012 varhaiskasvatuksen piirissä oli 30 % ja perusopetuksessa 70 % 2–19-vuotiaista taiteen perusopetuksen oppilaista (Etelä-Suomen aluehallintovirasto 2014).

Taiteen perusopetuksen varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen oppilasmäärien suhde vaihtelee eri taidelajien välillä. Valtionosuutta saavissa musiikkioppilaitoksissa musiikkileikkikouluoppilaiden osuus oli 39 %, mikä vastaa vuoden 2008 osuutta (40 %). Sen sijaan valtionosuusjärjestelmään kuulumattomissa musiikkioppilaitoksissa musiikkileikkikouluoppilaiden osuus on kasvanut vuosina 2008–2014

TAULUKKO 1.

Helsinkiläiset 0–19-vuotiaat taiteen perusopetuksen oppilaat taidealoittain 2014, lkm

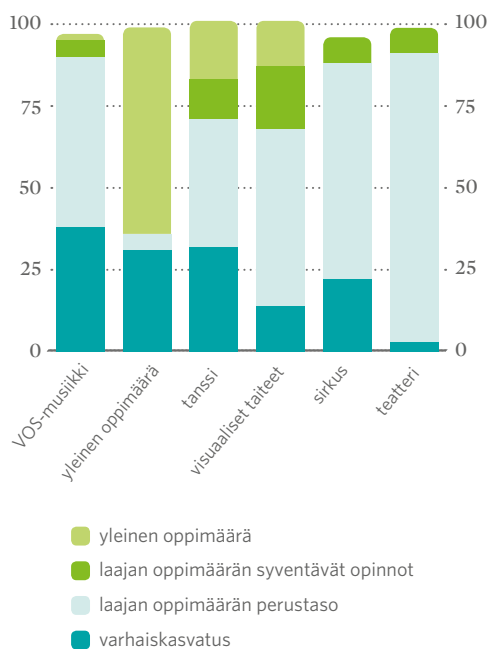
	varhaiskasvatus	laajan oppimäärän perustaso	laajan oppimäärän syventävät opinnot	yleinen oppimäärä	yhteensä
VOS-musiikki	2 877	3 895	367	160	7 299
muu musiikki	934	153	11	1 896	2 994
tanssi	1 809	2 178	653	1 025	5 665
kuvataide	274	1 077	374	283	2 008
sirkus	216	637	74		927
teatteri	5	148	58	6	217
taidealat yhteensä	6 115	8 088	1 537	3 370	

14 prosentista 31 prosenttiin. Myös tanssin varhaiskasvatuksen oppilaiden osuus on noussut 17 prosentista 32 prosenttiin vuodesta 2008.

Visuaalisten taiteiden, sirkuksen ja teatterin opetus keskittyy valtaosin kouluikäisiin. Teatteriopetuksessa 98 %, visuaalisissa taiteissa 86 % ja sirkustaiteessa 77 % oppilaista opiskeli laajaa tai yleistä oppimäärää. Vuoteen 2008 nähden ovat perusopetuksen oppilaiden osuudet pysyneet näissä taiteen lajeissa lähes samoina.

KUVIO 1.

Helsinkiläiset 0–19-vuotiaat taiteen perusopetuksen oppilaat taidealoittain 2014, lkm

Suhteutettaessa taiteen perusopetuksen uusien oppilaiden määrää taidealan koko oppilasmäärään, oli uusia oppilaita eniten teatterin (33 %), tanssin (26 %) ja sirkuksen (20 %) oppilaitoksissa syksyllä 2014. Visuaalisten taiteiden ja valtionosuusjärjestelmään kuulumattomien musiikkioppilaitosten⁴ oppilaista 15–16 % oli uusia. Tuntiperusteista val-

tionosuutta saavissa musiikkioppilaitoksissa 11 % oppilaista oli uusia. Erityisesti näissä, laajan oppimäärän musiikkiopintoja tarjoavissa oppilaitoksissa, on käytössä lasten pääsykokeet. Syksyllä 2014 0–19-vuotiaita hakijoita valtionosuutta saaviin musiikkioppilaitoksiin oli 1 650, heistä 53 % sai opiskelupaikan. Pääsykokeista on käyty musiikkikentällä paljon keskustelua, mutta toistaiseksi niiden käytöstä ei ole luovuttu (ks. esim. Vartiainen 2007, Kolehmainen 2009, Peltonen 2013).

2.2 OSALLISTUMINEN ALUEITTAIN

Oppilaat tulevat taiteen perusopetukseen yleensä oman lähialueensa kouluun. Paikallisuus ja saavutettavuus ovatkin olennaisia lähtökohtia opetukseen erityisesti pienten lasten kohdalla. Kysyttäessä oppilaitosten näkemystä väitteeseen, onko taiteen perusopetus alueellisesti tasa-arvoista Helsingissä, oli 62 % vastaajista eri mieltä. Lisäksi 47 % vastaajista oli eri mieltä väitteestä, jonka mukaan taiteen perusopetus on kaikille avoin harrastus. Helsingissä arvioitiin olevan sekä maantieteellisiä katvealueita että kokonaisia taidealoja, joilla ei ole riittävästi taiteen perusopetuksen tarjontaa tällä hetkellä.

Näkemykset opetustarjonnan riittävyydestä vaihtelivat. Osa haastatelluista rehtoreista koki oppilaitoksensa kykenevän tarjoamaan kaikille halukkaille vähintään jotakin opetusta, vaikka oppilaan ensisijaista hakutoivetta ei voitaisi toteuttaa. Osa oppilaitoksista ei sen sijaan käytännössä kykene ottamaan uusia oppilaita nykyisissä toimintalaajuudessaan, koska ryhmät ovat täynnä ja oppilaiden vaihtuvuus on pientä. Toisaalta kokemusta oli myös siitä, että kiinnostuneita oppilaita ei aina ole riittävästi joillakin alueilla, vaikka toisessa opetuspisteessä oppilaspaikat olisivat täynnä.

Oppilaitosten näkemyksiä opetuksen saatavuuteen ja saavutettavuuteen liittyvistä haasteista tukee paikkatietoanalyysi taiteen perusopetukseen osallistumisesta (ks. tark. Räisäsen artikkeli luku III.) Taiteenlajit yhteenlaskettuna oli 0–18-vuotiaiden keskimääräinen osallistumisprosentti taiteen perusopetukseen 15% Helsingissä vuonna 2014. Alueelliset erot olivat kuitenkin huomattavia sekä varhaiskasvatuksen että perusopetuksen osalta. Kun eniten oppilaita keräävillä alueilla joka neljäs tai jopa useampi 0–18-vuotias osallistui taiteen perusopetukseen, jäivät osallistumisasteet osassa Helsingin peruspiirejä muutama prosenttiin (ks. kartta I. s. 18).

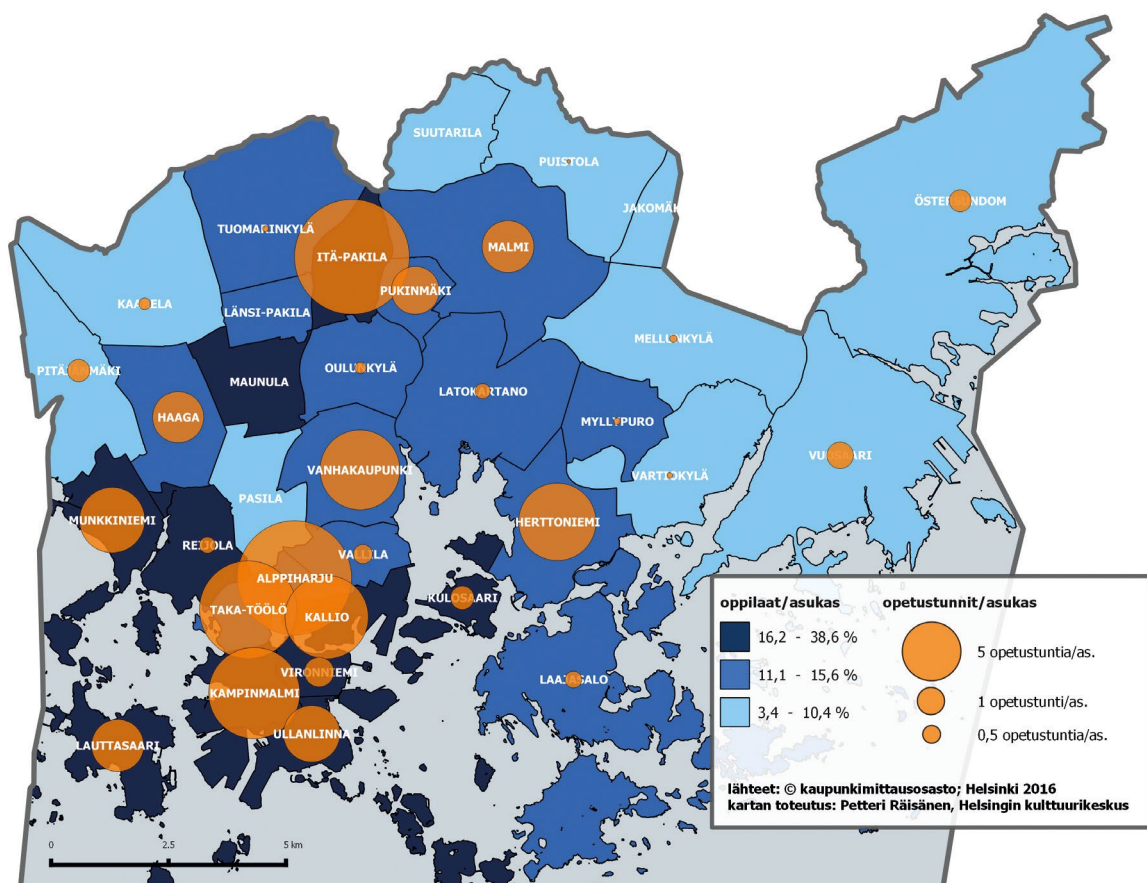
2. Kyselyyn vastaamatta jättäneiden oppilaitosten oppilaat eivät ole mukana käytetyssä luvussa.

3. Sis. yleisen oppimäärän sekä laajan oppimäärän perus- ja syventävän tason oppilaat.

4. Tässä selvityksessä lakisääteistä valtionosuutta saavista oppilaitoksista käytetään lyhennettä "VOS-musiikki".

Valtionosuusjärjestelmän ulkopuolisista musiikkioppilaitoksista käytetään lyhennettä "muu musiikki".

Taiteen perusopetukseen osallistuneet 0–18-vuotiaat ja annetut opetustunnit vuonna 2014

Korkean osallistumisen alueita olivat postinumerotarkastelun perusteella Kulosaari, Munkkiniemi, Kallio ja Ullanlinna. Näillä alueilla 24–53 % alle kouluikäisistä lapsista osallistui taiteen perusopetuksen varhaiskasvatukseen. Perusopetukseen osallistui 37–48 % näiden alueiden kouluikäisistä. Matalan osallistumisen alueita olivat Jakomäki, Mellunkylä ja Suutarila, joilla 2–5 % osallistui taiteen perusopetuksen varhaiskasvatukseen ja kouluikäisistä 5–7 % perusopetukseen. Myös Östersundomin peruspiirissä osallistuminen perusopetukseen oli vähäistä, 8 % ikäluokasta osallistui. (Ks. Räisänen 2016, luku III)

Taiteenaloittain tarkasteltuna tavoitti musiikin taiteen perusopetus eniten helsinkiläisiä lapsia ja nuoria vuonna 2014. Keskimääräinen musiikin oppilasmäärä eri peruspiireissä oli 10 %. Tanssin taiteen perusopetukseen osallistui keskimäärin 5 % ikäluokasta. Visuaalisissa taiteissa keskimääräinen osallistumisaste oli 2 %. Sirkuksen ja teatterin taiteen perusopetuksen yhteenlaskettu osallistumisaste oli alle 2 %.

Vaikka musiikin opetustarjonta on leviittänyt kaikkein laajimmalle eri taiteenlajeista, keskitetty opetustarjonta Eteläisen ja Keskisen suurpiirin alueille, joilla annettiin 51 % musiikin perusopetuksen opetustunneista vuonna 2014. Näillä alueilla asui 13 % 0–18-vuotiaiden ikäluokasta. Vertailun vuoksi, Itäisen suurpiirin alueella – jossa asui joka viides 0–18-vuotias helsinkiläinen – annettiin vain 3 % musiikin perusopetuksen opetustunneista. Myös tanssin opetustarjonta on keskittynyt eteläiseen Helsinkiin ja Kallioon, joissa annettiin 81 % perusopetuksen opetustunneista vuonna 2014. Kuvataiteen perusopetuksen opetustarjonnasta 83 % annettiin Itä-Pakilassa, Kampinmalmilla, Herttoniemessä, Malmilla ja Vanhassakaupungissa. Näissä kaupunginosissa sijaitsevatkin kuvataiteen suurimmat opetuspisteet.

Alueiden lasten ja nuorten asukasmäärään suhteutettuna esiintyy eri alueiden välillä eroja annetuissa opetustuntimääriä. Musiikin oppilaita oli eniten Etelä-, Kesk- ja Länsi-Helsingin alueilta, joissa myös annettiin suhteellisesti eniten opetustunteja.

Tanssin asukasmääriin suhteutetut opetustuntimäärät olivat varsin vähäisiä Etelä-Helsingin ulkopuolella. Kuvataiteen opetustuntimäärät 0–18-vuotiaiden määrään suhteutettuna olivat suurimpia Itä-Pakilassa ja Kampinmalmilla. (Ks. tark. Räisänen 2016 luku III.)

2.3 OSALLISTUMINEN SOSIOEKONOMISESTA NÄKÖKULMASTA

Helsingissä on varsin selkeitä alueellisia eroja väestörakenteessa peruspiireittäin ja osa-alueittain tarkasteltuna. Eriytymisen alueellinen rakenne näkyy mm. väestön terveydessä ja hyvinvoinnissa, koulutus- ja tulotasossa, työttömyydessä sekä maahanmuuttajien osuuksissa ja paikantuu pitkälti samalla tavoin eri indikaattoreilla mitattuna. Tämä asettaa kaupungin osat keskenään erilaiseen asemaan alueellisten palvelutarpeiden näkökulmasta (Helsingin kaupungin strategiaohjelma 2013–2016). Kehitys on havaittavissa myös taiteen perusopetuksen osalta. Kyselyn

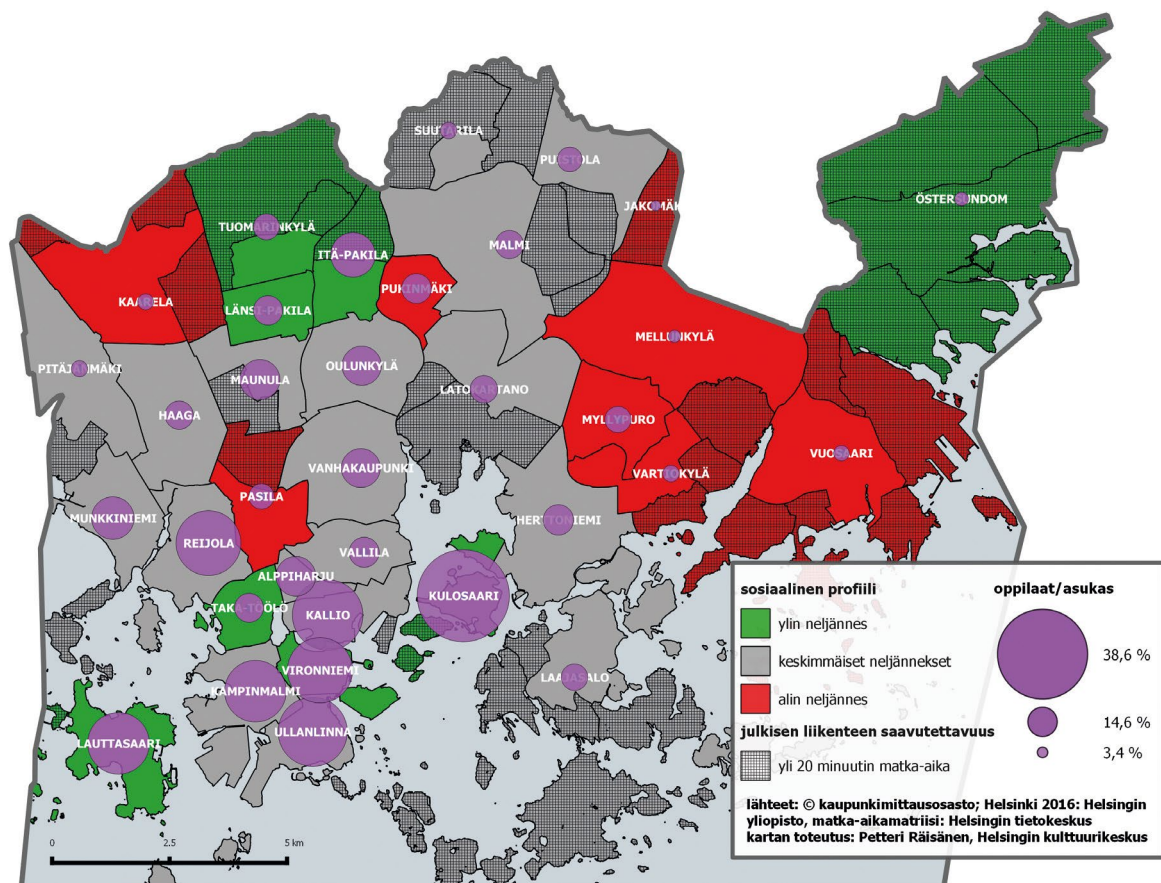
vastaajista joka kolmas oli eri mieltä väitteestä, että taiteen perusopetuksen opetustarjonta on riittävää Helsingissä. Vastaajista 72 % olikin sitä mieltä, että taiteen perusopetus on opetustarjontansa osalta muutosten edessä.

Jaettaessa Helsingin peruspiirit sosiodemografisten profiilien mukaan kolmeen ryhmään, oli osallistuminen taiteen perusopetukseen korkeinta alueilla, joilla myös opetustarjontaa on runsaasti, opetuspaikkojen saavutettavuus hyvä ja väestön sosiodemografinen profiili korkea. Vähäisintä osallistuminen oli alueilla, joilla opetustarjonta on vähäistä, sosiodemografinen profiili matala sekä matka-aika lähimpään opetuspaisteeseen pitkä. Huomionarvoista on myös se, että kaikilla sosiodemografisesti heikoimman ryhmän alueilla jäivät taiteen perusopetuksen oppilasmäärät kaupungin keskiarvon (15 %) alapuolelle. (Ks. tark. Räisänen 2016 luku III.)

Rehtoreiden haastatteluissa arvioitiin, että iso osa taiteen perusopetuksen oppilaista on sellaisia

KARTTA 2.

Alueiden sosiaalinen profiili ja taiteen perusopetukseen osallistuneet 0–18-vuotiaat 2014

lapsia ja nuoria, jotka harrastavat paljon vapaa-aikalaan. Myös monet tämän päivän vanhemmat vaikuttavat tiedostavan taidekasvatuksen tuomat hyödyt ja taidot haastateltavien mukaan. Tämä näkyy esimerkiksi useiden vanhempien intensiivisenä osallistumisena lapsen taideharrastukseen sekä musiikkileikkikoulujen suurena suosiona. Samaan aikaan Helsingissä asuu kuitenkin paljon lapsia ja nuoria, jotka eivät ole lainkaan taiteen perusopetuksen piirissä tai jotka asuvat matalan osallistumisen alueilla. Tällä hetkellä noin 84 % helsinkiläisistä 0–19-vuotiaista lapsista ja nuorista ei osallistu taiteen perusopintoihin. Kuvaus aktiivisista taiteen perusopetuksen oppilaista ja innokkaista vanhemmista koskeekin vain osaa kaupunkilaisista – etupäässä niitä, jotka asuvat sosiodemografiselta profiililtaan vahvoilla alueilla ja joilla opetusta on runsaasti tarjolla ja osallistumisaste korkea. Eräs haastatelluista toikin esiin, että aloite ja ohjaus taiteen perusopintoihin voisi tulla muualtakin kuin taidekasvatuksen hyödyt tiedostavilta vanhemmilta, vaikkapa luokanopettajalta tai nuorisotyöntekijältä. Tämä olisi erityisen tärkeää alueilla, joilla opetusta on niukasti tarjolla ja osallistumisasteet matalia.

Lisäksi kohtuulliset lukukausimaksut tuotiin esiin tärkeänä keinona varmistaa opetuksen saatavuus. Osa oppilaitoksista arvioi nykyisten lukukausimaksujen olevan jo niin korkeita, että ne rajaavat osan potentiaalisesta osallistujakunnasta pois. Tämä näkemys oli erityisesti niillä musiikkioppilaitoksilla, jotka eivät ole tuntiperusteisen valtionosuuden piirissä ja joilla oli korkeimmat perusopetuksen oppilasmaksut vuonna 2014⁵. Ryhmämuotoisena annettu opetus on oppilaalle edullisempaa. Esimerkiksi yksi taiteen perusopetuksen varhaiskasvatuksen suurta suosiota selittävä tekijä voi olla, että lukuvuosimaksut ovat perusopetusta edullisemmat.

Tämän selvityksen perusteella keskeistä olisikin, että nykyistä laajemmalle joukolle tarjottaisiin mahdollisuus taiteen perusopintoihin. Opetustarjontaa olisi lisättävä erityisesti alueilla, joilla opetustarjonta on niukkaa tällä hetkellä. Opetuksen tasapuolisen hakeutumisen tukemiseksi olisi vahvistettava tietoisuutta kouluissa ja nuorisotaloilla taiteen perusopetuksen palvelutarjonnasta alueella. Näin voitaisiin varmistaa, että taideharrastuksesta hyötyvät ja taidelajista innostuneet lapset ja nuoret saisivat ohjausta oman alueensa taideoppilaitokseen, vaikka perheillä ei olisi tietoa palvelutarjonnasta. Myös ryhmämuotoista sekä ns. matalan kynnyksen opetusta tulisi kehittää edelleen. Tämä voisi tapahtua yhteistyössä esimerkiksi päiväkodin, peruskoulun, koulun iltapäivätoiminnan sekä nuorisotalojen kanssa. Lisäksi olisi

syytä edistää systemaattisempaa maksusitoumusjärjestelmää yhteistyössä sosiaalitoimen ja mahdollisesti kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

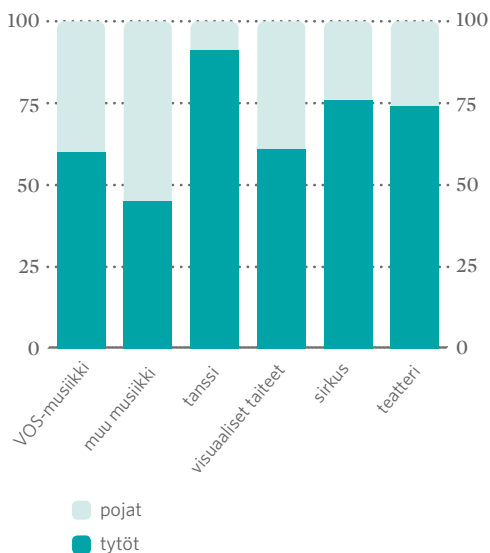
2.4 SUKUPUOLIJAKAUMA

Enemmistö taiteen perusopetuksen oppilaista on tyttöjä. Verrattuna vuoteen 2008 oli poikien osuus noussut 25 prosentista 32 prosenttiin vuonna 2014. Koko maassa taiteen perusopetuksen oppilaista neljännes oli poikia vuonna 2012 (Etelä-Suomen aluehallintovirasto 2014).

Sukupuolijakaumat eroavat taidelajien välillä, mutta kaikilla aloilla poikien osuus on kasvanut ajanjaksolla 2008–2014. Taidealoittain tarkasteltuna ovat sirkus, teatteri ja tanssi tyttövoittoisimpia lajeja, vaikkakin poikien osuus on kasvanut tarkastelujakson aikana erityisesti näissä taidelajeissa: sirkusoppilaissa poikien osuus nousi 9 prosentista 24 prosenttiin, teatterioppilaissa 13 prosentista 26 prosenttiin ja tanssioppilaissa 5 prosentista 9 prosenttiin. Valtionosuusjärjestelmään kuulumattomissa musiikkioppilaitoksissa poikien osuus kasvoi 46 prosentista 55 prosenttiin. Valtionosuutta saavissa musiikkioppilaitoksissa sekä visuaalisten taiteiden oppilaitoksissa poikien osuus pysyi lähes samana (39–40 % vuonna 2014).

KUVIO 2.

Helsinkiläiset 0–19-vuotiaat tytöt ja pojat taidealoittain, %

Osassa oppilaitoksia on etsitty aktiivisesti keinoja sukupuolijakauman tasoittamiseen. Esimerkiksi sirkuksen puolella mielikuvaa lajista on pyritty muokkaamaan sukupuolineutraalimmaksi ja harrastajakuntaa laajentamaan yhteistyökuvioiden avulla. Tanssissa poikaryhmille on ollut kysyntää. Musiikin puolella sukupuolittuneiden käytäntöjen nähtiin koskevan lähinnä soitinvalintoja. Toisaalta esimerkiksi Musiikkikoulu Groovessa ja Pohjois-Helsingin bändikoulussa, jotka keskittyvät rytmimusiikkiin, enemmistö (64–74 %) oppilaista on poikia, mikä voi kertoa poikiin vetoavista erilaisista opetustavoista ja -sisällöistä.

Viime vuosikymmenten aikana taideaineiden tuntimäärä on vähentynyt ja valinnaisuus lisääntynyt peruskoulun tuntijaon muutosten myötä. Muutoksen seurauksena etenkin pojat valitsevat yläkoulussa ja lukiossa muita kuin taideaineita. Samaan aikaan pojat harrastavat yhä enemmän ohjattua ja tavoitteellista liikuntaa, mikä saattaa viedä käytännössä kaiken käytettävissä olevan vapaa-ajan. Omissa sosiaalisissa ympäristöissään pojat myös sosiaalistuvat pitämään populaarikulttuurin ja nettimaailman tuottamia määliä kiinnostavina ja tavoiteltavina. Mikäli taidekasvatuksessa ohitetaan tämänkaltaiset, tarpeet ja kiinnostuksen kohteet, ohitetaan helposti myös iso osa lapsia ja nuoria. Voidaankin kysyä miten hyvin peruskoulun nykyiset taidekasvatuskäytännöt tukevat lasten ja nuorten kasvamista taiteeseen sekä huomataanko tyttöjen ja poikien erilaisia tarpeita (Vira 2010).

Kysymykset ovat relevantteja myös taiteen perusopetuksen kohdalla, jossa osallistujajoukko on edelleen tyttövoittoista. Vaikuttaakin siltä, että taiteen perusopetuksessa olisi tarpeellista kehittää sellaisia lähestymis- ja opetustapoja, jotka vetoavat erityisesti poikiin. Tämä näyttäisi koskevan kaikkia taiteenaloja Helsingissä, mutta etenkin sirkusta, tatteria ja tanssia. Myös Koulutuksen arviointineuvoston raportissa (2012) linjataan, että tasaisempi sukupuolijakauma on alueellisen tarjonnan ohella keskeistä, jotta taiteen perusopetuksen yhdenvertainen saatavuus turvataan kaikille lapsille ja nuorille. Poikien kiinnostuksen lisäämistä taiteen perusopintoihin voidaan edistää jakamalla tietoa toimivista käytänteistä, kouluttamalla opettajia poikien opettamisesta, lisäämällä valinnaisuutta ja poikia motivoivia sisältöjä opetus suunnitelmien perusteisiin sekä kehittämällä uusia menetelmiä ja erilaisia oppimisympäristöratkaisuja (Tiainen, Heikkinen, Kontunen, Lavaste, Nysten, Seilo, Väitalo & Korkeakoski 2012).

Kysely- ja haastatteluaineistojen valossa nämä ovat toimenpiteitä, joiden toteuttamismahdollisuuksia olisi pohdittava myös Helsingin osalta.

2.5 VIERASKIELISET OPPILAAT

Kyselyyn vastanneista oppilaitoksista puolet (49 %) ilmoitti opettavansa tällä hetkellä useammalla kuin yhdellä opetuskielillä. Lisäksi 57 % oppilaitoksista arvioi vieraskielisten oppilaiden osuuden kasvaneen viimeisen viiden vuoden aikana. Arviot vieraskielisten oppilaiden tämänhetkisestä osuudesta vaihtelivat 2–15 prosentin välillä⁶.

Väestöennusteen mukaan vieraskielisiä 0–6-vuotiaita arvioidaan olevan 10 500 ja vieraskielisiä 7–18-vuotiaita 18 300 vuonna 2030. Vieraskielisten 0–18-vuotiaiden osuuden ikäryhmästään ennustetaan siten olevan 22–24 % vuonna 2030 (Helsingin seudun vieraskielisen väestön ennuste 2015–2030).

Jos vieraskielisiä lapsia ja nuoria osallistuisi taiteen perusopetukseen samassa suhteessa kuin mikä on heidän osuutensa ikäluokassaan, olisi 16–17 % taiteen perusopetuksen oppilaista tällä hetkellä vieraskielisiä. Vuonna 2030 runsas viidennes oppilaista olisi vieraskielisiä. Kyseessä on kehityssuunta, johon tulisi kiinnittää huomiota myös pohtiessa taiteen perusopetuksen kehittämistarpeita Helsingissä. Myös Helsingin kaupungin strategiaohjelmassa 2013–2016 arvioidaan lapsiperheiden sekä vieraskielisten määrän kasvun heijastuvan eri alojen palvelukysyntään ja palvelujen järjestämiseen. Huomionarvoista on myös se, että ikäluokkien määrälliset muutokset eivät jakaannu tasaisesti kaupunkirakenteessa. Alueelliset erot väestörakenteessa tulisikin huomioida myös kehitettäessä taiteiden perusopetuksen opetus- ja palvelut.

2.6 OPETUSTILAT

Kyselyyn vastanneilla oppilaitoksilla oli käytössään lähemmäs 200 taiteen perusopetuksen opetustilaa Helsingissä. Valtaosa oli vuokrattuja tiloja ja vain 4 % oppilaitosten omistamia tiloja. Pitkäaikaisten vuokrasuhteiden lisäksi jonkin verran opetusta annettiin myös koulujen luokka- ja salitiloissa iltakäyttönä.

Toimitilojen riittävyyttä arvioitaessa jakautuivat näkemykset, sillä puolet oppilaitoksista arvioi nykyiset toimitilansa riittäväksi ja puolet riittämättömiksi. Myös rehtoreiden haastatteluissa korostui kahtalainen suhtautuminen opetustilojen toimivuuteen: osa oppilaitoksista oli erittäin tyytyväisiä nykyisiin

5. Musiikin opetus toteutuu pitkälti yksilöopetuksena, mikä on kalliimpaa kuin ryhmämuotoinen opetus. Lisäksi vain kaupunginavustuksella toimiessa korostuu oppilasmaksujen merkitys tulolähteenä.

6. 14 oppilaitosta esitti prosentuaalisen arvion vieraskielisten oppilaiden määrästä.

opetustiloihinsa ja ne koettiin tarkoituksenmukaisina toiminnalle, osalla oppilaitoksista oli sen sijaan jatkuvia ongelmia tilojen kanssa.

Toimivat opetustilat ovat opetuksen toteutumisen ja kannalta keskeiset. Puutteelliset tilat vaikuttavat opetuksen tasoon ja etenemiseen, oppilaiden tarpeisiin ja tasa-arvoon sekä opettajien työpaikkoihin ja työmäärään. Erityisesti opinnoissa pidemmälle edetessä ovat omat ja toimivat tilat tärkeitä. Sopivien tilojen puuttuessa ei opetusta pystytä välttämättä järjestämään siellä, missä olisi tarvetta.

Monella oppilaitoksella haasteena oli opetustilojen ahtaus ja määrällinen riittämättömyys. Riittämättömyys koski ennen kaikkea ryhmäopetusta ja sen vaatimia isoja tiloja. Oppilaita olisi enemmänkin, mutta koska tiloja ei ole enempää käytössä, ei opetusryhmiä ole mahdollista perustaa lisää. Tämä vaikeuttaa opetuksen järjestämistä ja oppilaitosten laajentumista sinne, missä kysyntää olisi. Lisäksi haasteita kerrottiin ilmenevän sisäilmaan, ilmastointiin, rakennusten kunnostamiseen sekä opetustilojen mukauttamiseen liittyen.

Vuorovuokrauksessa tai väliaikaistiloissa toimiesä tilan ominaisuudet eivät useinkaan ole optimaaliset, koska tiloja ei ole suunniteltu erityisesti tietylle taiteen alalle vaan kyseessä on esimerkiksi koulun liikuntasali tai tavallinen luokahuone. Lisäksi vuorovuokrauksessa tilan käyttöajat saattavat olla hankalat ja yksittäisten oppituntien käytettävissä oleva aika niukka.

Osa oppilaitoksista vuokraa koulujen luokka- ja salitiloja iltakäyttönä Helsingin kaupungilta. Koulujen ja liikunta-, juhlasali- ja luokkatilojen käyttövuoroja voi hakea illoiksi ja viikonlopuiksi. Koulujen loma-aikoina tilat eivät pääsääntöisesti ole käytössä.

Koululuokkien iltakäytön tilanvarausjärjestelmää hallinnoi tilakeskus. Järjestelmän käyttöä ei koettu täysin ongelmattomaksi. Keskeisiksi haasteiksi kuvattiin joustamattomuus toimijoiden tarpeisiin nähden, käyttöajat ja vuorojako. Koulujen loma-ajoille toimijat joutuvat etsimään korvaavat tilat, jotta lakisääteiset taiteen perusopetuksen tuntimäärät saadaan täytettyä. Lisäksi iltakäytön tilavuokria kritisoitiin korkeiksi erityisesti taiteen perusopetusta järjestäville taholle sekä muille ei-kaupallisille toimijoille⁷. Koulutilojen käytön monimutkaisuutta kyseenalaistettiin myös siitä näkökulmasta, että taiteen perusopetus on osa lakisäateistä palvelua, joka kunnan on järjestettävä.

Helsingin kaupungin strategiaohjelmaan 2013–2016 on erikseen kirjattu Helsingin yritysmöynteisyys ja pyrkimys tarjota monipuolisia sijoittumismahdollisuuksia eri kaupunginosissa. Opetuksen tasainen jakaantuminen kaupunkikentteeseen, taiteilijajäyrittäjyyden tukeminen sekä pätevän opetushenkilöstön työllistyminen ovat myös taiteen perusopetukselle asetettuja lähtökohtia kaupungin taholta (Sariola 2010b). Kohtuuhintaisten, monipuoliseen ja laadukkaaseen taideopetukseen soveltuvien toimitilojen riittävä tarjonta taiteen perusopetuksen toimijoille sekä tilojen tasainen jakautuminen eri alueilla tulisikin varmistaa Helsingissä. Lisäksi koulutilojen iltakäytön vuokrauksen käyttöjärjestelmän asiakaslähtöisyyttä olisi syytä edistää yhteistyössä opetusviraston ja tilakeskuksen kanssa. Taiteen perusopetuksen toimijoille olisi myös tarpeellista kehittää vastaavanlainen korvausjärjestelmä koulujen luokka- ja salitiloissa toimimiseen kuin liikuntajärjestöillä käytössä oleva järjestelmä.

7. Helsingissä taiteen perusopetusoppilaitokset voivat toimia rehtorin suostumuksella ilmaiseksi koulujen luokkatiloissa klo 17 asti. Tämän jälkeen vuokraa peritään arkipäivisin 17,10 €/h tavallisesta luokkatilasta ja 28,55 €/h aineopetustiloista, auditoriosta ja muista erikoistiloista (esim. musiikin tai kuvaamataidon luokka). Liikuntasalien vuokrat ovat alkaen 28,55 €/h. Taiteen perusopetuksen toimijoille ei ole erillistä korvausjärjestelmää koulujen luokka- ja salitiloissa toimimiseen toisin kuin liikuntajärjestöillä. Liikuntaviraston tukeen oikeutettujen liikuntatuen osuus tammikuussa 2016 on 12,80 €/h.

3.

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden kehittämistarpeet

Kyselyn vastaajista 68 prosenttia oli tyytyväisiä opetussuunnitelman perusteisiin oman toimintansa kannalta. Myönteisenä nähtiin opetussuunnitelman perusteiden antama väljiys ja liikkumavara opetuksen käytännön toteutukselle. Tyytyväisimpiä nykyisiin opetussuunnitelmien perusteisiin olivat valtionosuusjärjestelmään kuuluvat oppilaitokset.

Selvityksessä laajan ja yleisen oppimäärän jakoa sekä kannatettiin että kyseenalaistettiin. Kannattajat näkivät molempia oppimääriä tarvittavan ja oppimäärien palvelevan erilaisia harrastamistarpeita. Rinnakkaisten oppimäärien vahvuudeksi arvioitiin

oppimäärien erilaiset profiilit ja painotukset. Taiteen perusopetuksen järjestelmä kokonaisuutena nähtiin toimivaksi ja sen tuottama opetus laadukkaaksi. Olemassa olevia käytäntöjä ei toivottu romutettavan kevein perustein, sillä pahimmillaan uudistusten pelättiin johtavan laajan oppimäärän ja sen mukanaan tuoman arvomaailman ja ammattitaidon alasajoon. Erilaisille ja erikokoisille oppilaitoksille nähtiin olevan tarvetta myös tulevaisuudessa.

Oppimäärien välistä jakoa kyseenalaistavat näkivät nykyisen järjestelmän monimutkaisena, vanhanaikaisena ja jäykkänä eikä kahden oppimäärän

TAULUKKO 2.

Taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten tyytyväisyys opetussuunnitelmien perusteisiin oman toiminnan kannalta, %

	tyytyväinen ops-perusteisiin	tyytymätön ops-perusteisiin
kaikki oppilaitokset	68	32
laajan oppimäärän oppilaitokset	68	32
yleisen oppimäärän oppilaitokset	67	33
oppilaitokset, joilla VOS-rahoitus	80	20
oppilaitokset, joilla ei VOS-rahoitusta	59	41
VOS-musiikkioppilaitokset	82	18
muu musiikkioppilaitokset	65	35

rinnakkaisuutta ja erilaista rahoituspohjaa nähty kestäväenä ratkaisuna. Laaja oppimäärä arvioitiin monelle oppilaalle liian raskaaksi, yleisen oppimäärän ei taas koettu toimivan nykyisellään. Oppimäärien väliset erot ja jaot kuvattiin epäselviksi, minkä kerrottiin näkyneen myös saaduissa rahoituspäätöksissä. Oppimäärien välisten siirtymien ei koettu toimivan kitkatta. Lisäksi eri taiteenlajeille tyypillisiä ominaisuuksia toivottiin huomioitavan nykyistä paremmin opetussuunnitelmien perusteissa. Tärkeäksi määriteltiin myös tasa-arvoisten mahdollisuuksien tarjoaminen kaikille opintoja aloittaessa. Vaihtoehtona esitettiin yhden oppimäärän mallia, joka sisältäisi kevennetyn opintomahdollisuuden, sallisi suuremmat valintamahdollisuudet sekä huomioisi erilaisia harrastamistarpeita niin eri yksilöiden kuin eri ikävaiheiden välillä.

Koulutuksen arviointineuvoston (Tiainen ym. 2012) selvityksessä havaittiin samansuuntaisia kehittämistarpeita opetussuunnitelmien perusteille. Jakoa yleiseen ja laajaan oppimäärään ei pidetty täysin tarkoituksenmukaisena kaikilla taiteenaloilla eikä nykyisillä opintokokonaisuuksilla ja tuntimäärillä. Arviointineuvoston raportissa esitetäänkin, että taiteen perusopetuksen kahden oppimäärän järjestelmää tarkistettaisiin selkiyttämällä oppimäärien tehtäviä ja keskinäistä suhdetta, arvioimalla oppimäärien rakennetta ja laajuutta sekä tutkimalla yhden oppimäärän mahdollisuutta. Lisäksi eri taidealojen

ominaispiirteet tulisi huomioida nykyistä paremmin opetussuunnitelmien perusteissa sekä rakenteiden että sisältöjen kohdalla (Tiainen ym. 2012).

Tämän selvitystä varten toteutettu paikkatietotarkastelu havainnollistaa taiteen perusopetukselle tunnuksenomaista lähiopetukseen hakeutumista. Vanhemmat ja lapset eivät siis useinkaan tietoisesti valitse laajaa tai yleistä oppimäärää, vaan kotia lähinnä olevan oppilaitoksen. Oppimäärien osittain erilaiset tavoitteet ja päättötodistusten jatkohödyntämismahdollisuudet sekä toisaalta oppimäärän vaihtamiseen liittyvät haasteet asettavatkin oppilaat eriarvoiseen asemaan. Oppilas on esimerkiksi saattanut opiskella kymmenen vuotta yleistä oppimäärää ja haluaisi jatkaa ammattiopintoihin, mutta yleisen oppimäärän päättötodistuksella ei välttämättä ole samaa painoarvoa pääsykokeissa kuin laajalla. Tämän kaltaiset valintatilanteet ovat todennäköisesti harvalla perheellä tiedossa taiteen perusopetusta aloittaessa. Järjestelmän toimivuutta olisikin syytä tarkastella myös tästä näkökulmasta.

Helsingin kaupungin on tärkeää tiedostaa esiin tuodut taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin liittyvät kehitystarpeet, vaikka kaupunkitasolla niihin ei suoraan voidakaan vaikuttaa. Opetushallitus on uudistamassa opetussuunnitelman perusteita lähivuosina ja tässä työssä Helsinki voi olla mukana tuomalla kaupungin näkökulmaa ja oppilaitosten välittämiä kokemuksia esiin.

4.

Taiteen perusopetuksen resursoinnin kehittämistarpeet

Selvityksen perusteella taiteen perusopetusta järjestävien oppilaitosten rahoittamis pohjaan liittyvät kehittämistarpeet näyttävät olevan keskeisiä ja suunnitelmallista jatkopohdintaa vaativia. Taloudellisesta näkökulmasta ovat oppilaitokset ja oppilaat nyt eriarvoisessa asemassa, koska vain osalle taiteen lajeista ja oppilaitoksista on osoitettu valtion puolesta rahoitusta. Vain kaupungin avustusten varassa toimiessa asetuvat oppilasmaksut suurempaan rooliin kokonaisuudessa. Oppilaitokset eivät kuitenkaan voi ylihinnoitella omaa palveluaan, etenkin kun samalla alalla toimii oppilaitoksia suuremmilla resursseilla ja edullisemmilla lukukausimaksuilla. Tuntiperusteisen valtionosuuden ulkopuolella olevien oppilaitosten

tilanne onkin hankala. Rahoitusrakenteen uudelleenarviointi nähtiinkin monella taholla välttämättömäksi, mikäli oppilaitosten toimintaedellytykset halutaan turvata jatkossa.

Valtionosuuksia ja -avustuksia kohdistui Helsinkiin n. 10 milj. euroa. Näistä musiikkioppilaitoksille kohdistui 9,4 milj. euroa (94 %). Kaupungin avustuksia taiteen perusopetukselle myönnettiin n. 4,9 milj. euroa, joista musiikin opetukselle 4,1 milj. euroa (84 %). Muiden taideaineiden opetuksen rahoituksen osuutta kokonaisuudesta tulisi pyrkiä nostamaan taideaineiden tasapuolisen saatavuuden ja kehittämismahdollisuuksien tukemiseksi.

TAULUKKO 3.

Taiteen perusopetuksen oppilaitosten tulot 2014

	VOS ja valtionav. milj. €	% -osuus	kaupungin av. milj. €	% -osuus	oma varainhankinta milj. €	% -osuus
VOS-musiikki	9,4	54	3,1	18	4,9	28
muu musiikki	0,05	1	1,0	18	4,7	82
tanssi	0,007	0	0,2	3	6,0	97
visuaaliset taiteet	0,4	25	0,5	27	0,8	49
sirkus	0,1	15	0,09	12	0,7	92
teatteri		0	0,03	33	0,06	67
yhteensä	10	31	4,9	15	17,3	54

Taidealakohitaisesti tarkastellen jakautuvat tulolähteet eri tavoin. Tuntiperusteisen valtionosuuden ollessa keskeinen valtionosuusjärjestelmään kuuluville musiikkioppilaitoksille, on Helsingin kaupungin tuki merkittävä erityisesti teatterin ja visuaalisten taiteiden opetukselle. Oppilasmaksut muodostavat tärkeän tulolähteen etenkin tanssin, teatterin ja sirkuksen oppilaitoksissa sekä valtionosuusjärjestelmään kuulumattomissa musiikkioppilaitoksissa.

Kaupungin harkinnanvaraiset avustukset jakautuvat valtionosuuksia tasaisemmin, vaikkakin musiikki kokonaisuutena saa taidelajeista selvästi eniten rahoitusta. Tanssia ja sirkusta lukuun ottamatta, kattaa kaupungin tuki eri taidelajien menoista noin 20–30 %.

Muiden taideaineiden kuin musiikin osuus lautakunnan jakamista avustuksista on noussut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Indeksikehitystä vastaava avustustason nousu on toteutettu muille taideaineille kuin vos-musiikki- ja kuvataideoppilaitoksille. Pääsääntöisesti avustustason indeksikorjaus on toteutunut hyväksymällä uusia oppilaitoksia kulttuuri- ja kirjastolautakunnan toiminta-avustusten piiriin. Yksittäisten oppilaitosten avustuksiin indeksikehityksen mukaisia tarkistuksia ei juurikaan ole pystytty tekemään.

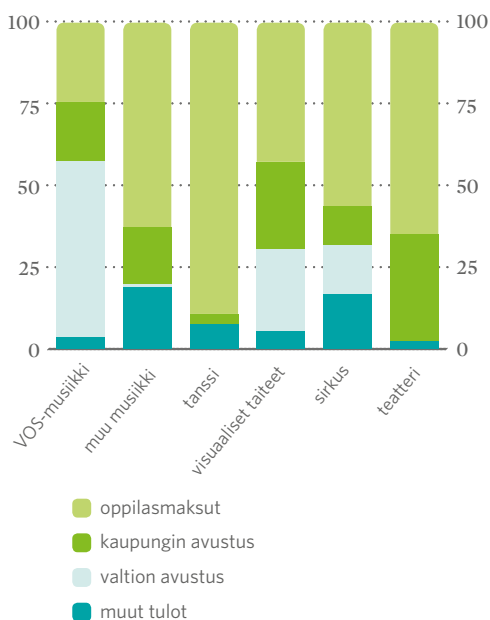
Oppilaitosten näkemykset hajaantuvat arvioidesa kaupungin tasapuolisuutta rahoituspäätöksissä. Reilu puolet kyselyyn vastanneista oppilaitoksista arvioi Helsingin tasapuoliseksi rahoituspäätöksissään eri oppilaitosten ja eri kaupunginosien välillä, mutta runsas kolmannes oli eri mieltä kysymyksissä. Erityisesti vastaajien näkemykset jakautuivat kysyttäessä Helsingin kaupungin tasapuolisuudesta eri taiteenlajien välillä. Lisäksi joka kolmas vastaajista arvioi, ettei Helsinki huomioi taiteen perusopetuksen kehittämistarpeita päätöksissään.

Oppilaitosten näkemyksiä alueellisista eroista tukee myös kaupungin avustusten jakaantumista koskevan paikkatietotarkastelun tulokset (ks. tark. Räisänen 2016, luku III). Suhteuttaessa Helsingin kaupungin vuonna 2014 maksama oppilaskohtainen tuki taiteen perusopetukselle 0-18-vuotiaiden määrään kaupunginosittain, oli keskimääräinen tuki 48,3 euroa asukasta kohden. Enimmillään avustuksia kohdentui 78,9–139,9 euroa asukasta kohden ja vähimmillään 9,1–21,9 euroa asukasta kohden.

Oppilaitosten erilaiset taloudelliset lähtökohdat tulevat näkyviksi myös tarkastellessa oppilaiden maksamia lukuvuosimaksuja. Taiteen perusopetuksen varhaiskasvatuksen oppilasmaksut ovat perusopetusta edullisemmat jokaisella taidealalla. Etenkin valtionosuutta saavien musiikkioppilaitosten kohdalla

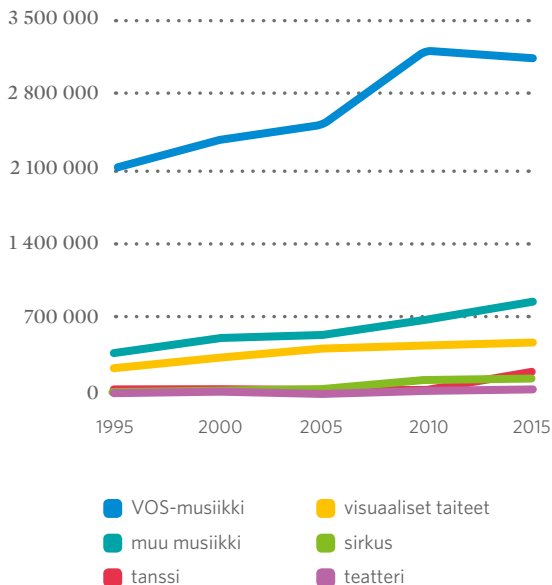
KUVIO 3.

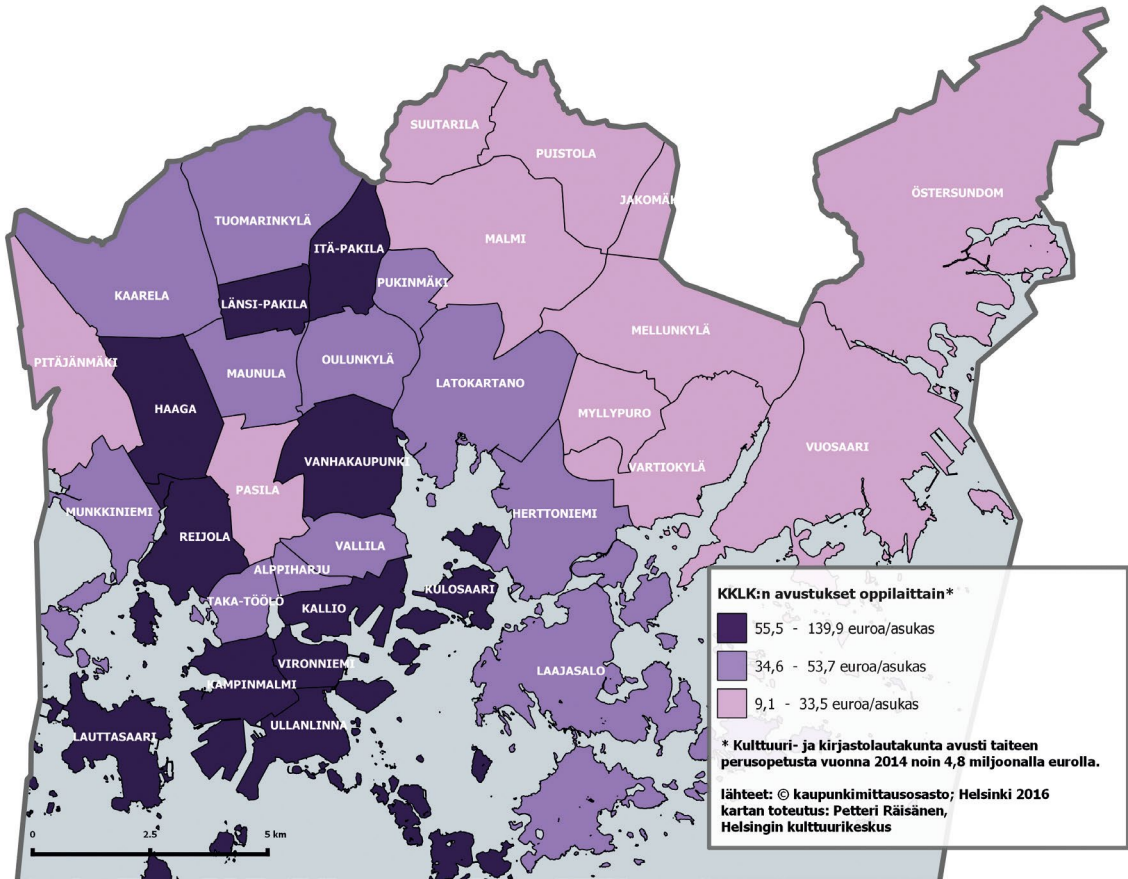
Taiteen perusopetuksen oppilaitosten tulot 2014, %

KUVIO 4.

Kaupungin avustukset taiteen perusopetukselle 1995–2015 taidelajeittain, €

Kulttuuri- ja kirjastolautakunnan taiteen perusopetuksen avustukset oppilaittain 2014.

ero on merkittävä. Näiden oppilaitosten järjestämä varhaiskasvatus on edullisinta myös muiden alojen varhaiskasvatuksen oppilasmaksuihin nähden. Perusopetuksessa musiikin oppilasmaksut ovat muita taidealoja korkeammat, mitä selittää yksilöopetuksen painottuneisuus.

Myös taiteen perusopetuksen oppilaitoksissa työskentelevän henkilökunnan palkkaus kertoo kentän epätasaisesta tilanteesta. Kyselyyn vastanneista oppilaitoksista kolme neljästä maksaa tällä hetkellä työehtosopimuksen mukaista tai alan liiton suosittelemaa palkkaa opetushenkilöstölleen. Neljännes ei tee niin ja syyt liittyivät etupäässä vaikeaan taloudelliseen tilanteeseen. Lisäksi osassa oppilaitoksia rehtorit tekevät työtä kokonaan tai osittain ilman palkkaa.

Oppilaitokset painottivat avustamisen vakautta, jotta järkevä talouden ja toiminnan suunnittelu on mahdollista. Opetus tulisi voida säilyttää nykytasollaan ja oppilaitoksilla tulisi olla mahdollisuus kehittää toimintaansa. Pelkästään oppilasmaksuilla

rahoitettavaa toimintaa ei nähty useimmilla taidealoilla kannattavaksi eikä tarkoituksenmukaiseksi, sillä se nostaa oppilasmaksuja ja rajaa oppilaskuntaa entisestään. Pienilläkin avustumäärillä arvioitiin saatavan paljon aikaan. Haettuja avustussummia suhteutettiin myös esimerkiksi Helsingin kokonaisbudjettiin tai taiteen perusopetuksen tuomaan hyötyyn lasten ja nuorten hyvinvoinnissa. Lisäksi tuotiin esiin, että kaupunki voisi tukea avustusten ohella oppilaitosten toimintaa myös muilla tavoin. Esimerkiksi tilavuokriin voitaisiin antaa huojennuksia ja oppilaitosten tarjoamia palveluja voitaisiin hyödyntää nykyistä laaja-alaisemmin ja pitkäjänteisemmin, vaikkapa koulujen iltapäivätoiminnassa ja lasten hotoiminnassa.

Käsillä olevan selvityksen perusteella taiteen perusopetuksen resursointia tulisiikin järjestelmällisesti kehittää Helsingissä kohti tasa-arvoisempaa ja yhdenmukaisempaa mallia, jossa eri taidealojen ja eri alueilla toimivien oppilaitosten toimintaedellytykset turvataan. Kehitystarpeet koskevat sekä avustujär-

jestelmää että muita resursointia tukevia toimenpiteitä, kuten toimitilojen saatavuutta ja vuokratukea, kehittämis- ja koulutustoiminnan mahdollistamista sekä oppilaitosten tarjoamien palvelujen monipuolista hyödyntämistä. Myös Koulutuksen arviointineuvoston raportissa todetaan tarve selkiyttää ja yhdenmukaistaa taiteen perusopetuksen rahoitusperusteita. Raportissa esitetään, että koulutuksen järjestäjien tulisi saada samansuuruisia valtionosuutta saman tehtävän toteuttamiseen. Lisäksi kehittämishankerahoitus ehdotetaan suunnattavan koko taiteen perusopetukseen koulutuksen järjestäjistä riippumatta (Tiainen ym. 2012).

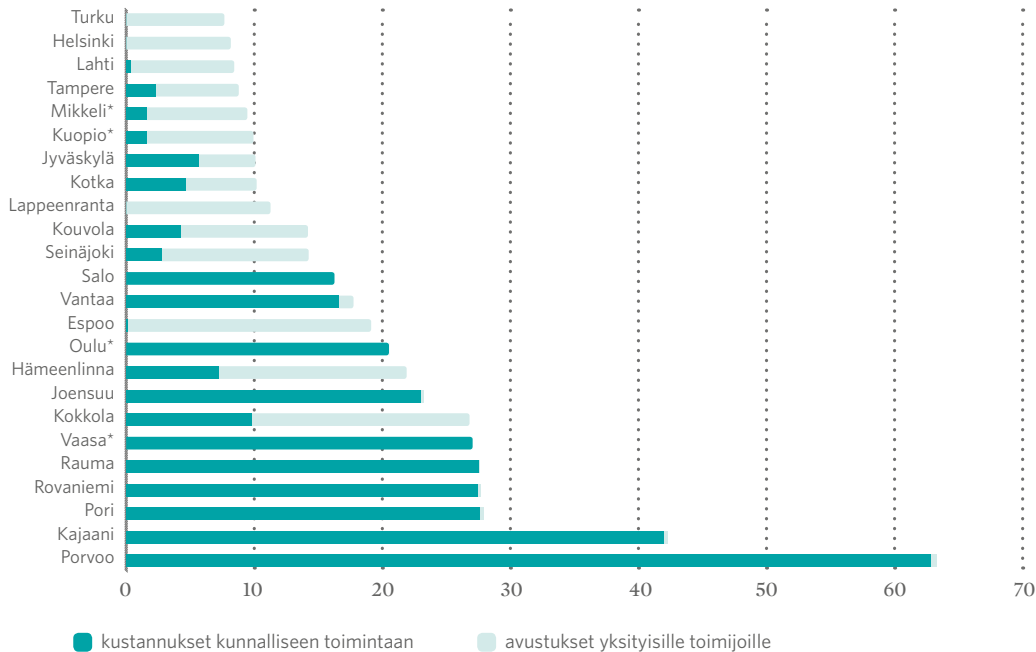
Asukaslukuun suhteutettuna Helsingin kaupungin avustukset taiteen perusopetukselle ovat Suomen suurten kaupunkien vertailussa huomattavan alhaiset. Helsinki käyttää taiteen perusopetukseen 8,2 euroa/asukas, kun esimerkiksi Espoossa vastaava luku on 19,1 euroa/asukas ja Vantaallakin 17,8 euroa/asukas (Ruusuvirta & Saukkonen 2014). Avustusmäärärahojen riittämättömyys nostaa oppilasmaksujen osuutta toimintarahoituksessa. Korkeilla lukukausi-

maksuilla on osaltaan opetukseen hakeutumista eriarvoistava vaikutus, joten kaupungin kannattaa selvittää mahdollisuudet kehittää taiteen perusopetuksen resursointiaan.

Helsingin kaupungin strategiaohjelmassa 2013–2016 linjataan, että kulttuurin toimijoiden yrittäjyyden toimintaedellytyksiä parannetaan ja kulttuurin avustusjärjestelmää uudistetaan muuttuvan kentän tarpeisiin. Myös Helsingin kulttuuristrategiassa 2012–2017 on listattu toimenpiteitä, joilla taiteen perusopetuksen resursointia voidaan kehittää. Eri taidealojen avustusperusteita pyritään kehittämään ja yhdenmukaistamaan sekä läpinäkyvyyttä edistämään. Lisäksi alueellisen ja sukupuolten välisen tasa-arvon toteutuminen määritellään tärkeäksi. Näiden ohella kulttuuristrategiassa kiinnitetään huomiota koulutilojen käytön laajentamiseen taiteen perusopetuksessa sekä taiteilijoiden työllistymisen tukemiseen hyvinvointipalveluissa, esimerkiksi tarjoamalla työllistymismahdollisuuksia päiväkodissa ja koulussa.

KUVIO 5.

Nettokäyttökustannukset taideoppilaitoksille ja taiteen perusopetukseen 2013, €/asukas (Ruusuvirta & Saukkonen 2014)

* Kuntaliitos vuosina 2011–2013.

** Varsinaisten avustusten lisäksi avustusluvut sisältävät Espoon, Helsingin, Kotkan ja Mikkelin kaupunkien sisäisten vuokrien kautta antaman tuen yksityisille taideoppilaitoksille sekä Joensuun ja Jyväskylän kaupunkien taiteen perusopetuksen ostopalveluita.

5.

Taiteen perusopetuksen tehtävät ja tarpeet Helsingissä

Selvityksen perusteella taiteen perusopetuksen keskeisimpiä haasteita Helsingissä näyttäsivät olevan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus sekä palvelujen resursointi. Kaupungin asettamiin strategiaan tavoitteisiin opetuksen yhdenvertaisesta saatavuudesta ja saavutettavuudesta eri puolilla kaupunkia tuleekin pyrkiä vastaamaan entistä paremmin.

Helsingin kaupungin strategiaohjelmassa 2013–2016 linjataan, että kulttuurin tulee olla kaikkien ulottuvilla, helposti saavutettavissa, eri kaupunki- ja virtuaaliympäristöihin jalkautunutta sekä sukupuolten tasa-arvon huomioivaa. Yhä useamman tulisi löytää kulttuuripalvelut. Lasten ja nuorten osalta on erikseen kirjattu, että kulttuuri- ja taidekasvatukseen kiinnitetään huomiota niin kouluissa kuin muissa kaupungin toiminnoissa ja että koululaisten pääsyä kulttuuri- ja liikuntapalveluihin helpotetaan. Edelleen esitetään, että kaikilla nuorilla tulee olla mahdollisuus harrastukseen ja että ryhmämuotoiseen harrastustoimintaan osallistuvien nuorten määrää lisätään. Lisäksi maahanmuuttajien roolia taiteen ja kulttuurin kuluttajina ja tuottajina pyritään vahvistamaan. Lasten ja nuorten hyvinvointi määritellään kaupungin strategiaohjelmassa tärkeäksi myös siksi, että tämän päivän lasten hyvinvointi vaikuttaa pitkälle yhteiskunnan tulevaisuuteen (Helsingin kaupungin strategiaohjelma 2013–2016).

Myös Helsingin kulttuuristrategiassa 2012–2017 keskeisinä lähtökohtina kulttuuripalveluille asetetaan saatavuus ja saavutettavuus. Kulttuurin tulisi saavuttaa aina uusia yleisöjä, harrastajia ja tekijöitä. Lasten kulttuuripalveluihin esitetään panostettavan ja nuorten mahdollisuuksia kokeilla ja harrastaa

tavoitteellisesti eri kulttuuri- ja taidelajeja pyritään lisäämään. Kulttuurin saavutettavuudessa tulisi huomioida myös eri vähemmistöjen ja kieliryhmien tarpeita (Helsingin kulttuuristrategia 2012–2017).

Helsingin kaupunki- ja väestörakenne on muuttunut viimeisten vuosikymmenien aikana. 1990-luvun laman ja sen jälkeisen talouskasvun myötä asuinalueiden väliset erot väestön hyvinvoinnissa ja sosioekonomisessa rakenteessa vahvistuivat. 2000-luvulla koulutustaso ja keskimääräinen tulotaso ovat Helsingissä hieman nousseet, mutta etenkin pienituloisten lapsiperheiden osuus sekä maahanmuuttajataustaisen väestön määrä on kasvanut. Kaupunginosien alueelliset erot väestön sosioekonomisessa ja etnisessä rakenteessa eivät myöskään ole katoamassa, mikä asettaa erilaisia tarpeita palvelurakenteen kehittämiseksi eri kaupunginosissa myös jatkossa (Helsingin kaupungin strategiaohjelma 2013–2016).

Muutokset kaupunkirakenteessa sekä eri väestöryhmien tarpeet tulisi huomioida myös taiteen perusopetuksen saatavuutta ja saavutettavuutta kehittäessä. Esimerkiksi musiikin taiteen perusopetuksen kohdalla opetustarjonnalla ja oppilaaksi haakeutumisella on melko selvä yhteys. Eniten oppilaita oli vuonna 2014 Etelä-, Keski- ja Länsi-Helsingin alueilla, ja näillä alueilla myös annettiin suhteellisesti eniten opetustunteja. Sen sijaan Itäisen suurpiirin alueella annettiin vuonna 2014 vain 3 % musiikin perusopetuksen opetustunneista, vaikka viidennes helsinkiläisistä 0–18-vuotiaista asuu alueella.

Viime vuosikymmenten aikana, peruskoulun tuntijaon muutosten myötä on ammattitaitoisten

taideopettajien antama opetus siirtynyt yhä vahvemmin koulusta vapaa-ajalle (Vira 2010). Kouluaajan ulkopuolella tapahtuvaan taideopetukseen hakeutuu kuitenkin vain osa lapsista ja nuorista, mikä johtaa taidekasvatuksen eriarvoistumiseen (Oikarinen-Jabai 2010). Erityisesti sosioekonomisesti heikommilla alueilla taideaineiden vähyys ja epätasainen tarjonta yleissivistävässä koulussa sekä vapaa-ajalla tapahtuvan taideharrastuksen kalleus voivat muodostaa esteen lasten kulttuuriharrastamiselle (Rantanen 2010). Helsingissä taideopetuksen eriarvoistuminen näkyy, sillä käsillä olevan selvityksen mukaan arviolta 84 % 0–19-vuotiaista lapsista ja nuorista ei osallistu tällä hetkellä taiteen perusopetukseen. Osallistumattomuus näyttää myös keskittyvän tiettyihin kaupunginosiin. Tämä on kehityssuunta, jota tulisi pyrkiä muuttamaan, sillä taidekasvatus- ja ilmaisu kasvattavat hyvinvointia myös ennaltaehkäisevästä näkökulmasta.

Selvityksen perusteella voidaan myös kysyä vastaako taiteen perusopetus kaikilta osin tämän päivän tarpeisiin Helsingissä ja onko yksittäisellä oppilaitoksella mahdollisuuksia havaita muutostarpeita oman toimintansa puitteissa. Jos taiteen perusopetuksen osallistuvien määrää pyritään kasvattamaan kaupunkitasolla – ja erityisesti niillä alueilla, joilla osallistumisaste jää alle kaupungin keskiarvon – sekä lisäämään oppilaiden heterogeenisyyttä, on tarpeellista kysyä minkälaisia muutoksia edellytetään esimerkiksi pedagogialta, opetussisällöiltä, oppilasarvioinnilta, työtavoilta, tavoitteilta ja arvoilta. Westerlund ja Väkevä (2010) näkevät toimintamallin, jossa ammattisuuntautuneisuus asetetaan kunnallisen, taidekasvatuksen lähtökohdaksi demokratian kannalta ongelmalliseksi. Opetustarjonnassa tulisi kiinnittää huomiota nykyistä laajemman ryhmän tarpeisiin ja erityisesti niiden osalta, jotka jäävät tällä hetkellä opintojen ulkopuolelle. Maailman muuttaminen asettaa uusia vaatimuksia myös taiteen perusopetukselle. Myös Koulutuksen arviointineuvoston selvityksen mukaan olisi tarpeellista tarkistaa opetussuunnitelmien perusteiden tavoitteita ja sisältöjä, selkiyttää perusopetuksen rakennetta, vahvistaa opettajien ammatillista osaamista, lisätä oppilaslähtöisyyttä, vahvistaa yhteisöllistä toimintakulttuuria sekä valmiutta vastata kulttuurin, arvojen ja asenteiden muutoksiin (Tiainen ym. 2012).

Taiteen perusopetukseen liittyvässä keskustelussa vaikuttaa törmäävän kaksi erilaista taiteen perusopetukselle asetettua tehtävää: korkeatasoiseen, ammattimaiseen taiteelliseen osaamiseen tähtäävän opetuksen turvaaminen sekä tavoitteellisen, hyvän ja voimauttavan taidekasvatusharrastuksen tarjoaminen mahdollisimman monelle lapselle ja nuorelle.

Näiden kahden näkökulman – ajoittain hyvinkin vastakkaisina esitettyinä – keskinäisen ymmärryksen lisääminen ja todellisen vuoropuheluyhteyden olisi ensiarvoisen tärkeää, jotta kenttä voisi toimia ”yhteisenä rintamana” ja saavutettaisiin yhteinen kehittämisähtö. Useimmat toimijat tuntuvat kuitenkin jakavan käsityksen, että opetusta tulisi myös jatkossa olla tarjolla sekä ns. lahjakkuuksille että kaikille harrastajille.

Selvityksessä käytettyjen aineistojen perusteella on oppilaitosten osaamisen tukeminen suhteessa taiteen perusopetuksen kehittämistarpeisiin sekä toimintaympäristön muutoksiin entistä tärkeämpää tulevaisuudessa. Kaupunki voisi olla fasilitoimassa alueellaan taidealat ja oppimäärät kokoavaa keskustelua. Yhteistyökumppanien kanssa voitaisiin järjestää laajempia työpajoja ja seminaareja vaikkapa opetukseen, osaamisen kehittämistarpeisiin sekä toimintaympäristön muutoksiin liittyen. Lisäksi oppilaitoksilla on käytössään hyväksi koettuja toimintamalleja ja kehittämistyökaluja mm. pedagogisten teemojen käsittelyyn. Oppilaitokset voisivatkin tukea toisiaan välittämällä tietoa näistä hyvistä käytännöistä. Avointa dialogia ja keskustelua kehittämistarpeista ja mahdollisista muutospaineista toivottiin myös kentällä.

Osittain eriävistä näkökulmistaan huolimatta, näkivät kyselyyn vastanneet oppilaitokset yhteistyön ja sen lisäämisen entistä tärkeämmäksi tulevaisuudessa. Lisäksi osa haastatelluista rehtoreista toivoi, että lasten ja nuorten arkiviikosta muodostettaisiin kokonaisuus, jossa koulun ulkopuolinen aika voitaisiin käyttää koordinoitusti lasta kiinnostaviin asioihin. Tämä avaisi mahdollisuudet panostaa laajemmin taideaineisiin peruskoulu- sekä päiväkotikäisten osalta. Kehityssuunta nähtiin tärkeänä lasten ja nuorten hyvinvoinnin, mutta myös taiteen perusopetuksen saavutettavuuden kannalta.

Helsingin kulttuuristrategiassa 2012–2017 esitetään alle kouluikäisten lähikulttuuripalvelujen lisäämistä erityisesti vähäisen saatavuuden alueilla sekä 7–12-vuotiaiden osallistumismahdollisuuksien kasvattaminen kouluaikalla tapahtuvaan kulttuuri- ja liikuntatoimintaan. Taiteen perusopetuksen yhtymäkohtia koululaisten iltapäivätoimintaan, kerhotoimintoihin sekä varhaiskasvatukseen olisikin tutkittava ja yhteistyömahdollisuuksia lisättävä. Useampi taiteen perusopetusta järjestävä oppilaitos on jo nyt toteuttanut erilaisia kerho- ja iltapäivätoimintoja koululaisille. Eräällä musiikkioppilaitoksella on vuosien kokemus yhteistyöstä viereisen peruskoulun kanssa ja musiikkioppitunnit ovat osa oppilaiden koulupäivää. Musiikkitoiminnan tuomisesta päiväkotiin on saatu hyviä kokemuksia esimerkiksi

Keravalla, jossa päiväkotien musiikkileikkikoulut ovat toimineet 1990-luvulta alkaen sekä kunnallisissa että yksityisissä päiväkodeissa. Espoossa taiteen perusopetusta tarjoavat oppilaitokset järjestävät päiväkodeissa varhaiskasvatusta niin musiikissa, kuvataiteissa kuin tanssissakin (Helsingin sanomat 8.10.2013). Myös esimerkiksi Helsingin kaupungin tukemassa Itä-Helsingin musiikkisilta-hankkeessa säännöllisen musiikkitoiminnan tuominen päiväkotiin tuotti hyviä tuloksia. Toiminnalla havaittiin myönteisiä vaikutuksia niin lasten kielelliseen, motoriseen kuin sosiaaliseenkin kehitykseen. Erityisesti maahanmuuttajataustaiset lapset hyötyivät suomen kielen oppimisesta laulujen avulla (Rantanen 2010).

III. Taiteen perusopetuksen paikkatietoanalyysi

Petteri Räisänen

1. ♦

Taiteen perusopetukseen osallistuminen ja opetus- tarjonta asuinalueittain

Seuraavaksi tarkastellaan, miten eri asuinalueilta osallistuttiin taiteen perusopetukseen vuonna 2014. Aluerajauksena käytetään Helsingin peruspiirijärjestelmää, ja oppilasmäärä on suhteutettu peruspiirien 0–18-vuotiaiden lukumäärään.

Kaikki taiteenlajit yhteenlaskettuna eri alueiden keskimääräinen osallistumisprosentti oli 14,6 prosenttia helsinkiläisistä 0–18-vuotiaista. Alueiden välisessä osallistumisessa ilmenee suuria eroja. Eniten oppilaita oli Kulosaaren (38,6 %), Kallion (26,3 %) ja Ullanlinnan (25,3 %) ja vastaavasti vähiten Jakomäen (3,4 %), Mellunkylän (5,0 %) ja Östersundomin (6,1 %) peruspiireissä.

0–6-vuotiaille suunnatun varhaiskasvatuksen osalta osallistumisen erot olivat yhtä huomattavia. Kaupungin keskiarvo oli 14,4 prosenttia. Kulosaarelaisista 0–6-vuotiaista lapsista peräti 52,9 prosenttia osallistui taiteen perusopetuksen varhaiskasvatukseen. Muita korkean osallistumisen alueita olivat Munkkiniemi (28,1 %), Kallio (26,7 %) sekä Ullanlinna (23,6 %). Matalimmat osallistumisprosentit olivat Jakomäen (1,7 %), Mellunkylän (3,6 %) sekä Suutari-
lan (5,1 %) peruspiireissä.

7–18-vuotiaille suunnattuun yleisen ja laajan oppimäärän taiteen perusopetukseen osallistui varhaiskasvatusta enemmän lapsia ja nuoria. Yleisen ja

laajan oppimäärän kaupungin keskiarvo oli 21,5 prosenttia ikäryhmästä. Tästä huolimatta alueelliset erot olivat varhaiskasvatuksen mukaiset. Eniten yleisen ja laajan oppimäärään osallistui oppilaita Kulosaaresta (48 %), Kalliosta (43 %) ja Ullanlinnasta (36,8 %). Niukinta osallistuminen oli Jakomäessä (5,0 %), Mellunkylässä (7,2 %) sekä Östersundomissa (7,7 %).

Seuraavien sivujen kartoissa kuvataan opetuksen saatavuuden ja saavutettavuuden vaikutusta oppilaaksi hakeutumiseen eri asuinalueilta⁸. Jokaisesta taiteenlajista (sirkus ja teatteri yhdistetty samaan karttaan) on tehty kaksi erilaista yhdistelmäkarttaa. Ensimmäiseen yhdistelmäkarttaan on oppilastietojen lisäksi lisätty vuonna 2014 asukasmäärän suhteutetut opetustunnit kyseisellä asuinalueella. Yhdistämällä nämä kaksi tietoa voidaan arvioida opetustarjonnan saatavuuden vaikutusta taiteen perusopetuksen oppilaaksi hakeutumiseen.

Tarjonnan lisäksi toinen tärkeä palvelujen käyttöön vaikuttava tekijä on niiden läheisyys. Taiteen perusopetukseen osallistumista tarkastellaan myös palvelun saavutettavuuden näkökulmasta. Taiteen perusopetuksen saavutettavuuden mittarina käytetään julkisen liikenteen matka-aikaa. Toisessa yhdistelmäkartassa jokainen peruspiiri on jaettu väestöruutuihin (250 m x 250 m), joista on laskettu

8. Sivutoimipisteet, joissa annettiin alle 100 oppituntia, on jätetty tarkastelun ulkopuolelle. Poisjätetyt tunnit vastaavat 0,2 prosenttia kaikista annetuista tunneista.

matka-aika julkisella liikenteellä lähimpään kyseistä taiteenlajia tarjoavaan opetuspisteeseen. Näin voidaan arvioida opetustarjonnan saavutettavuuden vaikutusta taiteen perusopetuksen osallistumiseen eri asuinalueilla.

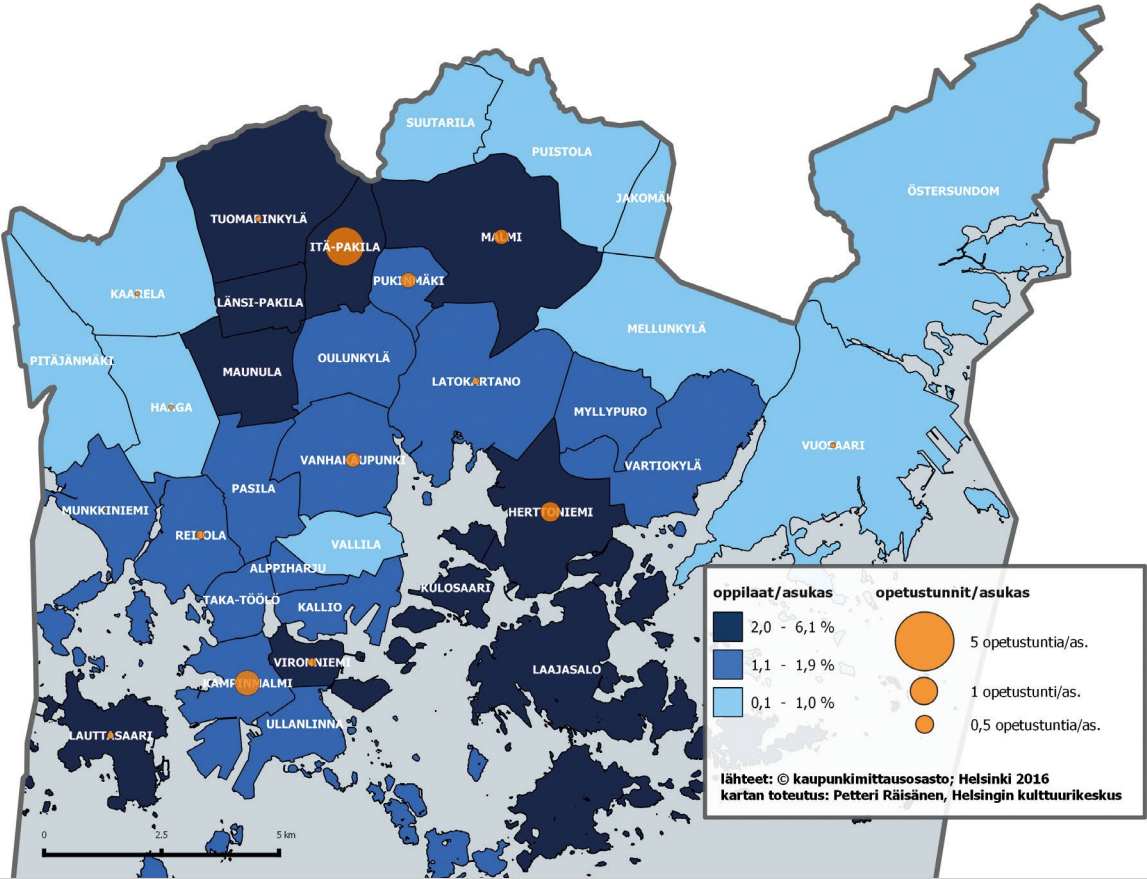
Kuvataiteen perusopetukseen vuonna 2014 osallistuneet 0–18-vuotiaat oppilaat ja annetut opetustunnit peruspiireittäin esitetään kartassa 1. Keskimäärin kuvataiteen perusopetukseen osallistui eri asuinalueilta 1,9 prosenttia alueen lapsista ja nuorista. Ylivoimaisesti eniten oppilaita oli Itä-Pakilassa (6,1 %). Tämän lisäksi Vironniemen (4,1 %), Länsi-Pakilan (3,9 %) sekä Tuomarinkylän (3,7 %) kaupunginosista osallistuttiin aktiivisesti kuvataiteen perusopetukseen. Oppilasmäärät olivat pienimpiä Östersundomissa (0,1 %) sekä Jakomäessä (0,4 %).

Kuvataiteen perusopetuksen opetus on vahvasti keskittynyt viiteen kaupunginosaan (Itä-Pakila, Kampinmalmi, Herttoniemi, Malmi ja Vanhakaukunki), joissa annettiin 83 prosenttia kuvataiteen opetustunneista. 0–18-vuotiaiden määrään suhteu-

tettuna opetustuntimäärät olivat suurimpia Itä-Pakilassa (2,1 tuntia/asukas) sekä Kampinmalmilla (0,93 tuntia/asukas). Näissä peruspiireissä sijaitsee kuvataideoppilaitosten pääopetuspisteitä, joissa annettiin paljon opetustunteja. Vähiten asukasmäärään suhteutettuna opetustunteja oli Munkkiniemen (0,01 tuntia/asukas), Haagan (0,04/asukas), Kaarelan (0,04 tuntia/asukas) sekä Vuosaaren peruspiireissä (0,04 tuntia/asukas). Asuinalueet, joilla ei annettu yhtään opetustuntia, sijoittuvat ympäri kaupunkia.

Kuvataiteen opetustarjonnan saatavuus näyttää vaikuttavan oppilaaksi hakeutumiseen. Oppilasmäärät olivat korkeimpia niissä kaupunginosissa, joissa joko annettiin eniten opetustunteja tai jotka ovat isomman kuvataiteen oppilaitoksen viereisiä kaupunginosia. Erityisesti tämä näkyy Pohjois-Helsingissä, jossa Pohjois-Helsingin kuvataidekouluun (Itä-Pakila) hakeutuu suurin osa lähialueidensa, kuten Itä- ja Länsi-Pakilan, Maunulan sekä Tuomarinkylän, oppilaista. Näiden asuinalueiden kuvataiteen perusopetuksen oppilaista 67,5–92,9 prosenttia

KARTTA 1.
Kuvataiteen perusopetukseen osallistuneet 0–18-vuotiaat ja annetut opetustunnit vuonna 2014

osallistui Pohjois-Helsingin kuvataidekoulun opetukseen. Toinen vastaavanlainen alue sijaitsee Herttoniemessä, jossa sijaitsee Helsingin kuvataidekoulun pääopetuspiste. Herttoniemen, Laajasalon sekä Vartiokylän oppilaista 83,2–87,4 prosenttia on Helsingin kuvataidekoulun oppilaita. Vastaavasti suurin osa Kulosaaren oppilaista suuntaa Vironniemelle, jossa sijaitsee Lasten ja nuorten kuvataidekoulu Art-Ritan opetuspiste.

Kartassa 2. kuvataan, miten kuvataiteen perusopetus on saavutettavissa julkisella liikenteellä eri kaupunginosista. Puolet helsinkiläisistä 0–19-vuotiaista asuu noin 18 minuutin päässä lähimmästä kuvataiteen opetuspisteestä ja keskimääräinen matka-aika lähimpään opetuspisteeseen eri asuinalueilta on 23,6 minuuttia. Keskimääräisesti parhaiten saavutettavia alueita ovat Pukinmäki (11 min), Kampinmalmi (12,3 min) sekä Vironniemi (13,2 min). Pisimmät matka-ajat kuvataiteen perusopetuksen pariin ovat kaupungin laidoilla, Itä-, Kaakkois-, Koillis- ja Länsi-Helsingin alueilla. Matka-ajallisesti

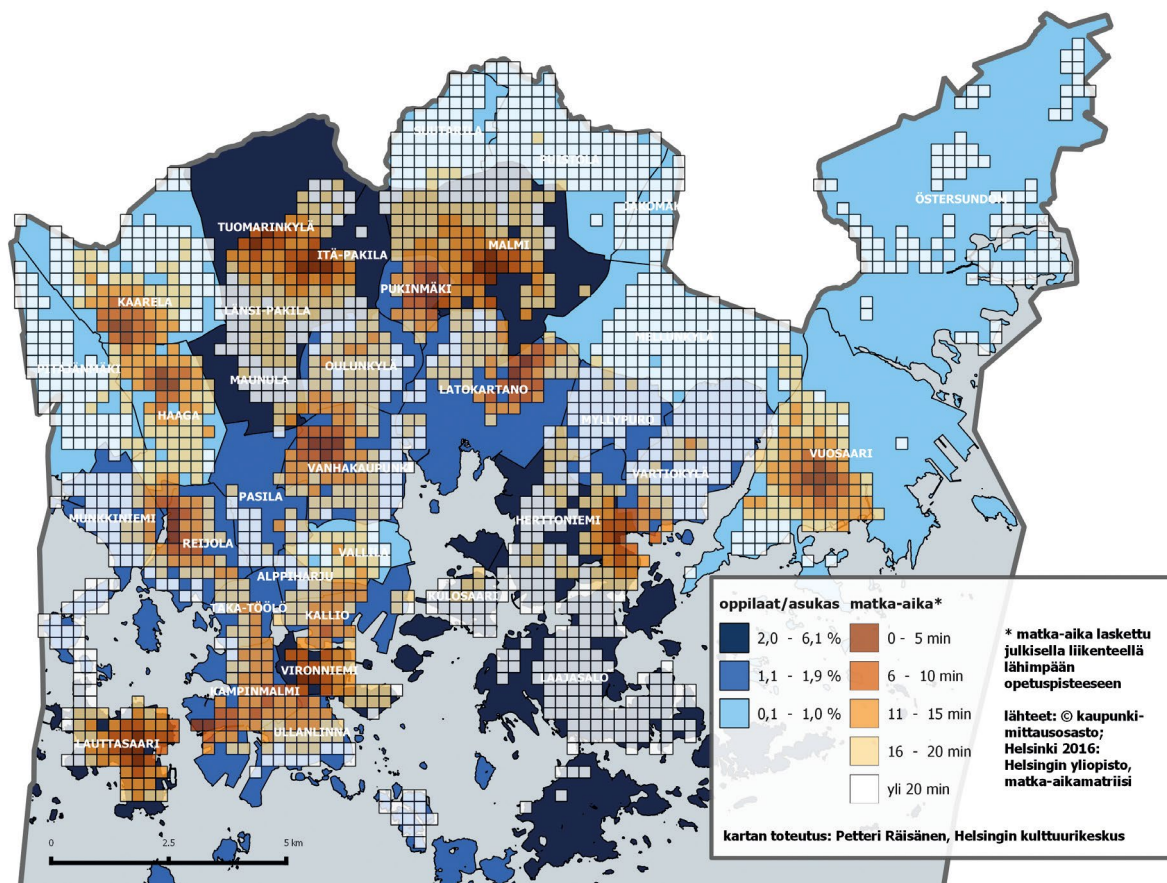
heikokiten saavutettavia alueita keskimääräisesti ovat Östersundom (59 min), Laajasalo (43,3 min) sekä Jakomäki (29,2 min).

Myös peruspiirien sisällä ilmenee suuria eroja matka-aikojen suhteen. Esimerkiksi Herttoniemen itäosissa Roihuvuoren osa-alueen lapsista ja nuorista 70 prosenttia saavuttaa kuvataiteen opetuspisteeseen 13 minuutissa, kun taas Herttoniemen länsipuolella Länsi-Herttoniemen osa-alueen lapsista 73 prosentin matka-aika on 25 minuuttia. Eroa selittää Helsingin kuvataidekoulun pääopetuspiste, joka sijaitsee Roihuvuoressa.

Julkisen liikenteen matka-aika näyttäisi selittävän vain osaltaan kuvataiteen perusopetukseen osallistumista eri alueilla. Korkeimman osallistumisasteen alueista (tummin sinisen alueet) monet lukeutuvat lyhyen matka-ajan alueisiin. Vastaavasti suurimmasta osasta Länsi-Pakilaa, Kulosaarta, Laajasalosta ja Maunulasta on keskimäärin yli 20 minuutin matka-aika lähimpään opetuspisteeseen. Näiltä asuinalueilta osallistutaan kuitenkin

KARTTA 2.

Kuvataiteen perusopetukseen osallistuneet 0–18-vuotiaat ja matka-aika lähimpään opetuspisteeseen 2014

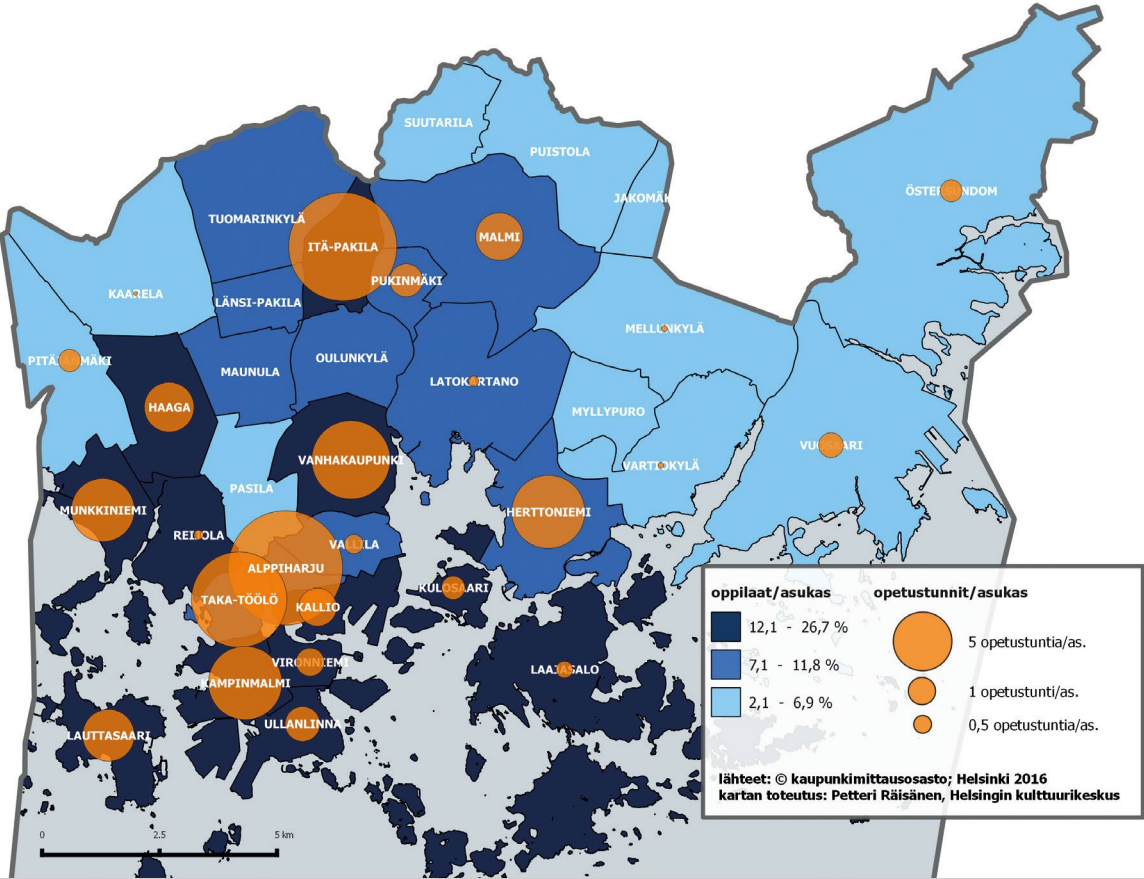
varsin paljon kuvataiteen perusopetukseen verrattuna muihin asuinalueisiin. Toisin päin tarkasteltuna esimerkiksi Vuosaarella on varsin lyhyt matka-aika kuvataiteen perusopetuksen pariin, mutta ainoastaan 0,9 prosenttia alueen lapsista ja nuorista osallistui kuvataiteen perusopetukseen. Vuosaarella sijaitsee kuvataiteen oppilaitoksen sivutoimipiste, jossa annettiin varsin vähän opetustunteja (0,04 opetustuntia/asukas). Opetustarjonnan vähäisyys voi osaltaan selittää osallistumisasteen pienuutta Vuosaarella, vaikka opetustarjonta on matka-ajallisesti nopeasti saatavilla.

Musiikin taiteen perusopetus tavoitti eniten helsinkiläisiä lapsia ja nuoria vuonna 2014 (kartta 3). Keskimääräinen oppilasmäärä eri peruspiireissä oli 10,2 prosenttia. Asuinalueiden väliset erot oppilaiden määrässä olivat erittäin suuria. Eniten musiikin taiteen perusopetukseen osallistuttiin Kulosaarissa (26,7 %). Muita korkean osallistumisen alueita olivat Kallio (16,6 %), Munkkiniemi (16,3 %), Reijola (15,9 %) sekä Lauttasaari (15,8 %). Pienimmät oppilasmäärät

olivat Itä- ja Luoteis-Helsingin alueella. Vähiten musiikin perusopetukseen osallistuttiin Jakomäen (2,1 %) ja Mellunkylän (3,2 %) peruspiireistä.

Musiikin taiteen perusopetuksen palveluverkko on levittäytynyt kaikkein laajimmalle eri taiteenlajeista. Keskimäärin eri asuinalueilla annettiin noin 3 opetustuntia alueen 0–18-vuotiasta asukasta kohden. Tästä huolimatta opetustarjonnassa ilmenee isoja eroavaisuuksia eri puolilla Helsinkiä. Eteläisen ja Keskisen suurpiirin sisällä annettiin 51 prosenttia musiikin perusopetuksen opetustunneista vuonna 2014. Itäisen suurpiirin alueella vastaava luku oli noin 3 prosenttia. Opetustarjonnan epäsuhtaa kuvaa, että Eteläisen ja Keskisen suurpiirin alueilla asui 13,4 prosenttia ja Itäisen suurpiirin alueella 21 prosenttia 0–18-vuotiaista helsinkiläisistä. Korkeimmat musiikin taiteen perusopetuksen opetustuntimäärät olivat Alppiharjussa (18,7 opetustuntia/asukas), Itä-Pakilassa (16,8 opetustuntia/asukas) ja Taka-Töölössä (13 opetustuntia/asukas). Vähiten tunteja annettiin Kaarelassa (0,02 opetustuntia/asukas), Vartiokylässä

KARTTA 3.
 Musiikin taiteen perusopetukseen osallistuneet 0–18-vuotiaat ja annetut opetustunnit 2014

(0,05 opetustuntia/asukas) ja Mellunkylässä (0,05 opetustuntia/asukas). Lisäksi Koillis- ja Pohjois-Helsingissä oli useita asuinalueita, joissa ei annettu yhtään musiikin opetustuntia vuonna 2014.

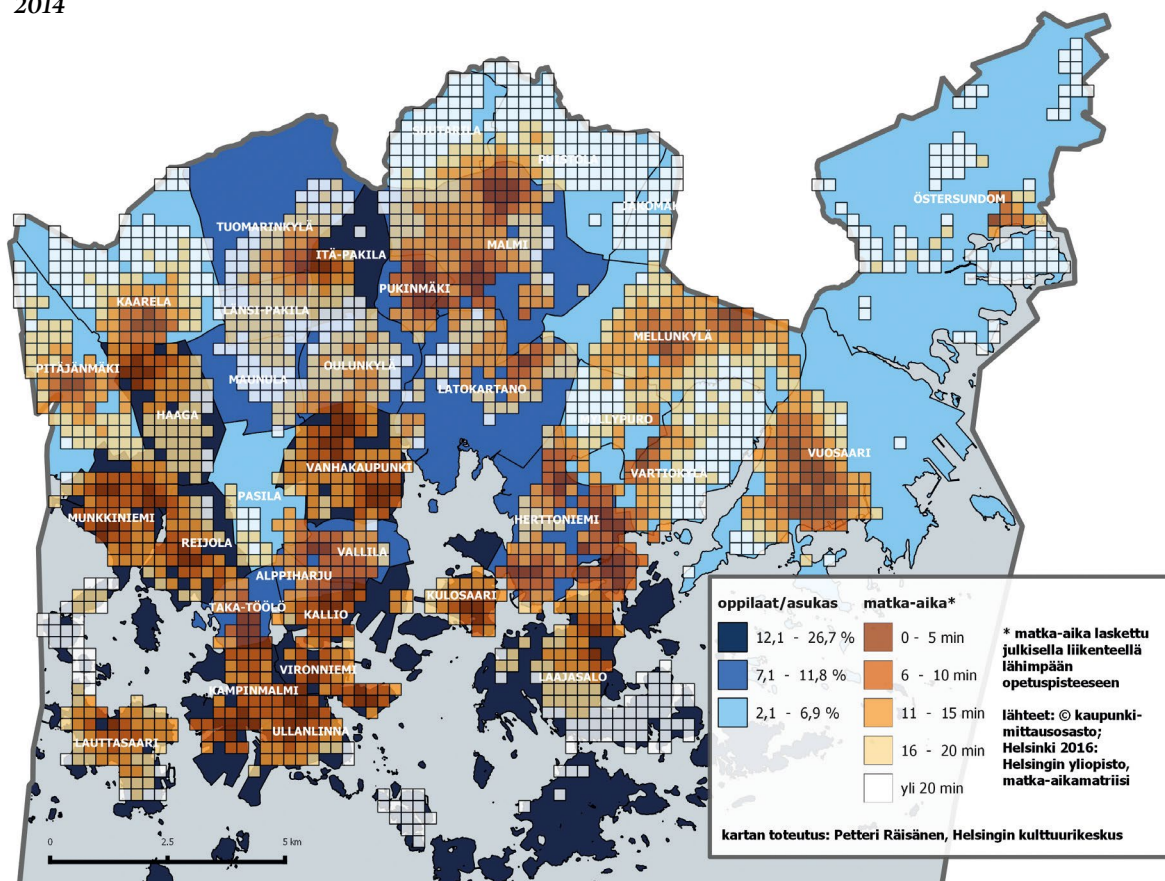
Musiikin taiteen perusopetuksen kohdalla alueen opetustarjonnalla ja oppilaaksi hakeutumisella on varsin selvä yhteys. Eniten musiikin oppilaita oli Etelä-, Keski- ja Länsi-Helsingin alueilla, joissa myös annettiin suhteellisesti eniten opetustunteja. Lisäksi Pohjois-Helsingissä Itä-Pakila erottuu alueena, jossa oppilaaksi hakeutuminen oli suurta ja opetustunteja annettiin paljon. Osassa Itä-, Koillis- ja Pohjois-Helsinkiä musiikin taiteen perusopetuksen tarjonta oli varsin vähäistä tai sitä ei annettu ollenkaan. Näillä alueilla osallistumisaste oli Etelä- ja Länsi-Helsinkiä moninkertaisesti vähäisempää. Toisaalta Maunulassa ja Oulunkylässä ei annettu yhtään musiikin taiteen perusopetuksen opetustuntia vuonna 2014. Kuitenkin kyseisten alueiden oppilasmäärät edustavat kaupungin keskiarvoa (Maunula 10,5 %, Oulunkylä 10,0 %). Alueilta hakeuduttiin erityisen paljon

Käpylän musiikkiopistoon, joka sijaitsee Vanhankaupungin peruspiirin alueella. Maunulan oppilaista 39,4 prosenttia ja Oulunkylän oppilaista 47,8 prosenttia opiskelivat Käpylän musiikkiopistossa. Toinen oppilaitos, jonne Maunulan ja Oulunkylän alueilta hakeuduttiin paljon, oli Pakilan musiikkiopisto Itä-Pakilassa. Maunulalaisista oppilaista 21,9 prosenttia ja oulunkyläläisistä oppilaista 12,4 prosenttia oli Pakilan musiikkiopiston oppilaita.

Eri taiteenlajeista musiikin taiteen perusopetus on parhaiten saavutettavissa julkisella liikenteellä eri puolilta Helsinkiä (kartta 4). Reilulla 50 prosentilla helsinkiläisistä 0-19-vuotiaista on mahdollisuus päästä musiikin taiteen perusopetuksen pariin 13 minuutissa. Paras julkisen liikenteen saavutettavuus on Taka-Töölössä, Pukinmäellä ja Kampinmalmilla, joissa keskimääräinen matka-aika on alle 8 minuuttia. Pisin keskimääräinen matka-aika on Koillisen suurpiirin alueella, erityisesti Jakomäessä (25,1 min), Puistolassa (24,9 min) ja Suutarilassa (22,5 min).

KARTTA 4.

Musiikin taiteen perusopetukseen osallistuneet 0–18-vuotiaat ja matka-aika lähimpään opetuspisteeseen 2014

Opetuksen läheisyys näyttää olevan yksi tekijä, joka vaikuttaa musiikin taiteen perusopetuksen oppilaaksi hakeutumiseen. Oppilasmäärältään suurimpiin kuuluvista alueista (tummin sininen väri taustakartassa) pääsee suhteellisen nopeasti julkisella liikenteellä musiikin taiteen perusopetuksen pariin. Vastaavasti opetustarjonnan läheisyyden suhteen epäedullisessa asemassa olevien Suutarilan, Puistolan ja Jakomäen oppilasmäärät jäävät 2–6 prosentin välille. Helsingistä voidaan havaita myös asuinalueita, joista on lyhyt matka-aika musiikkioppilaitoksen opetuspisteeseen, mutta alueen oppilasmäärä jää alhaiseksi. Tällaisia alueita löytyy esimerkiksi Kaarelasta, erityisesti Kannelmäen alue, Mellunkylästä, Pitäjänmäeltä ja Vuosaaresta. Näiden alueiden opetustarjonta on kuitenkin varsin niukkaa, mikä osaltaan selittää oppilaaksi hakeutumisen alhaisuutta.

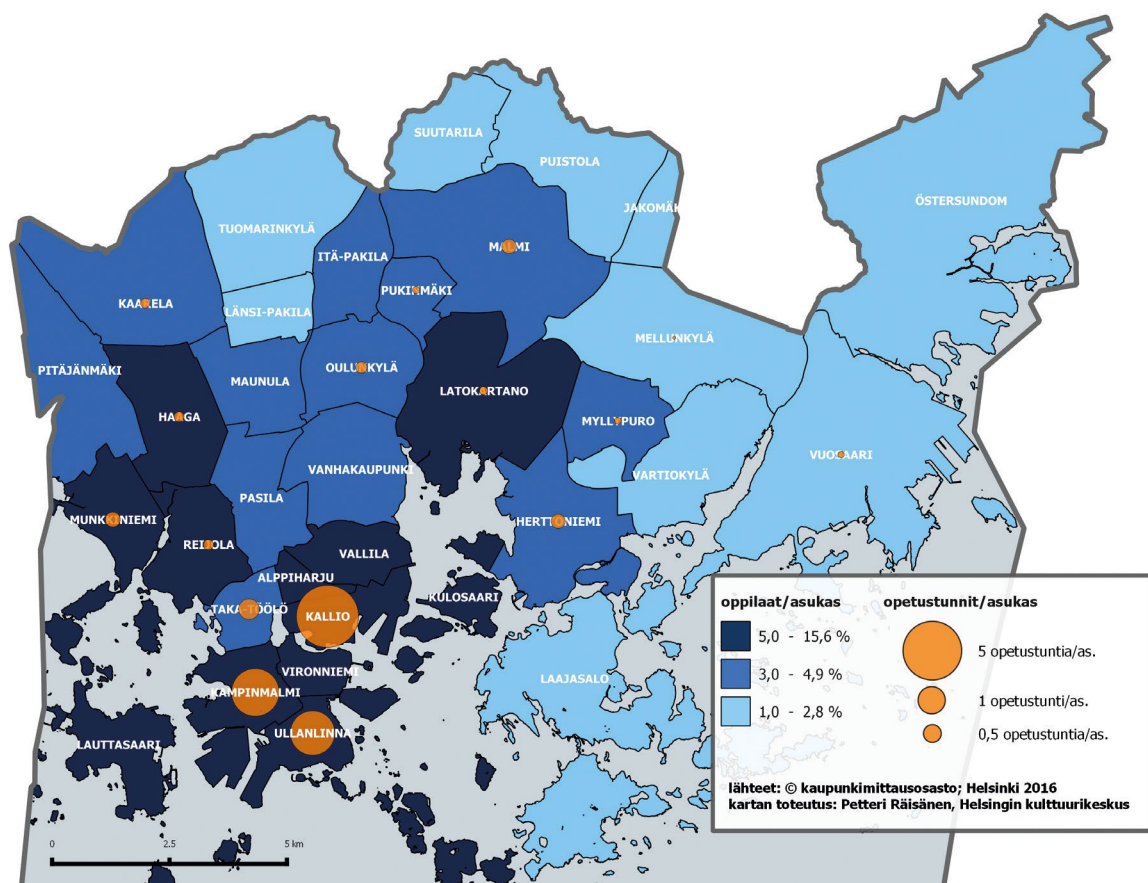
Tanssin taiteen perusopetukseen osallistui vuonna 2014 keskimäärin 4,9 prosenttia eri peruspiirien 0–18-vuotiaista lapsista ja nuorista (kartta 5). Tanssin

oppilaat keskittyvät erittäin voimakkaasti Etelä- ja Länsi-Helsinkiin. Eniten oppilaita oli Kulosaarissa (15,6 %), Ullanlinnassa (13,5 %) ja Kalliossa (11,1 %). Vähiten tanssin taiteen perusopetukseen osallistuttiin Itä- ja Pohjois-Helsingin alueilla, erityisesti Jakomäessä (1,0 %), Östersundomissa (1,2 %), Mellunkylässä (1,4 %) ja Tuomarinkylässä (1,4 %).

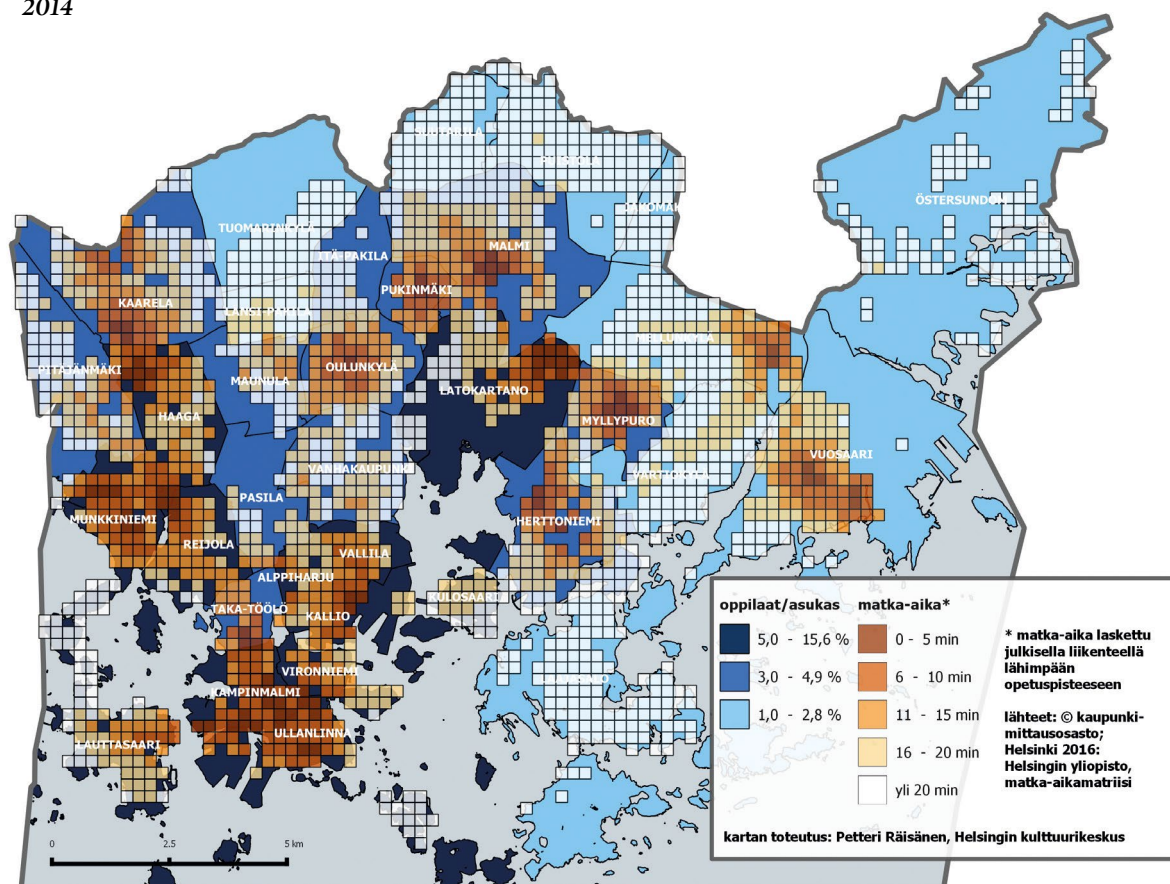
Tanssin taiteen perusopetuksen tarjonta on keskittynyt eteläisen Helsingin ja Kallion alueille, joissa annettiin 81 prosenttia tanssin opetustunneista. Näillä alueilla ja niiden viereisissä kaupunginosissa, Kulosaarissa ja Lauttasaarissa, tanssitaiteen oppilasmäärät olivat myös suurimpia. Loput tanssin opetuksesta annettiin eri puolilla kaupunkia, joskin Itä-, Keski- ja Pohjois-Helsingissä tarjonta oli kaikkein niukinta. Erityisesti Itä-, Koillis- ja Pohjois-Helsingissä opetustarjonnan vähäisyys näkyy myös peruspiirien oppilasmäärissä, jotka jäävät reilusti kaupungin keskiarvon alapuolelle. Asukasmäärään suhteutettuna itäisen Helsingin opetustuntien tarjonta on varsin vähäistä, esimerkiksi Mellunkylässä

KARTTA 5.

Tanssin taiteen perusopetukseen osallistuneet 0-18-vuotiaat ja annetut opetustunnit 2014

Tanssin taiteen perusopetukseen osallistuneet 0–18-vuotiaat ja matka-aika lähimpään opetuspisteeseen 2014

annettiin 0,02 opetuntia/asukas ja Vuosaaressa 0,06 opetustuntia/asukas. Kalliossa vastaava luku oli 5,5 opetuntia/asukas.

Puolet helsinkiläisistä lapsista ja nuorista saavuttavat tanssin taiteen perusopetuksen opetuspisteiden julkisella liikenteellä 17 minuutissa (kartta 6). Edullisin julkisen liikenteen saavutettavuus on Kampinmalmilla (6,8 min), Taka-Töölössä (9,7 min) sekä Pukinmäessä (10,3 min). Pisin matka-aika on taas Östersundomin (57,8 min), Laajasalon (32,7 min) ja Tuomarinkylän (31,9 min) peruspiireissä asuvilla.

Myös tanssin oppilaaksi hakeutumisessa ja opetuksen läheisyydessä on samansuuntainen yhteys, joka havaittiin kuvataiteen ja musiikin oppilaiden kohdalla. Alueita, joissa osallistutaan aktiivisesti tanssin taiteen perusopetukseen, yhdistää pääsääntöisesti lyhyt matka-aika opetuksen pariin. Osassa Itä-Helsinkiä osallistuminen tanssin taiteen perusopetukseen jää varsin vähäiseksi, vaikka opetuspisteet ovat nopeasti saavutettavissa, mitä osaltaan selittää annettujen opetustuntien vähäisyys. Lisäksi

Kulosaaresta ja Lauttasaaresta hakeudutaan aktiivisesti tanssin taiteen pariin, vaikka alueilla ei annettu opetusta.

Sirkuksen ja teatterin taiteen perusopetukseen osallistui muita taiteenlajeja vähemmän oppilaita, minkä johdosta niihin osallistumista ja opetustarjontaa tarkastellaan yhdessä (kartta 7). Sirkus- ja teatteritaiteen taiteen perusopetusta on annettu Helsingissä vasta noin kymmenen vuotta, joten näiden alojen oppilaitoksia ja oppilaita on Helsingissä pidempään annettuja taiteen perusopetuslajeja, esim. musiikkia, tanssia ja kuvataidetta, vähemmän. Keskimäärin eri alueiden lapsista ja nuorista sirkuksen ja teatterin opetukseen osallistui 1,4 prosenttia, joka on muita taiteenlajeja selvästi vähemmän. Sirkuksen ja teatterin oppilaaksi hakeutumista kuvaava kartta poikkeaa selvästi muista taiteenlajeista. Suhteellisesti eniten oppilaita oli Vanhankaupungin (7,1 %) ja Alppiharjun (3,5 %) peruspiireissä. Tämän lisäksi Mellunkylässä ja Puistolassa opetukseen osallistuminen oli suhteellisesti korkeaa, vaikka osallistumisaste

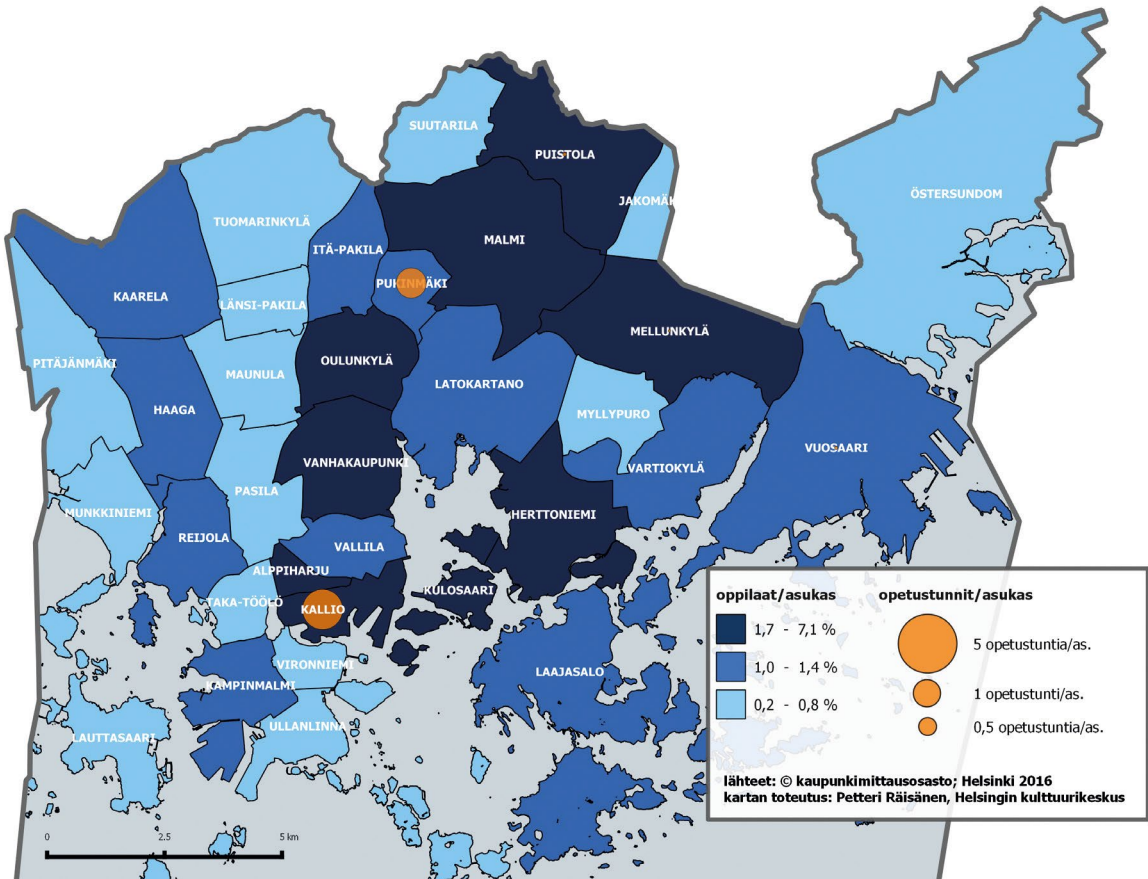
on muiden taiteenlajien kohdalla matala. Myöskään eteläisen ja läntisen Helsingin kaupunginosat eivät erotu korkeiden oppilasmääriensä osalta, toisin kuin tanssissa ja musiikissa. Toisaalta sirkuksen ja teatterin oppilasmäärien erot ovat ainoastaan yhden prosenttiyksikön luokkaa tai sitä alaisempia, jolloin alueiden väliset erot ovat todellisuudessa muita taiteenlajeja pienempiä.

Sirkuksen ja teatterin taiteen perusopetuksessa on heikoin opetustarjonnan alueellinen saatavuus ja saavutettavuus (kartta 7 & kartta 8). Opetus on keskittynyt Kallion ja Pukinmäen peruspiireihin.

Niiden lisäksi Mellunkylässä, Puistolassa ja Vuosaaressa sijaitsee oppilaitosten sivuopetuspisteitä, joissa annettiin pääopetuspisteitä vähemmän opetusta. Näillä alueilla on myös lyhin matka-aika sirkus- ja teatteriopetuksen pariin, mikä on osasy s asukaslukuun suhteutettuun korkeampaan osallistumisasteeseen verrattuna esimerkiksi Länsi- ja Etelä-Helsinkiin, joissa opetustarjontaa ei ole. Toisaalta oppilasmäärä oli korkeinta Vanhankaupungin alueella, vaikka sieltä puuttui opetustarjonta. Alueen lapset hakeutuvat varsin ahkerasti Circus Helsingin opetuksen pariin, jota annetaan Kallion peruspiirissä.

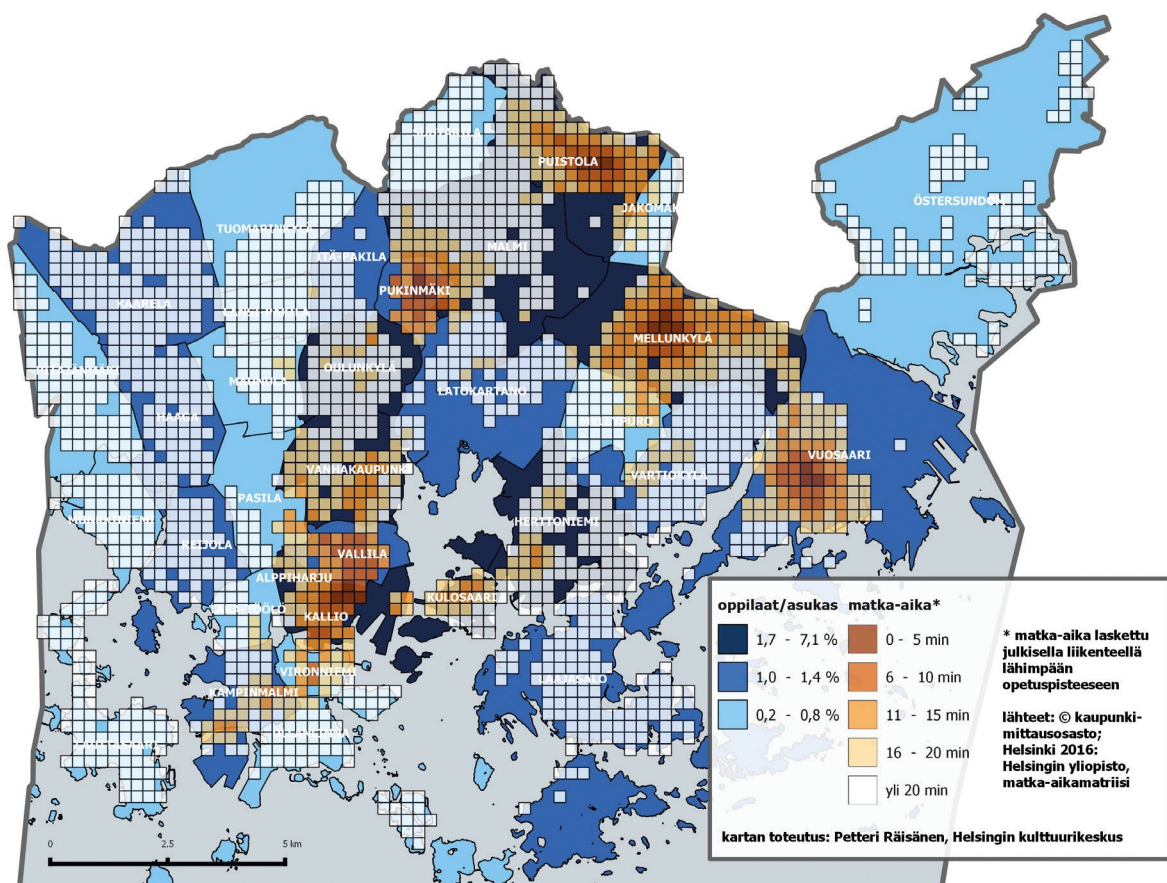
KARTTA 7.

Sirkuksen ja teatterin taiteen perusopetukseen osallistuneet 0–18-vuotiaat ja annetut opetustunnit 2014

KARTTA 8.

Sirkuksen ja teatterin taiteen perusopetukseen osallistuneet 0–18-vuotiaat ja matka-aika lähimpään opetuspisteeseen 2014

2.

Asuinalueen sosiodemografinen profiili ja taiteen perusopetukseen osallistuminen

Edellä havaittiin, että opetustarjonta ja opetuspisteiden läheisyys vaikuttavat helsinkiläisten lasten ja nuorten taiteen perusopetuksen osallistumiseen eri asuinalueilla. Seuraavaksi tarkastellaan, miten asuinalueen sosiodemografiset tekijät vaikuttavat taiteen perusopetukseen osallistumiseen. Tarkastelussa on käytetty kolmea alueen väestöä kuvaavaa muuttujaa, joita ovat pienituloisten lapsiperheiden, yli 15-vuotiaiden korkeasti koulutettujen sekä 0–19-vuotiaiden vieraskielisten osuus asuinalueensa väestöstä. Näistä kolmesta muuttujasta on muodostettu summamuuttuja, jonka perusteella asuinalueiden sosiaalisen profiilin järjestys on voitu muodostaa.

Kartassa 9. Helsingin peruspiirit on jaettu niiden sosiaalisten profiilien perusteella kolmeen kategoriaan. Punaisiksi värjäytyillä asuinalueilla on muihin alueisiin verrattuna paljon pienituloisia lapsiperheitä ja vieraskielisiä 0–19-vuotiaita. Lisäksi punaisilla alueilla korkeasti koulutettujen yli 15-vuotiaiden osuus on matala verrattuna muuhun kaupunkiin. Vihreiksi värjäytyt alueet edustavat punaisten alueiden vastakohtia. Niissä asuu vähän pienituloisia lapsiperheitä ja vieraskielisten 0–19-vuotiaiden osuus on matala. Lisäksi vihreillä alueilla korkeasti koulutettujen yli 15-vuotiaiden osuus on korkea. Harmaaksi värjättyjen alueiden sosiaalinen profiili edustaa kaupungin keskitasoa.

Alueen sosiaalista profiilia kuvaavien värien lisäksi karttaan on merkitty ne asuinalueet, joista on julkisella liikenteellä keskimäärin yli 20 minuutin matka-aika lähimpään taiteen perusopetuksen opetuspisteeseen. Epäedullista matka-aikaa edustavat alueet on merkitty rasteri-kuvioinnilla.

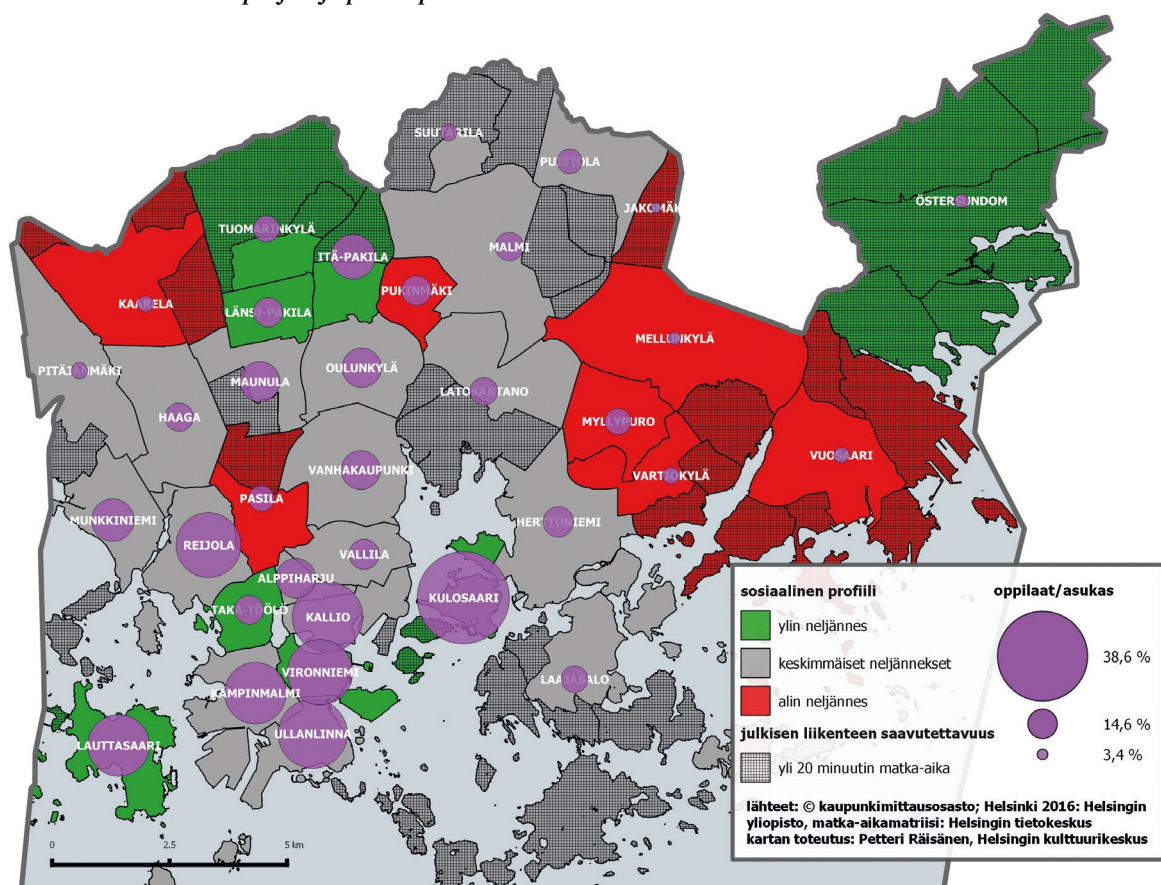
Violetit pallot kuvaavat, miten eri asuinalueilta osallistuttiin taiteen perusopetukseen vuonna 2014. Lukuun on laskettu yhteen kaikki taiteenlajit. Pallon koko kuvaa taiteen perusopetukseen osallistuneiden 0–18-vuotiaiden lasten ja nuorten prosenttiosuutta kullakin asuinalueella. Korkein osallistumisaste oli Kulosaaressa (38,6 %) ja matalin Jakomäessä (3,4 %). Kaupungin eri asuinalueiden keskiarvo oli 14,6 prosenttia.

Punaiset alueet sijoittuvat pääsääntöisesti Itäisen ja Koillisen suurpiirin alueelle. Tämän lisäksi punaisia alueita ovat Kaarela ja Pasila. Vastaavasti vihreitä alueita on erityisen paljon Eteläisen ja Pohjoisen suurpiirin alueella. Myös Kulosaari ja Östersundom lukeutuvat ylimpään neljännekseen. Julkisella liikenteellä pisin matka-aika taiteen perusopetuksen pariin on kaupungin reuna-alueilta, kuten Puistolasta, Suutarilasta, Östersundomista, Laajasalon eteläosista ja osasta Luoteis- ja Pohjois-Helsinkiä.

Kun vertaillaan taiteen perusopetukseen osallistumista alueen sosiaaliseen profiiliin sekä opetuksen

KARTTA 9.

Alueiden sosiaalinen profiili ja perusopetukseen osallistuneet 0–18-vuotiaat 2014

läheisyyteen, niin havaitaan tiettyä yhdenmukaisuutta. Osalla vihreistä alueista, muun muassa Kulosaarissa (38,6 %), Vironniemellä (22,7 %), Lautasaarissa (20,2 %) ja Itä-Pakilassa (19,8 %), taiteen perusopetuksen oppilasmäärät ovat selvästi kaupungin keskiarvoa (14,6 %) korkeampia. Vastaavasti muut vihreistä alueista jäävät keskiarvon alapuolelle. Pienempien osallistujamäärien taustalla vaikuttaa todennäköisesti sekä opetustarjonnan vähäisyys että pitkä matka-aika opetuksen pariin.

Punaiset alueet jäävät taiteen perusopetuksen oppilasmääriltään kaupungin keskiarvon (14,6 %)

alapuolelle. Punaisista alueista korkein oppilasmäärä on Pukinmäessä (14,3 %). Alueella sijaitsee Pukinmäen taidekoulu, jonne pääsee nopeasti ja joka tarjoaa taiteen perusopetusta useassa taiteenlajissa. Vastaavasti Vartiokylässä (9,0 %), Kaarelassa (8,2 %), Vuosaarissa (7,8 %), Mellunkylässä (5,0 %) ja Jakomäessä (3,4 %) osallistumisaste jää alle 10 prosentin. Nämä alueet eivät kuitenkaan ole matka-ajallisesti epäedullisessa asemassa, mutta opetustarjonta on niissä vähäistä.

3.

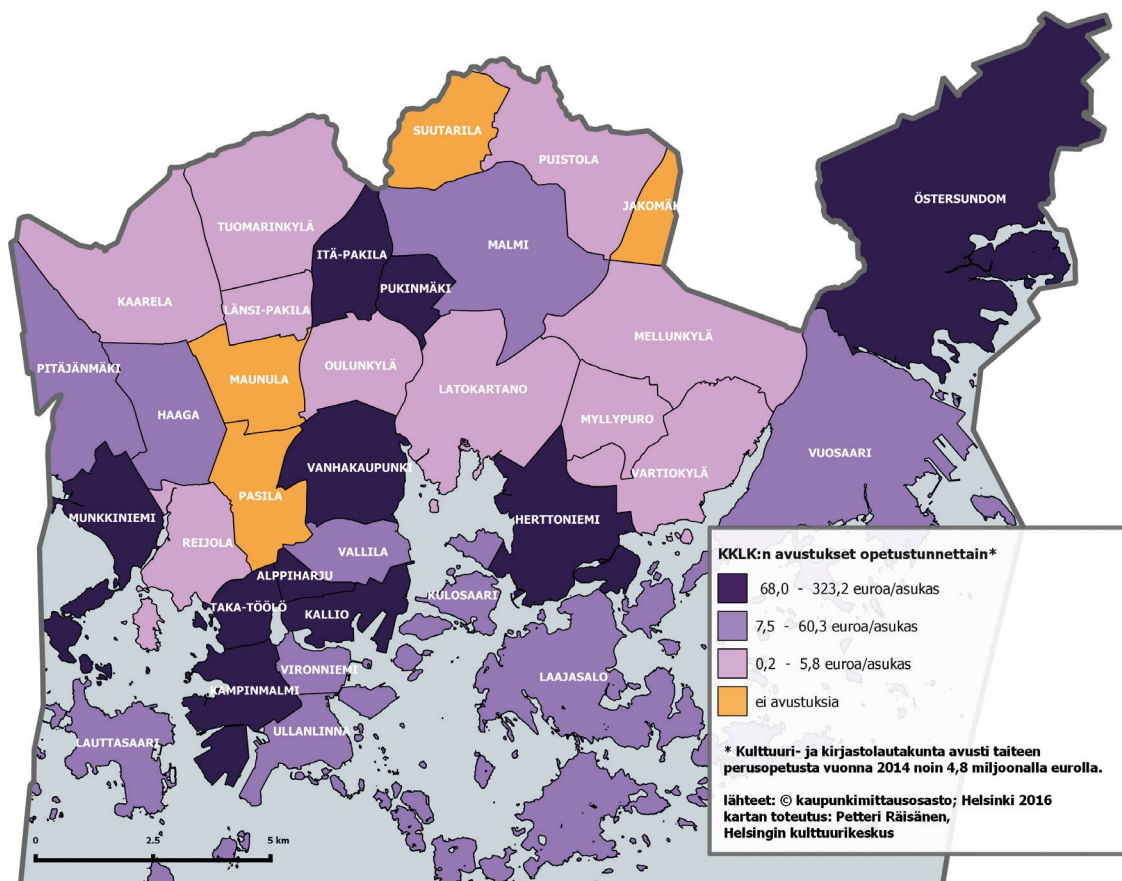
Taiteen perusopetuksen avustukset asuinalueittain

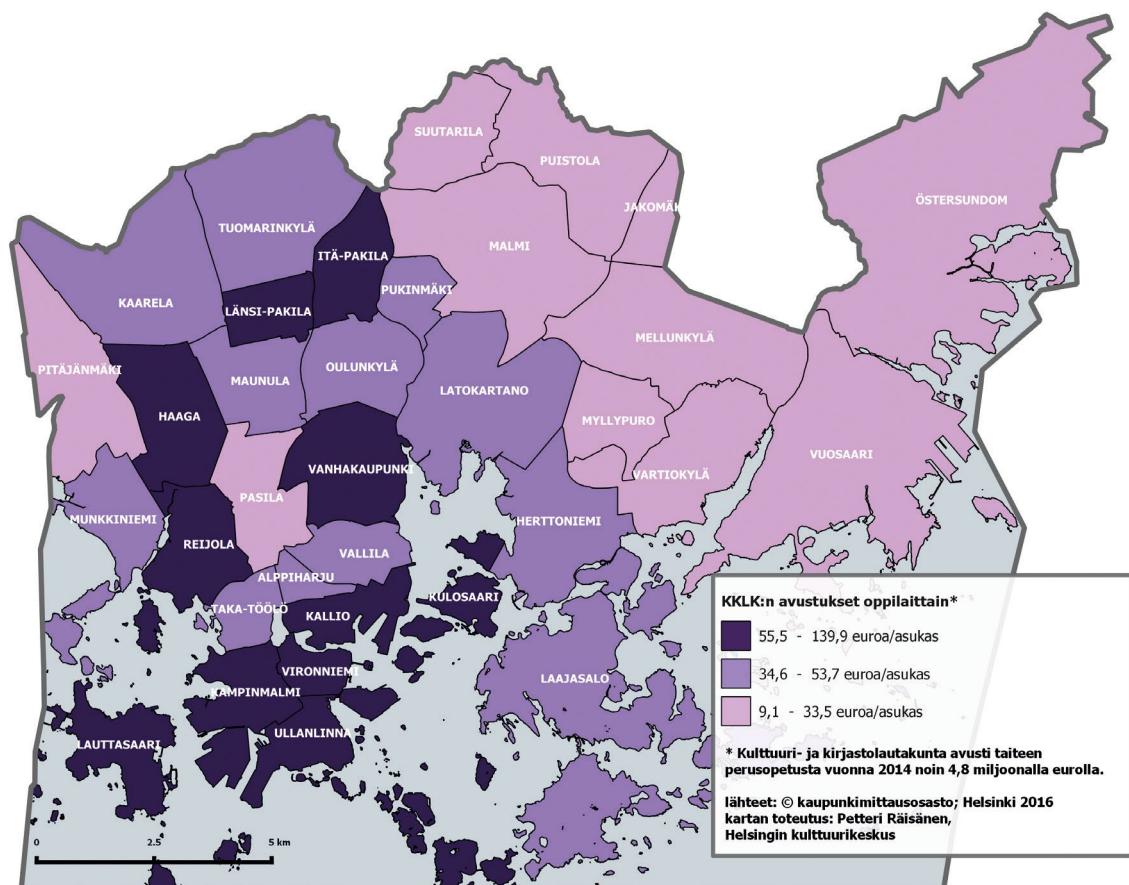
Helsingin kulttuurikeskus tuki taiteen perusopetusta vuonna 2014 noin 4,8 miljoonalla eurolla. Kartassa 10. tuki on kohdennettu opetustuntien mukaan eri asuinalueille. Opetustuntikohtainen tuki on vielä suhteutettu asuinalueen 0–18-vuotiaiden lukumäärään.

Keskimääräinen tuki oli 56,5 euroa/asukas ja tuen mediaani 13,9 euroa/asukas. Jakomäessä, Maunulassa, Pasilassa ja Suutarilassa ei annettu yhtään kulttuurikeskuksen avustaman taiteen perusoppilaitoksen opetustuntia, minkä vuoksi alueille kohdis-

KARTTA 10.

Kulttuuri- ja kirjastolautakunnan taiteen perusopetuksen avustukset opetustunneittain 2014

Kulttuuri- ja kirjastolautakunnan taiteen perusopetuksen avustukset oppilaittain 2014

tunut tuki oli nolla euroa. Eniten tukea kohdentui Itä-Pakilaan (323,21 euroa/asukas), Alppiharjuun (321,08 euroa/asukas) sekä Taka-Töölöön (220,4 euroa/asukas). Näillä alueilla sijaitsee suuria avustussummaa saavien oppilaitosten pääopetuspisteitä, joissa myös annettiin paljon opetustunteja. Vähinten avustusta kohdistui Myllypuroon (0,18 euroa/asukas), Puistolaan (0,41 euroa/asukas), Oulunkylään (0,41 euroa/asukas) sekä Vartiokylään (0,68 euroa/asukas). Vähän tukea saavilla alueilla sijaitsee oppilaitosten sivuopetuspisteitä, joissa annettiin pääopetuspisteitä huomattavasti vähemmän opetustunteja.

Opetustuntikohtainen tarkastelu kuvaa ainoastaan eri alueiden eroja tuettujen opetustuntien näkökulmasta. Edellä kuitenkin havaittiin, että oppilaat hakeutuvat taiteen perusopetukseen myös kaupunginosansa ulkopuolelle. Tämän vuoksi taiteen perusopetuksen rahoitusta tulee tarkastella myös oppilaan

asualueen näkökulmasta. Kartassa 11. kulttuurikeskuksen jakamat taiteen perusopetuksen avustukset taideoppilaitoksille on kohdistettu niiden oppilaiden asuinalueille⁹. Näin saadaan selville, minkä kaupunginosien lapset ja nuoret hyötyvät eniten kulttuurikeskuksen taiteen perusopetuksen tuesta.

Kaupungin keskiarvo oli 48,3 euroa/asukas ja mediaani oli 46,3 euroa/asukas. Oppilaskohtaisen tuen osalta alueelliset erot ovat suuria. Eniten avustuksia kohdistui Kulosaareen (139,9 euroa/asukas), Lauttasaareen (91,0 euroa/asukas), Ullanlinna (83,3 euroa/asukas) ja Itä-Pakilaan (78,9 euroa/asukas). Taiteen perusopetuksen oppilasmäärät olivat pienimmät ja sitä kautta avustukset vähäisimmät Itäisen ja Koillisen suurpiirin alueilla. Tuki oli kaikkein pienintä (Jakomäessä 9,1 euroa/asukas), Mellunkylässä (14,2 euroa/asukas) sekä Suutarilassa (21,9 euroa/asukas).

9. Esim. taideoppilaitos X sai avustusta 100 000 euroa. Sen oppilaista 80 % tulee kaupunginosasta Y ja 20 % Z. Y saa 80 000 euroa ($100\,000 \cdot 0,8$) ja Z saa 20 000 euroa ($100\,000 \cdot 0,2$). Lopuksi kaupunginosaan kohdistunut avustussumma suhteutetaan sen asukasmäärään.

4.

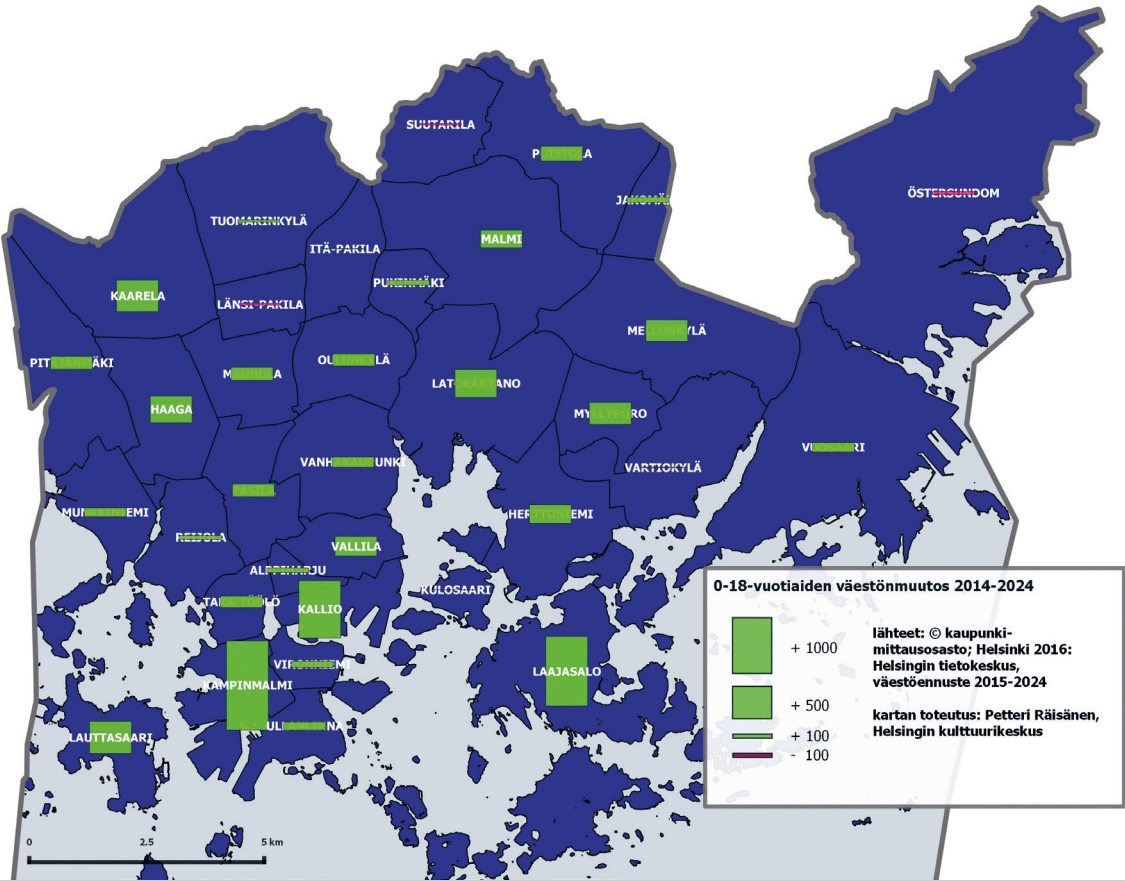
Väestönmuutos ja taiteen perusopetus

Helsingin tietokeskuksen väestöennusteiden mukaan (Helsingin tietokeskus väestöennuste 2015–2024) 0–18-vuotiaiden määrä tulee kasvamaan lähes jokaisessa peruspiirissä (kartta 12). Vuonna 2024 Helsingissä tulee olemaan yli 20 000 lasta ja nuorta enemmän kuin vuonna 2014. Keskimääräinen kasvu tulee olemaan vähän yli 600 uutta lasta ja nuorta/alue. Suurimmat väestönkasvuennusteet ovat Kallion (2 070 uutta lasta ja nuorta), Kampinmalmin (3 195 uutta lasta ja nuorta) ja Laajasalon (2 493 uutta lasta ja nuorta) peruspiireissä. Näillä alueilla on suuria uudisrakennusalueita, kuten Kalasatama, Jätkäsaari ja Kruunuvuorenranta, joiden vaikutus näkyy väestöennusteissa.

Vuonna 2014 reilut 17 prosenttia helsinkiläisistä 0–18-vuotiaista osallistui taiteen perusopetukseen. Jos väestönkasvu on tulevaisuudessa ennusteen mukainen ja suhteellinen oppilasmäärä pysyy samana, niin vuonna 2024 Helsingissä on 3 500 uutta taiteen perusopetuksen oppilasta. Jos taas suhteellinen oppilasmäärä nousee esimerkiksi 20 prosenttiin, niin tällöin uusia oppilaita olisi vuonna 2024 yhteensä 4 110. Tulevina vuosina poliittisessa päätöksenteossa on syytä linjata väestökasvun vaikutukset taiteen perusopetuksen tarjontaan ja resursointiin.

KARTTA 12.
0–18-vuotiaiden väestönmuutos 2014–2024 Helsingissä

5. Paikkatietoanalyysin yhteenveto

Aineistojen valossa näyttää vahvasti siltä, että opetustarjonnan määrä, opetuksen läheisyys sekä alueen eri sosiodemografiset tekijät vaikuttavat helsinkiläisten lasten ja nuorten taiteen perusopetuksen osallistumiseen. Pääsääntöisesti osallistumisaste on kaikkein korkeinta niillä asuinalueilla, joissa opetustarjontaa on runsaasti ja opetus sijaitsee lähellä (lyhyt matka-aika) ja joiden sosiaalinen profiili on ”korkea”. Vastaavasti osallistuminen on vähäisintä niissä peruspiireissä, joissa opetustarjontaa on niukasti, opetuksen pariin on pitkä matka-aika sekä alueen sosiaalinen profiili on ”matala”. Tällaiset alueet sijaitsevat pääsääntöisesti itäisen Helsingin alueella.

Edellä kuvatut yhteydet eivät kuitenkaan ole täysin lineaarisia, vaan niissä havaitaan myös poikkeuksia. Pohjois-Helsingissä sijaitsevilla Suutarilassa (9 %) ja Puistolassa (10 %) taiteen perusopetukseen osallistuminen on selvästi kaupungin keskiarvoa matalampaa. Alueet edustavat kuitenkin sosiaaliselta profiililtaan kaupungin keskitasoa. Suutarilassa ja Puistolassa opetustarjonta on vähäistä, minkä seurauksena matka-aika taiteen perusopetuksen pariin kasvaa korkeaksi. Nämä tekijät ovat todennäköisesti osasyynä taiteen perusopetuksen vähäisempään osallistumisasteeseen kyseisillä alueilla.

Helsingistä voidaan löytää myös asuinalueita, joista puuttuu opetustarjonta ja matka-ajat opetuksen pariin ovat pitkiä, mutta joissa osallistumisaste on korkea (esim. Kulosaari) tai hieman kaupungin keskiarvon yläpuolella (esim. Maunula). Tällaisilta alueilta osataan siis hakeutua taiteen perusopetuksen pariin,

vaikka opetusta ei ole saatavilla kodin lähetyvillä.

On huomioitava, että asuinaluearajauksena käytetään peruspiirejä, jotka rakentuvat pienemmistä osa-alueista. Saman peruspiirin sisällä olevat osa-alueet saattavat erota toisistaan sosiaaliselta profiililtaan, opetustarjonnan saatavuudeltaan ja saatettavuudeltaan huomattavasti. Tarkemman kuvan luomiseksi taiteen perusopetukseen osallistumisen alueellisista eroista, yhtenä lähestymistapana voisi olla osa-alueitasoinen tarkastelu nyt käytetyn peruspiirin sijaan. Lisäksi yhtenäisemmän kokonaiskuvan saaminen eri tekijöiden vaikutuksesta taiteen perusopetukseen osallistumisesta vaatisi tilastollisten menetelmien hyödyntämistä, esim erilaisia regressiomalleja. Käytettävissä oleva aineisto ei kuitenkaan mahdollista tämän tyylistä tarkastelua.

Edellä tehty paikkatietoanalyysi nostaa esiin kaksi taiteen perusopetukseen liittyvää haastetta, joihin tulisi löytää ratkaisu. Ensimmäinen liittyy opetustarjonnan alueelliseen epätasapainoon. Eteläisen suurpiirin alueella annettiin 33 prosenttia kaikista taiteen perusopetuksen tunneista vuonna 2014. Vastaava luku oli Itäisen suurpiirin alueella 3 prosenttia (kartta 13). Eri kaupunginosissa asuvien lasten ja nuorten taiteen perusopetuksen osallistumismahdollisuuksien vahvistamiseksi ja tasapuolistamiseksi on ensisijaisen tärkeää miettiä keinoja, joilla lisätä opetustarjontaa nykyisille katvealueille.

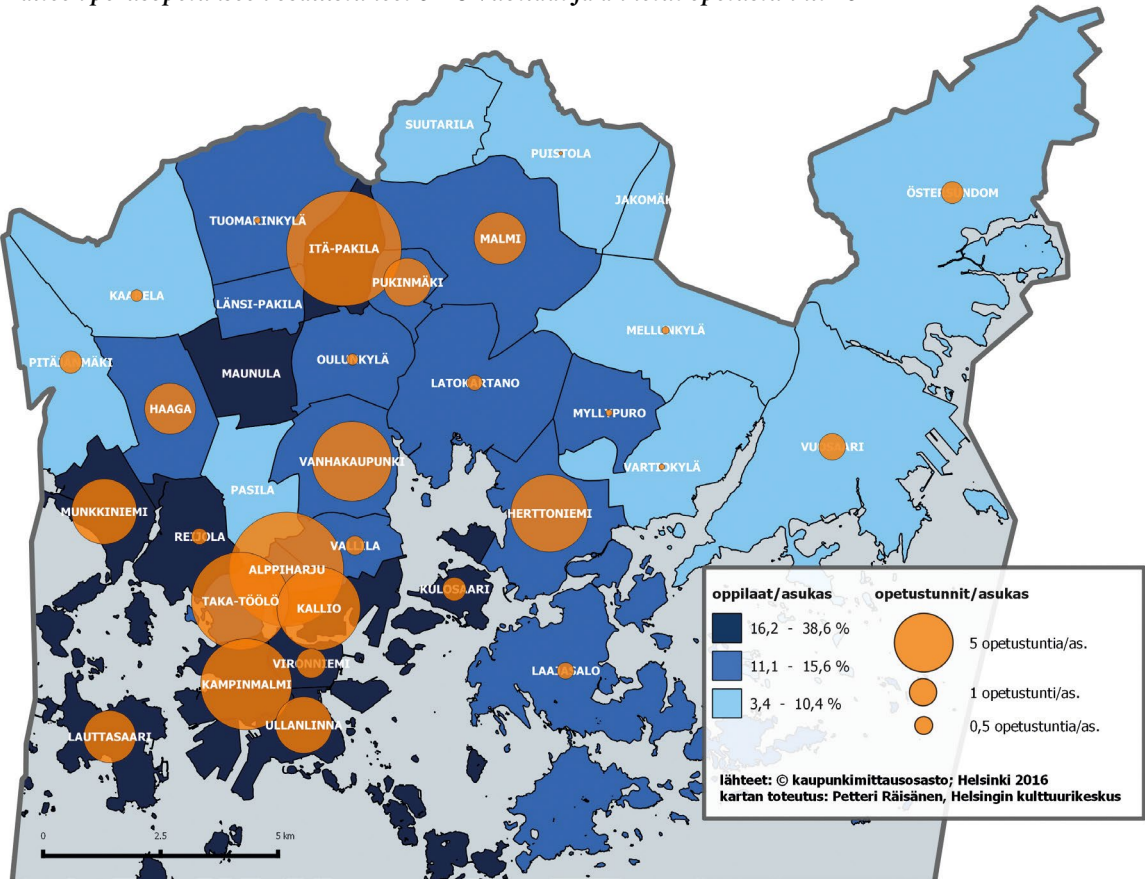
Toinen huomiota vaativa asia on väestönkasvun synnyttämät muutokset palveluntarpeisiin. Nykyiseen oppilasmäärään suhteutettuna vuonna 2024 Helsingissä on 3500 uutta taiteen perusopetuksen

oppilasta. Selvää on, että osallistumisprosentin ylläpitämisestä nykyisellään tai sen kasvattamisesta syntyy uusia palveluntarpeita, jolloin annetut opetustuntimäärät tulevat kasvamaan. Samalla kasvaa taideoppilaitosten lisärahoituksen tarve, jota voidaan paikata joko avustuspäärahalla nostamalla, oppilaiden lukukausimaksuja korottamalla tai uusia tulonlähteitä kehittämällä. Jos taiteen perusopetuksen lisärahoituksen tarvetta ei kyetä kattamaan avustuspäärahalla kasvattamalla, taideoppilaitokset joutuvat etsimään uusia tulonlähteitä, joista todennäköisin vaihtoehto on lukukausimaksujen korottaminen.

Tällöin pienituloisten perheiden lasten osallistuminen taiteen perusopetukseen tulee todennäköisesti väheneään nykyisestä. Tällä hetkellä taiteen perusopetukseen osallistuminen on vähäisintä niillä asuinalueilla, joissa asuu suhteellisesti eniten pienituloisia lapsiperheitä. Lukukausimaksujen korottaminen tulisi ensimmäisenä vähentämään juuri näiden alueiden oppilaaksi hakeutumista ja sitä kautta opetustarjontaa, minkä seurauksena alueelliset erot taiteen perusopetukseen osallistumisessa ja opetustarjonnassa kasvaisivat nykyistä suuremmiksi.

KARTTA 13.

Taiteen perusopetukseen osallistuneet 0–18-vuotiaat ja annetut opetustunnit 2014

10. Kaupungin reuna-alueilta hakeutuu aiempien selvitysten perusteella oppilaita kuntarajan yli viereisen kaupungin taideoppilaitoksiin. Ylikunnallisten oppilaiden hakeutuminen jää kuitenkin tämän selvityksen ulkopuolelle. (TMS.)

IV. Taustaselvitys

Elena Vismanen

1. ♦

Taiteen perusopetuksen lähtökohdat

1.1 TAITEEN PERUSOPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN JA OPPIMÄÄRÄT

Taiteen perusopetus on erityisesti lapsille ja nuorille suunnattua eri taiteenalojen opetusta. Opetus on vapaaehtoista ja tapahtuu kouluajan ulkopuolella. Opetus on pitkäjänteistä ja tavoitteellista, oppilaan itseilmaisua kehittävää taidekasvatusta ja luo pohjaa taiteenalojen ammatilliseen koulutukseen. Opetettavia taideoja ovat musiikki, tanssi, visuaaliset taiteet, teatteritaide, sirkustaide ja sanataide. Opetusta annetaan kahdessa oppimäärässä, yleisessä ja laajas- sa, joista molemmat määritellään tavoitteelliseksi ja tasolta toiselle eteneviksi (Sariola 2009, 2010b).

Taiteen perusopetuksesta säädetään lailla (633/1998) ja asetuksella (813/1998). Opetushallituksen laatimissa taiteen perusopetuksen opetus- suunnitelman perusteissa säädetään tarkemmin opetuksen tavoitteista, sisällöistä ja oppimääristä. Opetussuunnitelman perusteiden pohjalta oppilaitokset laativat oman opetussuunnitelmansa (Sariola 2010b). Lainsäädännön näkökulmasta keskeistä taiteen perusopetuksen järjestämisessä on tavoitteellisuus, tarpeellisuus sekä taloudelliset edellytykset toiminnan toteuttamiseen. Helsingin kaupungin pyrkimyksenä on lisäksi ollut opetuksen tasainen ja- kautuminen kaupunkirakenteeseen, monimuotoisten taidekasvatuspalvelujen saatavuuden turvaaminen, kohtuullisten oppilasmaksujen ylläpitäminen, taiteilijayrittäjyyden tukeminen sekä pätevän opetushenkilöstön työllistyminen (Sariola 2010b).

Taiteen perusopetusta voi järjestää kunta tai kuntayhtymä, rekisteröity säätiö tai yhteisö. Opetuksen järjestäjällä on oltava joko kunnan hyväksymä ja vahvistama opetussuunnitelma tai opetus- ja kulttuuriministeriön lupa taiteen perusopetuksen järjestämiseen. Opetusluvan myöntämisen edellytyksenä on, että opetus on tarpeellista ja että hakijalla on ammatilliset ja taloudelliset edellytykset opetuksen asianmukaiseen järjestämiseen. Toiminta ei voi perustua taloudellisen voiton tavoitteluun, mutta opetuksesta voidaan periä kohtuullinen maksu. Opetusta järjestävillä oppilaitoksilla tulee olla toiminnasta vastaava rehtori sekä riittävä määrä opettajanvirkoja tai työso- pimussuhteisia opettajia. Helsingissä kaupungin kulttuuri- ja kirjastolautakunta on myöntänyt taiteen perusopetuslupia 1990-luvulta alkaen. Kaikkien taideopetusta antavien oppilaitosten ei ole pakko antaa taiteen perusopetusta, mutta opetusluvan saaneet oppilaitokset saavat vapautuksen arvonlisäveron maksamisesta oppilaiden lukukausimaksujen osalta. (Sariola 2010b.)

Taiteen perusopetuksessa on käytössä laaja ja yleinen oppimäärä. Laajan oppimäärän perusteet on vahvistettu musiikille, tanssille, teatteritaiteelle, sirkukselle ja visuaalisille taiteille (arkkitehtuuri, kuvataide, käsityö). Yleisen oppimäärän perusteet on vahvistettu musiikille, tanssille, sanataiteelle, esittävillä taiteilla (sirkustaide, teatteritaide) ja visuaalisilla taiteilla (arkkitehtuuri, audiovisuaalinen taide, kuvataide, käsityö). Laaja oppimäärä tähtää pitkäjänteiseen ja tavoitteelliseen lajin harjoitteluun sekä

kehittää valmiuksia ammattiopintoihin. Yleinen oppimäärä tähtää hyvän harrastussuhteen sekä taiteellisen ja kulttuurisen ymmärryksen luomiseen. Laajan oppimäärän opinnot sisältävät 1 300 opetustuntia ja yleinen oppimäärä 500 opetustuntia. Laajassa oppimäärässä opinnot koostuvat perustason ja syventävän tason opinnoista. Yleinen oppimäärä koostuu kymmenestä opintokokonaisuudesta (Opetushallitus tiedote 16/2008, Sariola 2009, Sariola 2010b).

Perustason opintojen lisäksi voidaan tarjota varhaisiän kasvatusta sekä aikuisten opintoja. Varhaisiän kasvatuksella tarkoitetaan yleensä alle kouluikäisille suunnattua taidekasvatusta, jossa esimerkiksi elämysten ja leikin avulla kehitetään lapsen taitoja taidelajissa ja luodaan pohjaa perustason opintoja varten (Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2002). Aikuisten opetuksen tavoitteet ja sisällöt ovat samat kuin lasten ja nuorten taiteen perusopetuksessa, mutta opetuksen järjestämisessä huomioidaan yksilölliset lähtökohdat, esimerkiksi taitotaso, kiinnostuksen kohteet ja motivaatio.

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet on vahvistettu edellisen kerran vuosina 2002 ja 2005. Opetushallitus onkin käynnistänyt taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden uudistamistyön. Uudistuksen lähtökohtana on kehittää oppilaitoksia kasvuyhteisöinä ja oppimisympäristöinä. Tähän pyritään edistämällä opiskelun mielekkyyden kokemusta, vahvistamalla oppilaan minuutta ja kykyä toimia toisten kanssa, edistämällä laaja-alaisen osaamisen kehittymistä sekä luomalla edellytyksiä kestäväan elämäntapaan¹¹.

Taidekasvatuksella on myös laajempia myönteisiä vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin sekä taidekenttään kokonaisuutena. Taidekasvatus on Suomessa laajaa ja taiteen perusopetuksella nähdään olevan tärkeä asema kokonaisuudessa. Myös kansainvälisesti katsottuna on taiteen perusopetus aineellisesti laatuinen koulutusjärjestelmä. Opetus täydentää ja syventää peruskoulun opetusta taito- ja taideaineiden osalta. Taide- ja taitoaineet ovat tärkeitä lisäksi ihmisen persoonallisuuden, identiteetin ja itseluottamuksen sekä yhteisöllisyyden näkökulmista (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, Tiainen ym. 2012).

Taiteen perusopetusliiton mukaan taideharrastus tukee lapsen kehitystä monialaisesti. Ryhmätyöskentelyn ja harjoittelun myötä vuorovaikutus- ja ajattelutaidot kehittyvät, itseluottamus kasvaa ja valmiudet itseilmaisuun monipuolistuvat. Taidekasvatuksen piirissä olevat lapset ja nuoret kasvavat luontevaksi osaksi tulevaisuudenkin taideyleisöä. Joillakin taideharrastus voi viedä ammattilaiseksi asti, monilla se säilyy tärkeänä ja elinikäisenäkin harrastuksena (Taiteen perusopetusliiton internet-sivut).

1.2 TAITEEN PERUSOPETUS VALTAKUNNALLISESTI

Musiikkioppilaitoksille on jaettu valtionosuutta vuodesta 1967 lähtien. Tuolloin säädettiin lailla musiikkioppilaitosten avustuksesta, mutta valtionosuutta ei myönnetty muille taiteenaloille. Muutama vuosikymmen myöhemmin myös muille taidelajeille haluttiin luoda yhtäläiset taloudelliset mahdollisuudet toiminnalle. Näin käynnistyi taiteen perusopetus-järjestelmän kehittäminen, jolla toivottiin yhtenäistettävän ja edistettävän taideopetusta sekä samanarvoistettavan eri taidealoja. Tavoitteena oli, että opiskelumahdollisuudet eri taiteenaloilla paranisivat ja että mahdollisimman moni pääsisi taidekasvatuksen piiriin. Järjestelmän voidaan nähdä onnistuneen tavoitteissaan vähintään siltä osin, että Suomessa on tänä päivänä tuntiperusteisella valtionosuudella avustettuja oppilaitoksia kaikilta niiltä taidelajeilta, joille opetushallitus on vahvistanut taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet (Sariola 2009, Sariola 2010b).

Etelä-Suomen aluehallintoviraston raportin (2014) mukaan yli 85 % kunnista järjesti taiteen perusopetusta Suomessa vuonna 2012. Kaiken kaikkiaan taiteen perusopetusta järjestäviä oppilaitoksen pää- tai sivutoimipaikkoja oli yli 900. Lähes kolmannes toimipaikoista sijaitsi Uudenmaan maakunnassa (Etelä-Suomen aluehallintovirasto 2014).

Valtakunnallisesti taiteen perusopetuksen piirissä oli 125 785 2–19-vuotiaista vuonna 2012. Laajaa oppimäärää opiskeli 55 056 oppilasta (44 %) ja yleis- tai oppimäärää 32 592 oppilasta (26 %). Varhaisiän kasvatuksessa oli 38 137 lasta (30 %). Eniten opiskeltiin musiikkia, tanssia ja kuvataiteita. Yli kolmannes taiteen perusopetuksen oppilaista oli Uudellamaalla ja esimerkiksi Pohjois-Suomessa oli vain 10 % oppilaista (Etelä-Suomen aluehallintovirasto 2014).

Suhteutettaessa taiteen perusopetuksen oppilasmäärää koko 2–19-vuotiaiden ikäluokkaan, tavoittaa taiteen perusopetus valtakunnallisesti tällä hetkellä keskimäärin 12 prosenttia 2–19-vuotiaista. Kaikki taiteen alat yhteensä varhaisiän taiteen perusopetukseen¹² osallistui noin 13 prosenttia 2–6-vuotiaiden ikäluokasta. Musiikin varhaiskasvatus tavoitti 9 % ja tanssin varhaiskasvatus 3 % alle kouluikäisistä lapsista. Laajan oppimäärän opetukseen osallistui noin 8 % prosenttia 7–19-vuotiaiden ikäluokasta. Musiikin laajan oppimäärän opetusta sai noin 5 % 7–19-vuotiaista. Yleisen oppimäärän opetus eri taiteenaloilla tavoitti noin 9 % 7–13-vuotiaiden koko ikäluokasta. Tanssin, musiikin ja kuvataiteen yleisen oppimäärän opetusta sai kutakin 2–3 % 7–13-vuotiaista (Etelä-Suomen aluehallintovirasto 2014).

Taiteen perusopetuksen oppilaista valtaosa on tyttöjä, vuonna 2012 joka neljäs oppilas oli poika. Erityisesti tanssi ja käsityöt olivat tyttövoittoisia taidelajeja, joissa poikien osuus oli 8–11 %. Sen sijaan arkkitehtuurin opetuksessa noin 60 % oppilaista oli poikia. Lisäksi musiikin varhaisiän kasvatuksessa sekä musiikin yleisessä oppimäärässä poikia oli 39 % oppilaista (Etelä-Suomen aluehallintovirasto 2014).

Koko maassa 75–80 % lapsista ja nuorista asuu korkeintaan 10 kilometrin etäisyydellä lähimmästä taiteen perusopetusta tarjoavasta oppilaitoksesta. Saavutettavuus kuitenkin vaihtelee maakunnittain ja eri opetustasojen välillä. Varhaiskasvatukseen saavutettavuusprosentti oli Uudellamaalla jopa 96 %, mutta Pohjanmaalla ja Keski-Pohjanmaalla puolet vähemmän (45–56 %). Yleisen oppimäärän saavutettavuusprosentti oli Etelä-Suomessa lähes 90 % ja Itä-Suomessa noin 80 %, mutta Länsi- ja Sisä-Suomessa 66 %. Laajan oppimäärän saavutettavuusprosentti oli Etelä-Suomessa 86 %, Lounais- ja Pohjois-Suomessa noin 63 % (Etelä-Suomen aluehallintovirasto 2014).

Kaupungit järjestävät taiteen perusopetusta ja muuta taideopetusta hyvin eri tavoin. Ruusuvirran ja Saukkosen (2014) selvityksen mukaan esimerkiksi Joensuussa, Kajaanissa, Oulussa, Porissa, Porvoossa, Raumalla, Rovaniemellä, Salossa ja Vaasassa taideoppilaitosten ja taiteen perusopetus järjestettiin etupäässä kunnallisissa oppilaitoksissa vuonna 2013. Sen sijaan Helsingissä – kuten myös Espoossa, Lappeenrannassa ja Turussa – taiteen perusopetus järjestetään lähtökohtaisesti yksityisiä toimijoita avustamalla. Taiteen perusopetusta järjestetään myös ostopalveluna sekä seudullisesti, sillä palveluja käytetään paljon yli kuntarajojen¹⁵.

Marsion (2013) raportissa tarkasteltiin hallintomalleja taiteen perusopetusta antavissa oppilaitoksissa. Selvityksen mukaan hallintomallilla ei ole merkittävää vaikutusta oppilaitoksen toiminnan kannalta. Keskeisempiä kysymyksiä toiminnan järjestämisen näkökulmasta ovat oppilaitoksen koko, oppilaitoksen maantieteellinen sijainti, rehtorin toiminta ja orientaatio sekä kunnan suhtautuminen taiteen perusopetukseen. Isommissa organisaatioissa hallinnon prosessit ovat monesti ammattimaisempia, opetussuunnitelmat ajantasaisempia ja opettajat kiinteämmin mukana oppilaitoksen toiminnassa. Oppilaitoksen maantieteellinen sijainti vaikuttaa mm.

oppilaitosten väliseen yhteistyöhön ja yhteydenpitoon, työvoiman tarjontaan sekä palvelun kysyntään. Oppilaitosten rehtoreilla on paljon valtaa, joten koko oppilaitoksen toiminta nivoutuu kiinteästi rehtoriin. Kunnallisissa oppilaitoksissa valtionavustus maksetaan ensin kunnalle, joka luovuttaa avustuksen edelleen, harkintansa mukaisessa määrin, oppilaitokselle. Kuntien rahoitusosuus yksityisten oppilaitosten kohdalla on merkittävä ja osa kunnista antaa oppilaitoksille myös vuokratukea oppilaitosten vuokratessa kunnan tiloja (Marsio 2013).

1.3 TAITEEN PERUSOPETUS HELSINGISSÄ

Helsingin kanta taiteen perusopetuksen järjestämiseen määriteltiin 1990-luvun alussa. Taidekasvatusta ja taiteen perusopetusta koskevan lain edellyttämiä toimenpiteitä tarkastelleen työryhmän raportissa esitettiin, etteivät kulttuuriasiainkeskus, ammat- tiopetusvirasto ja kouluvirasto tule Helsingissä järjestämään lain tarkoittamaa taiteen perusopetusta osana omaa toimintaansa. Sen sijaan Helsinki osallistuisi taiteen perusopetuksen järjestämiseen myöntämällä tukea niille taidelaitoksille (musiikkioppilaitokset, kuvataide- ja tanssikoulut), jotka jo järjestävät taiteen perusopetusta tai sen kaltaista opetusta. Valtion myöntämiä taiteen perusopetusmäärärahoja jaettaessa päättävä- ja toimeenpanovalta päätettiin säilyttää kulttuurilautakunnalla, joka myös valvoisi taiteen perusopetusta tarjoavien oppilaitosten toimintaa ja opetussuunnitelmia (Sariola 2010b).

Helsingissä taideopetuksen kenttä on eläväinen ja monimuotoinen. Uusia kouluja perustetaan jatkuvasti ja uudenlaisia opetusmuotoja kehitetään. Helsingissä toimii useita taideopetusta antavia oppilaitoksia myös avustettavien tahojen ulkopuolella. Lisäksi seurakunnat ja yksityiset järjestöt tarjoavat lapsille ja nuorille taiteen vapaa-ajan harrastamismahdollisuuksia (Sariola 2010a). Taidekasvatusta helsinkiläisille lapsille ja nuorille tarjoavat myös Annantalo ja nuorisosiainkeskus. Annantalossa annetaan animaation, arkkitehtuurin, grafiikan, keramiikan, musiikin, nukketeatterin, sanataiteen, tanssin, teatterin, valo- ja videokuvausten sekä tekstiilitaiteen ja kuvataiteen taideopetusta (Annantalon internetsivut). Nuorisosiainkeskus järjestää opetusta mm. musiikissa, tanssissa, taide- ja käsityöissä

11. Opetushallituksen esitys taiteen perusopetuksen uudistuksesta, Mutes ry 28.11.2013 http://www.mutesry.com/ppt/Mutes_28.11.2013.pdf

12. Sisältää sekä yleisen että laajan oppimäärän oppilaat.

13. Selvityksessä mukana olevat kaupungit kuuluivat asukasluvultaan 30 suurimpaan kaupunkiin Suomessa ja muodostivat 54 % koko maan väestöstä. Nämä kaupungit ylläpitivät tai avustivat yhteensä 154 taideoppilaitosta ja 22 taiteen perusopetusta antavaa kansalais- ja työväenopistoa vuonna 2013. Näistä kunnallisia toimijoita oli 38 ja kunnan avustamia 138 (Ruusuvirta ja Saukkonen 2014).

(Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen internetsivut). Kaupungin eri hallintokunnat ovat lisäksi alkaneet tehdä enenevästi yhteistyötä lasten ja nuorten palvelujen järjestämiseksi. Esimerkiksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman puitteissa on toteutettu eri hallintokuntia yhdistäviä, kulttuuriin liittyviä yhteishankkeita (Sariola 2010a).

Käsillä olevan selvityksen mukaan Helsingin taiteen perusopetusta antavissa oppilaitoksissa oli yhteensä 17 809 0–19-vuotiaista helsinkiläistä oppilasta vuonna 2014. Valtaosa oppilaista opiskeli musiikkia (10 466) ja tanssia (4 156). Visuaalisia taiteita opiskeli 2 008, sirkusta 967 ja teatteria 169 oppilasta.

Helsingissä toimi yhteensä 51 taiteen perusopetusta antavaa oppilaitosta vuonna 2014. Näistä 19 oppilaitoksella oli taiteen perusopetuksen opetuslupa laajassa oppimäärässä ja 18 oppilaitoksella yleisessä oppimäärässä vuonna 2014. Yhdeksällä oppilaitoksella oli opetuslupa molemmissa oppimäärissä. Oppilaitoksista 29 antaa musiikkiopetusta, 11 tanssiopetusta, 7 visuaalisten taiteiden opetusta, 3 teatteritaiteen opetusta¹⁴ ja 2 sirkustaiteen opetusta.

1.4 TAITEEN PERUSOPETUKSEN KUSTANNUKSET JA RAHOITUS

Ruusuvirran ja Saukkosen (2014) selvityksessä mukana olleiden 24 kaupungin kustannukset taiteen perusopetukseen ja taideoppilaitosten muuhun tavoitteelliseen taidekasvatukseen olivat yhteensä 45,3 miljoonaa euroa vuonna 2013. Kustannukset vaihtelivat kaupunkien välillä 517 000 eurosta 5 miljoonan euroon, keskiarvon ollessa 1,9 miljoonaa euroa. Helsingissä kustannukset olivat 5 006 000 euroa, Espoossa 4 988 000 euroa ja Vantaalla 3 694 000 euroa (Ruusuvirta ja Saukkonen 2014).

Taiteen perusopetuksen ja taideoppilaitosten muun tavoitteellisen taidekasvatuksen opetuksen asukaskohtaisia kustannuksia tarkastellessa, oli Helsingissä toiseksi alhaisimmat kustannukset vuonna 2013: 8,2 €/asukas. Vertailun vuoksi vastaava luku oli Espoossa 19,1 €/asukas ja Vantaalla 17,8 €/asukas. Korkeimmat asukaskohtaiset kustannukset olivat Porvoossa (63,3 €/asukas) ja Kajaanissa (42,3 €/asukas), alhaisin puolestaan Turussa (7,7 €/asukas) (Ruusuvirta ja Saukkonen 2014).

Kaiken kaikkiaan taiteen perusopetus ja taideoppilaitosten muun tavoitteellisen taidekasvatuksen opetus muodosti 8,7 % kaupunkien yhteenlasketuista kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannuksista vuonna 2013. Tilanne on pysynyt vakaana verrattaessa vuosiin 2007 ja 2010. Kaupunkien välillä on kuitenkin eroja siinä, millaisen osuuden taiteen perusopetus saa kulttuuritoimen kokonaisbudjetista. Helsingissä

osuus oli 4,7 % (Ruusuvirta ja Saukkonen 2014).

Valtion organisaatiossa taiteen perusopetus sijoittuu yleissivistävään koulutusjärjestelmään ja siitä vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö. Taiteen perusopetuksen rahoitusta varten valtio jakaa kunnille valtionosuutta asukasluvun ja asukasta kohden lasketun yksikköhinnan perusteella. Laskentayksikkö on ollut 1,40 €/asukas ja siitä kunta saa valtionosuutta noin 40 senttiä/asukas (Kuntaliiton internet-sivut). Vuonna 2014 Helsinki sai asukaskohtaista valtionosuutta taiteen perusopetukseen noin 250 000 euroa kunnan rahoitusosuuksien vähennysten jälkeen (Helsingin kulttuurikeskuksen vuoden 2015 talousarvioehdotus). Käytännössä valtionavustus onkin Helsingissä riittämätön kattaakseen taiteen perusopetuksen kustannukset nykyisessä laajuudessaan. Kulttuuri- ja kirjastolautakunnan rahoitus taiteen perusopetukselle vuonna 2014 olikin huomattavasti suurempi, reilu 4,7 miljoonaa euroa. Kaupungin rahoitusosuus onkin elinehto taiteen perusopetukselle tämänhetkissä mittakaavassaan Helsingissä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää taiteen perusopetusta antaville oppilaitoksille tuntiperusteista valtionosuutta opetustuntimäärän ja opetustuntia kohden lasketun yksikköhinnan perusteella. Vuonna 2016 yksikköhinta on 77,89 euroa (Valtion talousarvioesitys 2016). Opetuksen järjestäjälle yksikkö hinnasta korvataan 57 %. VOS-tunteja kohdistettiin vuonna 2016 Helsinkiin 226 720 tuntia. Helsingissä 16 oppilaitokselle valtionosuutta jaetaan musiikin, kuvataiteen ja arkkitehtuurin, tanssin sekä sirkuksen opetukselle¹⁵. Lisäksi Helsingissä taiteen perusopetusta järjestävät oppilaitokset voivat saada kaupungin harkinnanvaraista tukea.

Käsillä olevan selvityksen mukaan, Helsingissä toimivasta 51 taiteen perusopetusta antavasta oppilaitoksesta 37 sai kaupungilta harkinnanvaraista avustusta vuonna 2014. Valtionosuusjärjestelmään kuuluvat 11 musiikkioppilaitosta saivat valtaosan (94 %) taiteen perusopetuksen valtionavustuksista Helsingissä vuonna 2014. Kaupungin harkinnanvaraiset avustukset jakautuivat tasaisemmin, vaikka musiikki kokonaisuutena saikin taidelajeista selvästi eniten rahoitusta (84 %) ¹⁶. Kaiken kaikkiaan valtionavustukset toivat kolmanneksen (33 %) ja kaupungin avustukset 16 % taiteen perusopetuksen yhteenlasketuista tuloista Helsingissä vuonna 2014.

Taiteen lajin tasavertaista asemaa pidettiin tärkeänä valmistellessa lakia taiteen perusopetuksesta (1999) ja tätä näkökulmaa korostettiin myös taidekasvatusta Helsingissä 1990-luvulla selvittäneen työryhmän raportissa (Sariola 2010b).

Tarkastellessa kehitystä vuosien 1995–2015 osalta voidaan todeta, että euromääräisesti taiteen perus-

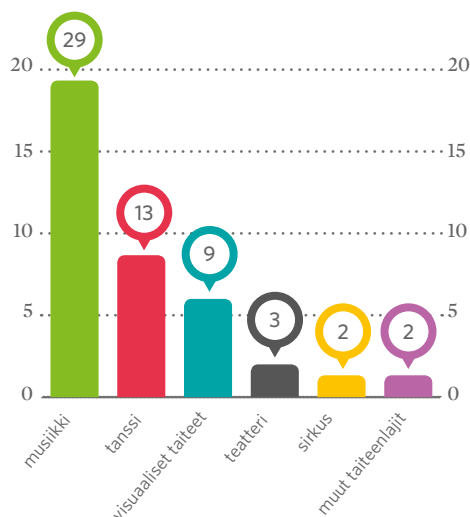
KUVIO 1.

Taiteen perusopetusluvut oppimäärittäin Helsingissä, lkm

KUVIO 2.

Taiteen perusopetusluvut taidelajeittain Helsingissä, lkm

opetuksen kaupungin avustukset ovat nousseet tarkastelujaksolla yhteensä noin 2 miljoonaa euroa (ks. kuvio 6). Vuosina 2000–2015 kaikki taiteenlajit yhteenlaskettuna voidaan havaita, että avustustason nousu kattaa indeksikehityksen. Avustustason indeksitarkistus on toteutunut erityisesti tuomalla uusia taiteenlajeja kaupunginavustusten piiriin. Pidempään avustettujen toimijoiden, erityisesti valtionosuusjärjestelmään kuuluvien musiikki- ja -kuvataideoppilaitosten, avustustasossa indeksikehitystä ei kuitenkaan ole täysmääräisesti toteutettu, ja näiden avustusmäärärahan kokonaiskehitys on indeksitarkastelussa laskusuuntainen.

Kaupungin taideoppilaitoksille suuntaamien toiminta-avustusten piiriin on nostettu uusia taidelajeja. Tanssin, sirkuksen ja teatterin oppilaitoksille on suunnattu merkittävän suuruisia toiminta-avustuksia joidenkin vuosien ajan. Vaikka näiden ns. uusien taidelajien opetuksen avustussummat ovat vielä

musiikin avustustasoon nähden melko vähäiset, ovat kyseisten taidelajien avustustasot myös indeksitarkastelussa noususuuntaiset. Avustusmäärärahoja uusille taideaineille onkin kyetty tarkastelujaksolla systemaattisesti korottamaan.

Avustusten aikasarjoista on myös havaittavissa, että kaupungin vos-järjestelmän ulkopuoliselle musiikkiopetukselle kohdistettujen avustusmäärärahojen tason nousu kattaa indeksikehityksen. Valtionosuusjärjestelmän ulkopuoliset musiikkioppilaitokset antavat Helsingissä pääasiallisesti yleisen oppimäärän musiikin opetusta. Siinä missä vos-musiikkioppilaitoksille indeksikehitystä ei ole korjattu, on kaupungin kulttuuripolitiikalla pyritty edistämään musiikin yleisen oppimäärän opetuksen toimijakenttää. Avustustason nousua selittää osin se, että avustusten piiriin hyväksyttiin tarkastelujaksolla neljä uutta toimijaa.

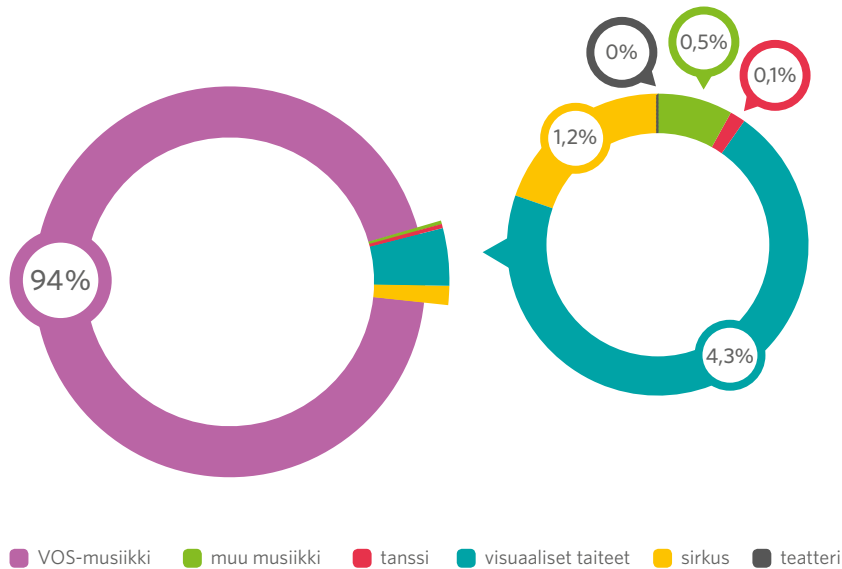
14. Visuaaliset taiteet sisältävät arkkitehtuurin, kuvataiteen ja käsityön.

15. Näistä oppilaitoksista 15 saa lisäksi avustusta kulttuuri- ja kirjastolautakunnalta. Suomen Kansallisbaletin balettioppilaitokselle ei ole kohdistettu kulttuuri- ja kirjastolautakunnan avustuksia.

16. Tässä selvityksessä lakisääteistä valtionosuutta saavista oppilaitoksista käytetään lyhennettä "VOS-musiikki". Valtionosuusjärjestelmän ulkopuolisista musiikkioppilaitoksista, jotka pääosin opettavat musiikin yleistä oppimäärää, käytetään lyhennettä "muu musiikki".

KUVIO 3.

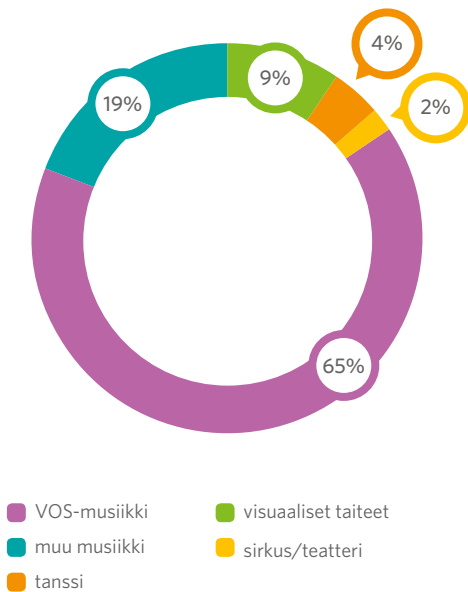
Valtion avustukset taiteen perusopetukselle Helsingissä 2014, %
yhteensä 9 652 624 €

Sisältää tuntiperusteiset valtionosuudet sekä muut valtion avustukset.

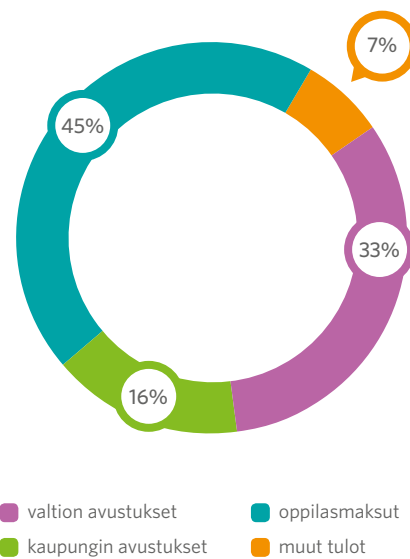
KUVIO 4.

Helsingin kaupungin avustukset taiteen perusopetukselle 2014, %
yhteensä 4 883 251 €

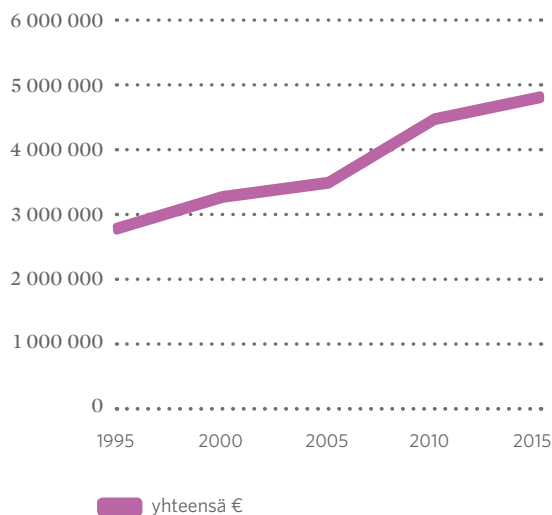
KUVIO 5.

Taiteen perusopetuksen tulot Helsingissä 2014, %
yhteensä 30 227 856 €

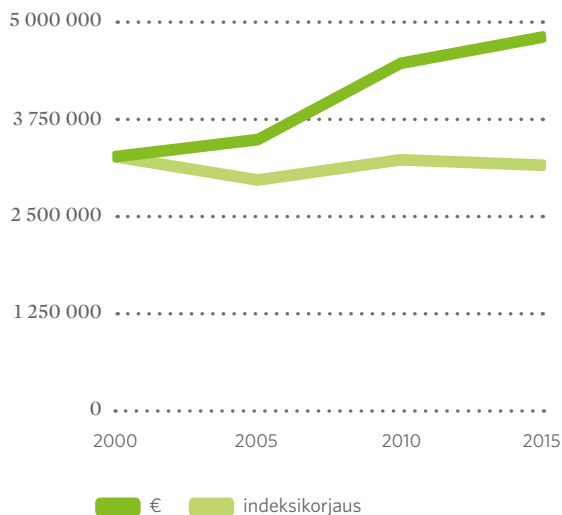
KUVIO 6.

**Kaupungin avustukset taiteen perusopetukselle
1995–2015, yhteensä €**

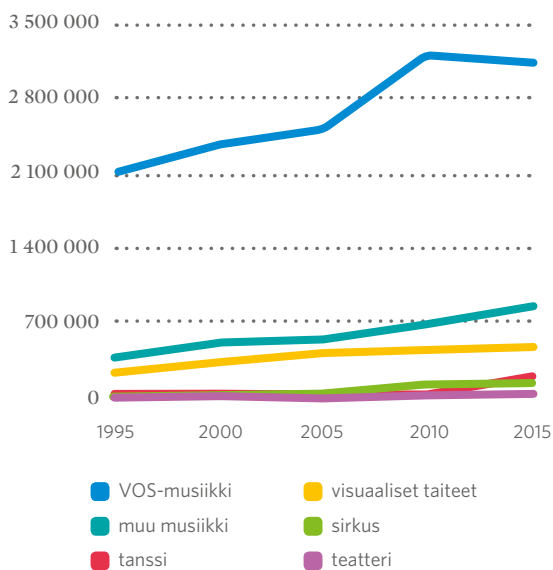
KUVIO 7.

**Kaupungin avustukset taiteen perusopetukselle
2000–2015, euromääräisenä ja indeksikorjattuna.
2000=100. Julkisten menojen indeksi.**

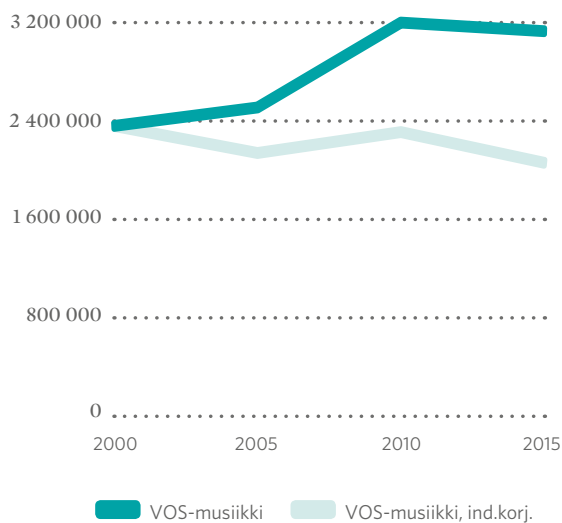
KUVIO 8.

**Kaupungin avustukset taiteen perusopetukselle
1995–2015 taidelajeittain, €**

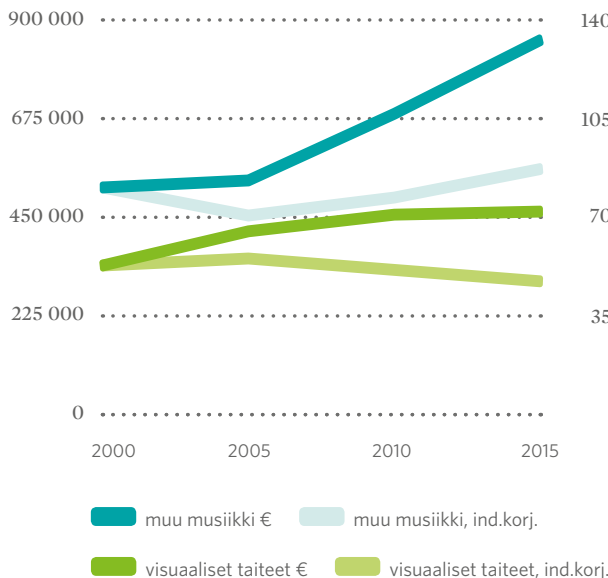
KUVIO 9.

**Kaupungin avustukset
VOS-musiikkioppilaitoksille, 2000–2015,
euromääräisenä ja indeksikorjattuna.
2000=100. Julkisten menojen indeksi.**

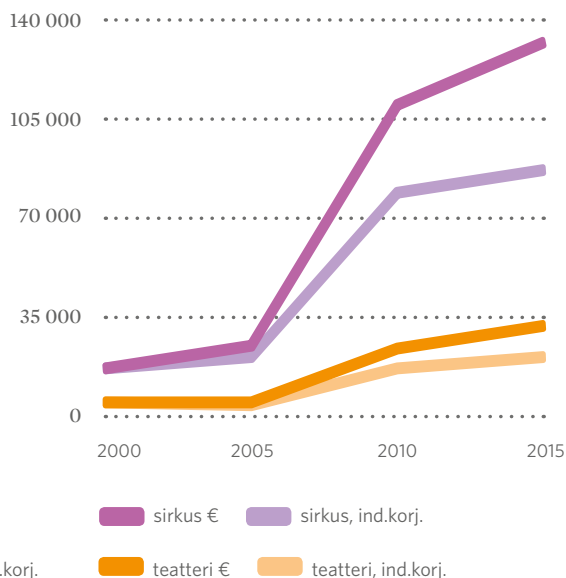
KUVIO 10.

Helsingin kaupungin avustukset muille musiikkioppilaitoksille sekä visuaalisten taiteiden taiteen perusopetusoppilaitoksille, 2000–2015, euromääräisenä ja indeksikorjattuna. 2000=100. Julkisten menojen indeksi.

KUVIO 11.

Helsingin kaupungin avustukset sirkus- ja teatteritaiteiden taiteen perusopetusoppilaitoksille 2000–2015, euromääräisenä ja indeksikorjattuna. 2000=100. Julkisten menojen indeksi.

17. Oppilasmääriä tarkastellessa on syytä huomioida, että kyselyvastaukset jätti toimittamatta neljä oppilaitosta. Lisäksi oppilaitosten oppilasmäärät vaihtelevat vuosittain. Myös oppilaitosmäärät vaihtelevat taidealoittain, esimerkiksi teatteri- ja sirkusaloilla oppilaitosten määrä on pieni, mikä näkyy myös muita aloja pienemmissä oppilasmäärissä. Eri taidelajeissa myös suhde perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen oppilasmäärien välillä vaihtelee.

18. Sisältää mm. lasten ja aikuisten taiteen perusopetuksen, avoimet osastot sekä kurssitoiminnan.

19. Kuvioissa tuntiperusteista valtionosuutta saavat musiikkioppilaitokset "VOS-musiikki" ja valtionosuusjärjestelmään kuulumattomat musiikkioppilaitokset "muu musiikki".

20. Tietoja puuttui neljältä oppilaitokselta, jotka eivät tilastoi tai jotka eivät kyselyssä ilmoittaneet oppilasmääriään ikäryhmittäin tai kotikunnittain.

21. Tietoja puuttui neljältä oppilaitokselta, jotka eivät tilastoi tai jotka eivät kyselyssä ilmoittaneet oppilasmääriään ikäryhmittäin tai kotikunnittain.

2.

Taiteen perusopetuksen nykytila Helsingissä

Tässä luvussa käsitellään taiteen perusopetuksen nykytilaa toiminnan näkökulmasta. Aineistona käytetään ensisijaisesti kyselyn tuloksia sekä osassa kappaletta myös oppilaitosten rehtorien haastatteluita. Esitetyt tiedot perustuvat vastanneiden oppilaitosten antamiin tietoihin. Vastaamatta jättäneitä oppilaitoksia ei näin ollen ole huomioitu esimerkiksi eri taidealojen kokonaisoppilasmäärissä tai eri taidealojen saamia avustummäärissä. Tekstissä esiintyvät suorat lainaukset ovat vastaajien kirjoittamia avoimia vastauksia. Joistakin vastauksista on poistettu oppilaitosten nimitietoja tai muita tunnistamista mahdollistavia ilmaisuja tietosuojasyistä.

Luvussa tarkastellaan ensin taiteen perusopetuksen oppilas- ja opetustuntimääriä. Seuraavaksi käsitellään oppilaitosten toimintaan liittyviä taloustietoja sekä oppilasmaksuja. Tämän jälkeen kuvataan opetustiloihin liittyviä kysymyksiä. Lopuksi tarkastellaan oppilaitosten henkilöstöä, opetussuunnitelmia, arviointia sekä yhteistyötä.

2.1 OPPILAAT

Kyselyn mukaan vuonna 2014 taiteen perusopetusta tarjoavissa oppilaitoksissa oli yhteensä 17 809 0–19-vuotiaista helsinkiläistä oppilasta¹⁷. Koko opetus-toiminnan¹⁸ osalta oppilasmäärä oli 27 367. Valtaosa (92%) helsinkiläistä 0–19-vuotiaista oppilaista oli taiteen perusopetuksen piirissä. Eniten opiskeltiin musiikkia¹⁹ (10 466 oppilasta), tanssia (4 156 oppilasta) ja visuaalisia taiteita (2 008 oppilasta). Sirkusta opiskeli 967 ja teatteria 169 oppilasta.

Oppilaista joka viides (19 %) oli uusi oppilas. Vapaaoppilaita tai maksuhuojennuksia saavia oli 2 % oppilaista. Syksyllä 2014 aloittaneista oppilaista 5 % lopetti syyslukukauden jälkeen.

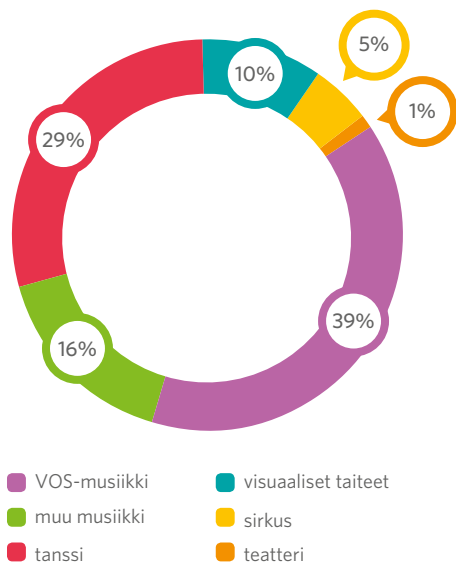
Taiteen perusopetuksen oppilaitoksissa Helsingissä annettiin vuonna 2014 yhteensä 366 799 opetustuntia. Näistä noin 92 %²⁰ oli 0–19-vuotiaiden helsinkiläisten oppilaiden opetustunteja. Taidealoittain eniten lasten ja nuorten opetustunteja oli musiikissa, jossa annettiin 81 % opetustunneista. Musiikin muita taidealoja suuremmassa opetustuntimäärässä näkyikin musiikkiopetuksen painottuneisuus yksilöopetukseen. Tuntiperusteista valtionosuutta saavissa musiikkioppilaitoksissa annettiin 205 129 opetustuntia ja valtionosuusjärjestelmään kuulumattomissa musiikkioppilaitoksissa 69 478²¹ opetustuntia. Tanssissa annettiin 40 604 opetustuntia, visuaalisissa taiteissa 14 689 opetustuntia, sirkuksessa 6 049 opetustuntia ja teatterissa 2 710 opetustuntia.

Varhaiskasvatuksella on vankka asema taiteen perusopetuksessa. Vuonna 2014 joka kolmas (34 %) taiteen perusopetuksen oppilas oli varhaiskasvatuksen piirissä. Laajan oppimäärän perustasolla opiskeli 45 % ja syventävissä opinnoissa 9 % oppilaista. Joka viides (19 %) opiskeli yleistä oppimäärää.

Tuntiperusteista valtionosuutta saavissa musiikkioppilaitoksissa 39 % 0–19-vuotiaista helsinkiläisistä oli musiikkileikkikouluoppilaita. Puolet (52 %) oppilaista opiskeli laajan oppimäärän perustasolla ja 5 % syventävissä opinnoissa. Yleistä oppimäärää opiskeli 2 %. Syksyllä 2014 valtionosuutta saaviin oppilaitoksiin

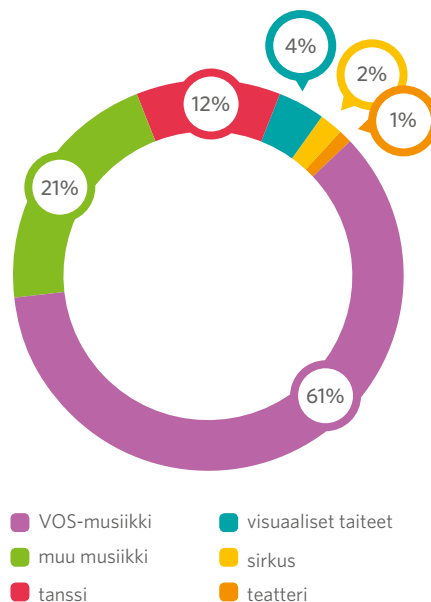
KUVIO 12.

Taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten 0–19-vuotiaat helsinkiläiset oppilaat 2014, %

KUVIO 13.

Helsingiläisille 0–19-vuotiaille annetut opetustunnit taidealoittain 2014, %

pyrki opiskelemaan 1 650 lasta ja nuorta, heistä 53 % sai opiskelupaikan. Uusia oppilaita oli 850 eli 11 % koko oppilasmäärästä. Syyslukukauden jälkeen lopettaneita oppilaita oli 2 %.

Valtionosuusjärjestelmään kuulumattomissa musiikkioppilaitoksissa lähes joka kolmas (31 %) 0–19-vuotiaista helsinkiläisistä oli musiikkileikkikouluoppilasta. Oppilaita 63 % opiskeli yleistä oppimäärää. Laajan oppimäärän perustasolla opiskeli 5 %. Uusia oppilaita oli 16 % koko oppilasmäärästä. Oppilaita 5 % lopetti syyslukukauden jälkeen.

Tanssioppilaitosten 0–19-vuotiaista helsinkiläisistä oppilaita kolmannes (32 %) oli varhaiskasvatuksen piirissä. Pidemmälle edenneistä oppilaita 39 % opiskeli laajan oppimäärän perustasolla ja 12 % syventävissä opinnoissa. Yleistä oppimäärää opiskeli 18 %. Tanssioppilaita joka neljäs (26 %) oli uusi oppilas. Syyslukukauden jälkeen oppilaita 6 % lopetti.

Visuaalisia taiteita opiskelleista 0–19-vuotiaista helsinkiläisistä 14 % oli varhaiskasvatuksen oppilaita. Runsas puolet (54 %) opiskeli laajan oppimäärän perustasolla ja 19 % syventävissä opinnoissa. Yleistä oppimäärää opiskeli 14 %. Uusia visuaalisten taiteiden oppilaita oli 15 %. Syyslukukauden jälkeen lopettaneita oppilaita oli 3 %.

Sirkusoppilaita joka viides (22 %) oli varhaiskasvatuksessa, 66 % opiskeli laajan oppimäärän perus-

tasolla ja 8 % syventävissä. Sirkusoppilaita joka viides (20 %) oli uusi oppilas. Oppilaita 8 % lopetti syyslukukauden jälkeen.

Teatterioppilaita valtaosa opiskeli laajan oppimäärän perustasolla (88 %) ja syventävissä (34 %). Varhaiskasvatuksessa oli 3 % oppilaita, samoin yleisessä oppimäärässä (4 %). Teatterioppilaita joka kolmas (33 %) oli uusi oppilas. Syyslukukauden jälkeen 17 % oppilaita lopetti.

Enemmistö taiteen perusopetuksen oppilaita on tyttöjä. Vuonna 2014 joka kolmas (32 %) oppilas oli poika. Sukupuolijakaumissa oli jonkin verran eroja taidealojen välillä. Tanssissa 91 % oppilaita oli tyttöjä ja myös sirkuksessa ja teatterissa kolme neljästä oppilaasta oli tyttöjä. Musiikissa ja visuaalisissa taiteissa jakauma oli tasaisempi. Valtionosuutensaavissa musiikkioppilaitoksissa ja visuaalisten taiteiden oppilaitoksissa tyttöjen osuus oli noin 60 %. Valtionosuusjärjestelmään kuulumattomissa musiikkioppilaitoksissa poikia oli tyttöjä enemmän (55 %).

Neljässä oppilaitoksessa selkeä enemmistö oppilaita oli poikia: Cantores Minores -musiikkiopistossa²² (100 %), Musiikkikoulu Groovessa (74 %), Resonaarin musiikkikoulussa²³ (68 %), Pohjois-Helsingin bändikoulussa (64 %) sekä Lasten ja nuorten arkkitehtuurikoulu Arkissa (74 %). Musiikkikoulu Groove ja Pohjois-Helsingin bändikoulu painottavat

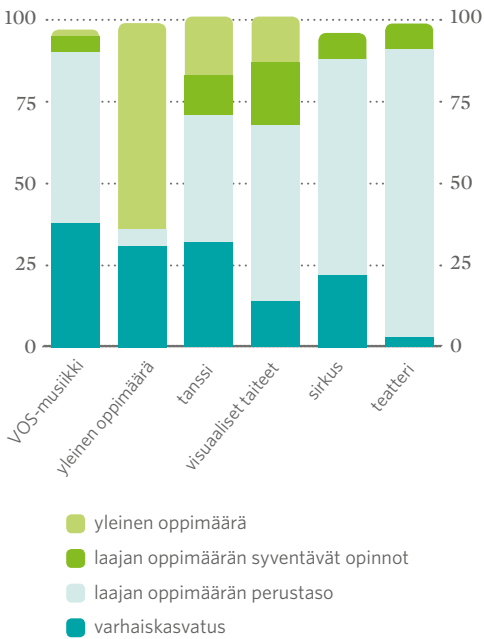
TAULUKKO 1.

Helsinki­läiset 0–19-vuotiaat taiteen perusopetuksen oppilaat taidealoittain 2014, lkm

	varhaiskasvatus	laajan oppimäärän perustaso	laajan oppimäärän syventävät opinnot	yleinen oppimäärä
VOS-musiikki	2 877	3 895	367	160
muu musiikki	934	153	11	1 896
tanssi	1 809	2 178	653	1 025
kuvataide	274	1 077	374	283
sirkus	216	637	74	
teatteri	5	148	58	6
taidealat yhteensä	6 115	8 088	1 537	3 370

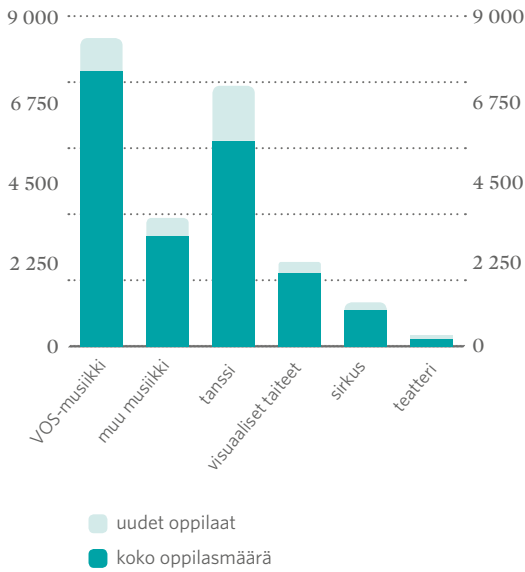
KUVIO 14.

Helsinki­läiset 0–19-vuotiaat taiteen perusopetuksen oppilaat taidealoittain 2014, lkm

KUVIO 15.

Helsinki­läiset 0–19-vuotiaat taiteen perusopetuksen oppilaat yhteensä ja taidealoittain 20.9.2014, lkm

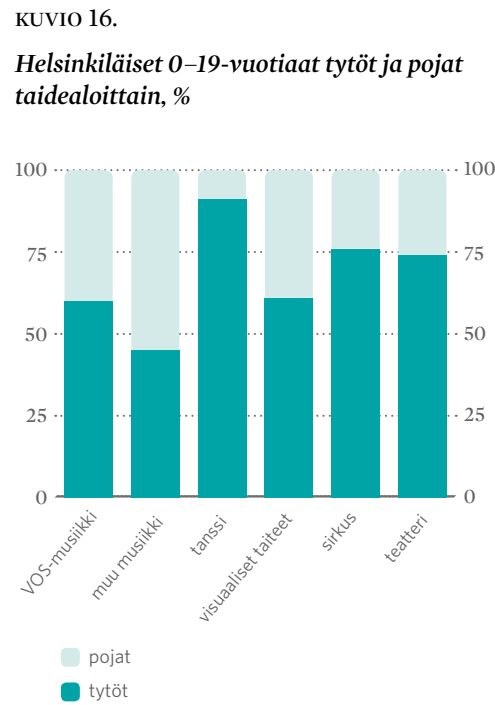
22. Cantores Minores -poikakuoro ja -musiikkiopisto ottaa oppilaikseen vain poikia.
23. Resonaarin musiikkikoulu on keskittynyt erityismusiikinopetuksen.

opetuksessaan rytmimusiikin opetusta.

Valtaosassa (98 %) oppilaitoksia säännöllistä opetusta annettiin suomen kielellä ja reilussa kolmanneksessa (36 %) ruotsiksi. Englanniksi opetusta annettiin joka kolmannessa (34 %) oppilaitoksessa. 15 prosenttia oppilaitoksista antoi opetusta myös muilla kielillä, joita olivat venäjä, puola, viro, ranska, espanja, saksa, viittomakieli ja selkokieli²⁴. Oppilaitoksista puolet (49 %) ilmoitti opettavansa useammalla kuin yhdellä opetuskielellä.

Oppilaitoksia pyydettiin arvioimaan muiden kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien oppilaiden osuutta. Vastaajista 57 % arvioi vieraskielisten oppilaiden osuuden kasvaneen viimeisen viiden vuoden aikana. 15 % oppilaitoksista ilmoitti, että vieraskielisten oppilaiden osuus on pysynyt samana. Osassa oppilaitoksia vieraskielisten osuuden koettiin kasvaneen pidemmällä aikavälillä, osassa kasvun nähtiin tapahtuneen nimenomaan lähivuosina.

Vieraskielisten oppilaiden prosentuaalista osuutta arvioineissa oppilaitoksissa (14 kpl), arviot oppilasmäärästä vaihtelivat 2–15 prosentin välillä. Kuusi oppilaitosta arvioi vieraskielisiä olevan 7–15 % oppilaitoksen koko oppilasmäärästä. Yhdessä oppilaitoksessa valtaosa oppilaista on kansainvälisistä perheistä, joten vieraskielisten osuus on noin 80 % koko oppilasmäärästä.

2.2 TALOUS

Oppilaitosten suurin kuluerä vuonna 2014 olivat henkilöstömenot, jotka kattoivat 73 % kokonaismenoista. Kiinteistömenot muodostivat 15 % kuluista. Opetustarvike- sekä markkinointi- ja viestintämenojen osuus oli muutaman prosentin luokkaa.

Tanssinopetus erottui muista taidealoista pienemmillä henkilöstömenoillaan (55 %) sekä suuremmilla kiinteistömenoillaan (31%). Myös teatteriopetuksessa kiinteistömenot olivat suureh-
kot vieden viidenneksen (21 %) kokonaismenoista. Valtionosuusjärjestelmään kuuluvissa musiikkiop-
pilaitoksissa henkilöstömenot veivät suhteellisesti
suuremman osan (81 %) menoista kuin muilla taidea-
loilla. Opetustarvikekulut olivat suurimmat sirkuk-
sessä (14 %) ja visuaalisissa taiteissa (9 %).

Taiteen perusopetuksen oppilaitosten koko-
naistuloista suurin yksittäinen tulolähde olivat op-
pilasmaksut (45%) vuonna 2014. Kolmannes (32%)
tuloista muodostui tuntiperusteisesta valtionosuus-
desta ja 16% kaupungin avustuksesta. Muut valtio-
navustukset, lipunmyynti ja muut myyntitulot sekä
sponsor- ja yhteistyörahoitukset toivat yhteensä 7 %
tuloista.

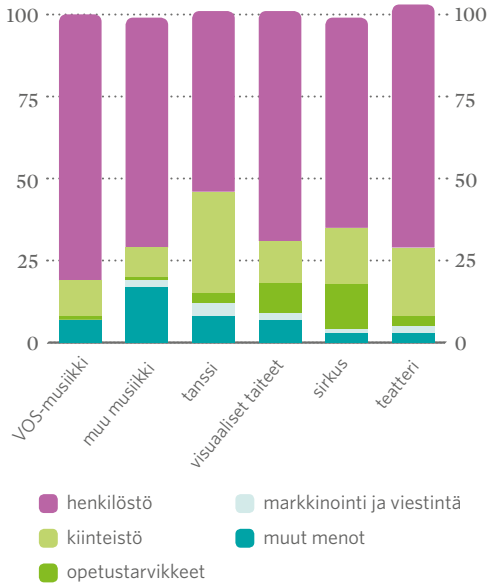
Taidealakohtaisesti tarkastellen jakautuivat tu-
lolähteet eri tavoin. Valtion rahoitus oli keskeinen
tuntiperusteista valtionosuutta saaville musiikkiop-
pilaitoksille, tuoden noin puolet (54 %) tuloista. Vi-
suaalisten taiteiden opetuksessa neljännes (25 %) ja
sirkusopetuksessa 15 % tuloista saatiin valtionosuuk-
sina. Valtionosuusjärjestelmään kuulumattomille
musiikkioppilaitoksille sekä teatteriopetukselle ei
kohdistunut selvityksen mukaan tuntiperusteisia
valtionosuuksia. Myöskään tanssinopetus ei saanut
valtionosuuksia²⁵.

Helsingin kaupungin harkinnanvarainen tuki oli
merkittävä tulolähde erityisesti teatterin opetuksel-
le, jossa kolmannes (33 %) tuloista tuli kaupungilta.
Kaupunginavustus oli tärkeä myös visuaalisten tai-
teiden opetukselle muodostaen 27 % oppilaitosten
yhteenlasketuista tuloista. Valtionavustusjärjestel-
mään kuulumattomissa musiikkioppilaitoksissa 18 %
tuloista koostui kaupunginavustuksista. Sirkuksen
tuloista 12 % saatiin kaupunginavustuksina. Tanssin
kohdalla kaupunginavustus oli 3 % tuloista.

Oppilasmaksut olivat keskeinen tulolähde
tanssin, teatterin ja sirkuksen oppilaitoksissa sekä
valtionavustusjärjestelmään kuulumattomissa mu-
siikkioppilaitoksissa. Tanssiopetuksen puolella
oppilasmaksut toivat jopa 90 % tuloista. Myös sirkus-
opetuksessa oppilasmaksujen osuus oli korkea, 76 %
tuloista. Teatteriopetuksen ja valtionosuusjärjestel-
mään kuulumattomien musiikkioppilaitosten koh-
dalla oppilasmaksut muodostivat 64–65 % tuloista.

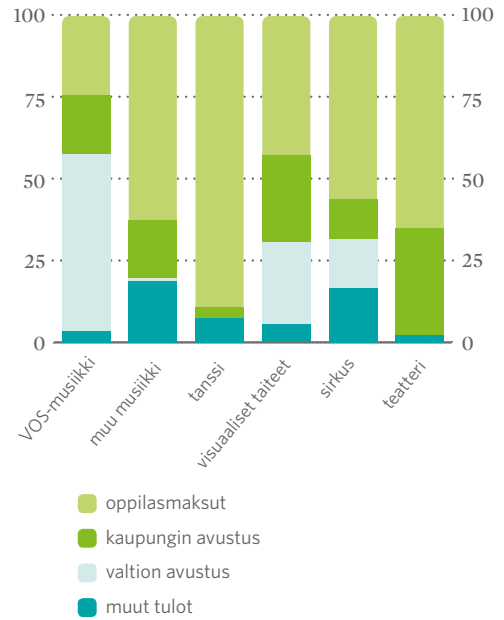
KUVIO 17.

Taiteen perusopetuksen oppilaitosten menot 2014, %

KUVIO 18.

Taiteen perusopetuksen oppilaitosten tulot 2014, %

TAULUKKO 2.

Taiteen perusopetuksen oppilaitosten tulot 2014

	oppilas-		kaupungin		tuntipe-		muut		muut tulot	
	maksut €	%	avustus €	%	rusteinen	%	avus-	%	€	%
					valtion-		tukset €			
					osuus €					
VOS-musiikki	4 315 389	25	3 133 569	18	9 147 362	53	210 944	1	599 153	3
muu musiikki	3 650 526	64	1 003 903	18			49 200	1	1 069 829	19
tanssi	5 565 682	90	205 204	3			7 000	0	457 804	7
visuaaliset taiteet	750 106	43	463 420	27	386 093	22	42 898	2	95 243	5
sirkus	586 853	76	93 935	12	119 169	15			128 603	17
teatteri	61 632	65	31 020	33					2 061	2
taidealat yhteensä	13 546 609	45	4 883 251	16	9 652 624	32	310 042	1	2 081 409	7

24. Selkokielessä kieli on mukautettu sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi. Selkokieli on suunnattu ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea tai ymmärtää yleiskieltä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Vammaispalvelujen käsikirja: <https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja>).

25. Oopperan balettikoulu on tuntiperusteisen valtionavustuksen piirissä, mutta ei ole mukana tässä selvityksessä.

TAULUKKO 3.

Taiteen perusopetuksen oppilas- ja opetustuntikohtaiset menot taidealoittain 2014, €

	oppilas	opetustunnit
VOS-musiikki	2 069	80
muu musiikki	1 118	69
tanssi	521	92
visuaaliset taiteet	508	111
sirkus	746	102
teatteri	510	30

Sisältää tuntiperusteiset valtionosuudet sekä muut valtion avustukset.

TAULUKKO 5.

Valtion oppilas- ja opetustuntikohtaiset avustukset taiteen perusopetukselle taidealoittain 2014, €

	oppilas	opetustunnit
VOS-musiikki	1 127	43
muu musiikki	13	1
tanssi		
visuaaliset taiteet	126	28
sirkus	94	13
teatteri		

Sisältää valtion tuntiperusteiset sekä muut harkinnanvaraiset avustukset.

Visuaalisten taiteiden opetuksessa oppilasmaksut toivat 43 % ja valtionavustusta saavissa musiikkioppilaitoksissa 25 % tuloista.

Eri taidealojen tulot ja oppilas- ja opetustuntikohtaiset menot rakentuvat erilailla. Valtionosuusjärjestelmään kuuluvat musiikkioppilaitokset saivat valtaosan (94 %) taiteen perusopetuksen valtionavustuksista Helsingissä vuonna 2014. Kaupungin harkinnanvaraiset avustukset jakautuivat tasaisemmin, vaikkakin musiikki kokonaisuutena sai taidelajeista selvästi eniten rahoitusta – 84 % kaupungin jakamista avustuksista. Kaupungin tuki kattoikin menoista noin 20–30 %

TAULUKKO 4.

Helsingin kaupungin oppilas- ja opetustuntikohtaiset avustukset taiteen perusopetukselle taidealoittain 2014, €

	oppilas	opetustunnit
VOS-musiikki	377	14
muu musiikki	272	17
tanssi	19	3
visuaaliset taiteet	137	30
sirkus	74	10
teatteri	166	10

musiikin, visuaalisten taiteiden ja teatterin kohdalla. Tanssin ja sirkuksen puolella kaupungin tuen osuus menoista oli pienempi (4 % ja 10 %) ja näillä aloilla oppilasmaksuilla katetaan merkittävä osa menoista.

Katsoessa tilannetta oppilaskohtaisten menojen kannalta, on musiikinopetus kallein taideala. Tätä selittää musiikissa painottuva yksilöopetus sekä samalla heikommat mahdollisuudet kattaa menoja oppilasmaksuilla. Toisaalta myös pidemmälle edenneessä ryhmäopetuksessa oppilaskohtaiset menot kasvavat, sillä usein kyse on kooltaan pienistä opetusryhmistä ja kulurakenne muistuttaa yksilöopetusta. Opetustuntikohtaisia menoja tarkastellessa on visuaalisten taiteiden ja sirkuksen opetus kalleinta. Näissä taidelajeissa korostuvat välineistöön ja materiaaleihin liittyvät tarpeet muita aloja enemmän ja tämä näkyy myös suhteellisesti suuremmissa opetustarvikekuluissa.

Tarkastellessa kaupungin avustusten jakautumista oppilaskohtaisesti, saivat musiikkioppilaat muiden taidealojen opiskelijoita enemmän avustuksia. Sen sijaan opetustuntikohtaista jakoa katsoessa, eniten kaupungin jakamia avustuksia meni visuaalisten taiteiden opetukseen. Valtion oppilas- ja opetustuntikohtaisissa avustusmäärissä korostuivat valtionosuuksia saavien musiikkioppilaitosten oppilaat.

2.3 OPPILASMAKSUT

Oppilaitoksilta pyydettiin tietoja oppilaiden maksamista opetusmaksuista eri opetustasoilla syksyllä 2014. Taulukossa 6 esitetään eri taidealojen

TAULUKKO 6.

Taiteen perusopetuksen opetusmaksut taidealoittain 2014, keskiarvo

	€/ lukuvuosi	€/ vko	lukuvuoden pituus	opetusmäärä / vko
Varhaiskasvatus				
VOS-musiikki	273	7,7	35	45 min
muu musiikki	343	10,5	33	45 min
tanssi	379	10,2	37	45 min
visuaaliset taiteet	315	10,1	31	45 min
sirkus	370	11,9	31	45 min
Laaja oppimäärä / perusopetus				
VOS-musiikki	764	21,6	35	1-5 x 30-60 min
tanssi	376	10,2	37	60 min
visuaaliset taiteet	320	10,3	31	90 min
sirkus	543	17,5	31	90 min
teatteri	410	12,8	32	90 min
Laaja oppimäärä / perusopetus				
VOS-musiikki	791	22,4	35	1-5 x 45-90 min
tanssi	462	12,2	38	45-90 min
visuaaliset taiteet	443	14,2	31	135 min
sirkus	543	17,5	31	90 min
teatteri	570	17,8	32	90 min
Yleinen oppimäärä				
muu musiikki	855	26,2	33	30 min
tanssi	440	11,6	38	45-60 min
visuaaliset taiteet	484	15,6	31	90 min

Oppilasmaksut laskettu keskiarvona kunkin taiteenalan osalta oppilaitosten TPO-kyselyyn antamien tietojen tai oppilaitosten internet-sivuilla syksyllä 2015 olevien tietojen perusteella.

keskimääräiset oppilasmaksut vuonna 2014. Oppilasmaksuja vertaillessa on syytä huomioda, että maksujen sisältämät opetustuntimäärät sekä lukuvuoden pituus vaihtelee taidealoittain.

Varhaiskasvatuksen lukuvuosimaksut ovat perusopetusta edullisemmat jokaisella taidealalla. Erityisesti valtionosuutta saavien musiikkioppilaitosten kohdalla ero on huomattava. Näiden oppilaitosten järjestämä varhaiskasvatus on oppilasmaksuiltaan edullisin myös muiden alojen varhaiskasvatuksen oppilasmaksuihin verrattaessa.

Perusopetuksessa musiikin oppilasmaksut ovat muita taideoja korkeammat, sillä opetusta annetaan pääasiassa yksilöopetuksena. Ryhmäopetukseen annettavat lajit ovatkin oppilaille pääsääntöisesti edullisempia. Korkeimmat oppilasmaksut ovat musiikkioppilaitoksissa, jotka ovat ainoastaan kaupunginavustuksen piirissä, eivätkä saa toiminnalleen tuntiperustaista valtionosuutta.

2.4 OPETUSTILAT

Kyselyyn vastanneilla oppilaitoksilla oli käytössään lähemmäs 200 taiteen perusopetuksen opetustilaa Helsingissä. Valtaosa oli vuokrattuja tiloja ja vain 4 % oppilaitosten omistamia tiloja.

Toimitilojen riittävyttä arvioitaessa jakautuivat näkemykset, sillä puolet (51 %) oppilaitoksista arvioi nykyiset toimitilansa riittäväksi ja puolet riittämättömiksi. Myös haastatteluissa korostui kahtalainen suhtautuminen opetustilojen toimivuuteen: osa rehtoreista oli erittäin tyytyväisiä nykyisiin opetustiloihinsa ja ne koettiin tarkoituksenmukaisina toiminnalle, osalla oppilaitoksista oli sen sijaan jatkuvia ongelmia tilojen kanssa. Toimitiloihin liittyvät haasteet ja ongelmat koskivat opetustilojen ahtautta ja määrällistä riittämättömyyttä, varasto- ja säilytystilojen vähäisyyttä, taiteenlajin tiloille asettamia erityisvaatimuksia, sisäilmaa, korkeaa vuokratasoa sekä varaus- ja käyttöjärjestelmää opetusviraston luokkien iltakäyttövarauksissa. Lisäksi tuotiin esiin, että tuntiperusteisessa tilojen vuorovuokrauksessa (esim. luokkatilojen iltakäytössä) ilmenee usein puutteita tilojen soveltuvuudessa, varusteluissa sekä käyttöajoissa eri taidealojen tarpeisiin nähden.

Toimivat opetustilat ovat opetuksen toteutumisen kannalta keskeiset. Puutteelliset tilat vaikuttavat opetuksen tasoon ja etenemiseen, oppilaiden tarpeisiin ja tasa-arvoon sekä opettajien työpaikkoihin ja työmäärään. Erityisesti opinnoissa pidemmälle edetessä ovat omat ja toimivat tilat tärkeitä. Sopivien tilojen puute johtaa lisäksi siihen, ettei opetusta välttämättä pystytä järjestämään siellä, missä olisi tarvetta.

Usea oppilaitos kuvasi hyödyntäneensä käytössä olevien opetustilojen kapasiteetin äärimmilleen. Oppilaitoksen tilat saattavat olla sekä ammattilaisten että oppilaiden käytössä ja käytännössä jatkuvassa käytössä, jolloin opetusta ei ole mahdollista lisätä. Oppilaita olisi monesti enemmänkin tarjolla, mutta jos tilat eivät vedä enempää, ei laajentuminen ole mahdollista. Riittämättömyys koski ennen kaikkea ryhmäopetusta ja sen vaatimia isoja tiloja. Esimerkiksi musiikkileikkikoulu tuotiin esiin toimintana, jota ei kovasta kysynnästä huolimatta voida järjestää nykyistä enempää. Moni oppilaitos tarvitsisi lisäksi enemmän varasto- ja säilytystilaa. Tämä korostuu oppilaitoksilla, jotka opettavat useassa paikassa ilman varsinaista omaa toimipistettä. Itäisessä Helsingissä ja keskustassa tuotiin esiin olevan alueita, joilla on haasteellista löytää opetukseen soveltuvia tai kohtuuhintaisia tiloja, mikä puolestaan hankaloittaa opetuksen järjestämistä. Opetus haluttaisiin kuitenkin tuoda sinne missä oppilaat ovat.

”Tilojen huonemäärä on riittävä, mutta pinta-alat ovat auttamattoman pienet, mikä rajoittaa opetusta.”

”Alue kaipaa varhaisiän musiikkikasvatuksen tiloja -tuloja on, mutta soveltuvat tilat puuttuvat.”

”Tarvittaisiin edullisempia ja isompia tiloja ryhmäopetukselle ja enemmän varastotiloja materiaaleille.”

”Toiminta laajenee jatkuvasti ja tilat jäävät lähivuosi- na ahtaaksi mikäli tämä kehitys jatkuu.”

”Meidän tulisi ylläpitää useita pieniä toimipisteitä, jotta palvelumme olisi lähellä nuoria. Mielellään toimitisimme heidän omilla kouluillaan.”

”Koska oppilaista suurin osa on keskustassa kouluis- sa, tarvitsimme tilat myös keskustasta, joka on hy- vin kallista aluetta.”

Vuorovuokrauksessa tai väliaikaistiloissa toimies- sa tilan ominaisuudet eivät useinkaan ole optimaali- set, koska niitä ei ole suunniteltu erityisesti tietylle taiteen alalle vaan kyseessä on esimerkiksi koulun liikuntasali tai tavallinen luokkahuone. Tämä teettää opettajalle ylimääräistä työtä, kuten tilan valmistelua ja järjestelyä sekä mukana tuotavaa tarpeistoa. Myös tilan käyttöajat saattavat olla hankalat ja yksittäisten oppituntien käytettävissä oleva aika tiukasti rajattu. Lisäksi korvaavia tiloja voidaan joutua etsimään ly- hyelläkin varoitusajalla esimerkiksi remonttien takia. Tanssin opetuksessa sopivien tilojen löytäminen on haasteellista tanssin erityisten tilavaatimusten vuoksi, sillä opetus edellyttää mm. avaraa tilaa ja riit- tävää korkeutta, hyviä valaistusolosuhteita, erikoisra- kenteista lattiaa sekä peilein, tanssitangoin, puomein ja äänentoistolaittein varusteltua salia²⁶. Teatterin kohdalla vaihtuvat opetuspaikat tarkoittavat edes- takaisin siirrettävää tarpeistoa ja tavaramäärää sekä muuta ylimääräistä työtä, mihin opettajalla menee työaika.

”Lähiöissä opetustilat eivät useinkaan täyty tanssin- opetustilalle asetettuja edellytyksiä. Peilit ja tangot puuttuvat ja lattia on usein kylmä ja kova. Mm. tä- män johdosta lähiöpisteissä pystytään useimmiten antamaan vain alkuopetus ja oppilaiden edistyttyä taiteen perusopetuksen ylemmille tasoille he joutuvat tulemaan oppitunneille kaupungin keskusta- an, jossa oppilaitoksella on käytössä varta vasten opetukseen suunnitellut tilat.”

”(Oppilaitos) tarvitsisi välttämättä omat tilat ja soit- timet. Nyt opetus tapahtuu ala-asteen musiikkiluo- kassa.”

Omissakin tiloissa toimiessa riittää haasteita, esimerkiksi rakennusten kunnostamiseen ja opetus-tilojen mukauttamiseen liittyen. Joissakin oppilaitoksissa kärsittiin myös sisäilman tai ilmastoinnin ongelmista. Lisäksi oppilaitoksen toimiessa useassa pisteessä, henkilökunnan keskinäisen yhteistyön kehittäminen voi olla haasteellista.

"Ilmiöpohjaisen oppimisen, pariopettajuuden ja digitalisoitumisen kannalta toivomme tulevaisuudessa mahdollisuutta sisustuksen uusimiseen niin, että se on helpommin muokattavissa erilaisiin pedagogisiin tilanteisiin."

"Suurin haaste on toimitilojen luokkakokojen pienuus sekä eri linjojen yhteistyö. Koska eri linjat toimivat eri rakennuksissa, on todellisen yhteistyön rakentaminen todella haastavaa."

"Sijainti erinomainen. Tilat sopivat todella hyvin opetustoimintaan ja käytössä olevia saleja/tiloja on riittävästi myös oman konserttitoiminnan järjestämiseen. Musiikkiopisto remontoi ja korjaa itse sisätiloja vuosittain tarpeen mukaan. Uhkakuva/haaste: Helsingin kaupunki on laiminlyönyt tarvittavia peruskorjauksia ja käy jatkuvasti läpi vaihtoehtoisia käyttötarkoituksia kiinteistölle."

"Syyskauden 2015 olemme taistelleet tilaongelmien kanssa. (...) Opetuksemme jatkuvuuden kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että tilat ovat jatkuvasti käytössä ja siksi koulut, nuorisotilat etc. tuntiperusteiset toimintamallit eivät mielestämme sovi meille. Tiloissa ei voisi koskaan tehdä opetuksen kannalta tärkeitä pidempiä harjoituksia, oppilaan kannalta tärkeitä omia harjoitteita tai muitakaan opetukseen liittyviä tehtäviä, joita tanssioppilas ei voi tehdä kotona ilman tanssitilaa."

"Tilaa on sinänsä riittävästi, mutta ilmastointi on juuri ja juuri riittävä. Toimitilamme sijaitsee teollisuuskiinteistössä, jonka ilmastointikoneiden kapasiteetti joutui äärirajoilleen käyttötarkoituksen muututtua. Mikäli saataisiin ilmaa lisää, niin voitaisiin ottaa käyttöön sali, joka mahdollistaisi yhteistyön tanssiryhmien kanssa. Normaleihin kunnostuksiin ei myöskään löydy rahaa (esim. pintaremontti)."

Osa oppilaitoksista vuokraa tiloja Helsingin kaupungin tilakeskuksen kautta. Tilakeskuksen hallinnoimaa, koululuokkien iltakäytön tilanvarausjärjestelmää kritisoitiin jäykäksi ja joustamattomaksi. Keskeisiksi ongelmiksi kuvattiin joustamattomuus toimijoiden tarpeisiin nähden sekä haasteelliset käyttöajat ja vuorojako. Tilavaraukset täytyy tehdä järjestelmään jo ennen kuin lopullinen oppilasmäärä on varmistunut. Tilojen päätöksistä kerrotaan kesällä, jolloin oppilaitosten on jo täytynyt lyödä lukkoon omat lukujärjestyksensä ja opettajien työvuorot sekä informoida oppilaita syksyn tuntiaikatauluista ja -tarjonnasta. Kaupunki saattaa tarjota peruttuja vuoroja kesän lopussa, jolloin aikatauluihin on hankalaa tehdä enää muutoksia. Lukuvuonna 2015-2016 iltakäytön tilojen vuorojakoon kerrottiin lisäksi tulleen muutoksia siten, että jaossa on ollut enemmän lyhyitä vuoroja. Opetuksen järjestäjän kannalta tilanne on ymmärrettävästi hankala, sillä opettajien vuoroista tulee tällöin pahimmillaan vain muutaman tunnin mittaisia eikä päätoiminen opettaja työllisty riittävästi. Ei ole myöskään mahdollista siirtyä eri opetuspisteiden välillä saman illan aikana matkoihin kuluvan ajan takia.

Loma-aikoina koulujen tiloja ei välttämättä voi käyttää ja toimijat joutuvat etsimään korvaavia tiloja muualta, jotta lakisääteiset taiteen perusopetuksen tuntimäärät saadaan täytettyä. Korvaavien tilojen etsintä saattaa olla hyvinkin työllistävää, erityisesti isompien oppilaitosten kohdalla. Isommat oppilaitokset työllistävät myös kymmeniä opettajia, joilla tulisi olla töitä ympäri vuoden.

Iltakäytön tilavuokria kritisoitiin korkeiksi erityisesti taiteen perusopetusta järjestäville tahoille sekä muille ei-kaupallisille toimijoille²⁷. Koulutilojen käytön monimutkaisuutta kyseenalaistettiin myös siitä näkökulmasta, että taiteen perusopetus on osa lakisääteistä palvelua, joka kunnan on järjestettävä. Yhteiset resurssit voisikin ajatella olevan yhteisessä käytössä samaan tapaan kuin esimerkiksi Vantaalla, jossa yksityiset taiteen perusopetusta järjestävät oppilaitokset eivät maksa vuokraa koulujen luokkatilojen iltakäytöstä. Eräs haastateltava huomautti, että hänen edustamansa oppilaitos ei selviäisi taloudellisesti, jos he joutuisivat vuokraamaan opetustilansa tilakeskuksealta.

26. Tanssin lisäksi myös muilla taiteenlajeilla on tilojen suhteen laajille ominaisia tarpeita. Esimerkiksi kuvataiteessa keskeistä on saada opetustilan lisäksi säilytys- ja kuivatustiloja, sirkus tarvitsee tiloihin kiinnityspisteitä. Musiikki tarvitsee joskus lisättyä äänieristystä (erit. bändiopetus).

27. Helsingissä taiteen perusopetusoppilaitokset voivat toimia rehtorin suostumuksella ilmaiseksi koulujen luokkatiloissa klo 17 asti. Tämän jälkeen vuokraa peritään arkipäivisin 17,10 €/h tavallisesta luokkatilasta ja 28,55 €/h aineopetustiloista, auditoriosta ja muista erikoistiloista (esim. musiikin tai kuvaamataidon luokka). Liikuntasalien vuokrat ovat alkaen 28,55 €/h. Taiteen perusopetuksen toimijoille ei ole erillistä korvausjärjestelmää koulujen luokka- ja salitiloissa toimimiseen toisin kuin liikuntajärjestöillä. Liikuntaviraston tukeen oikeutettujen liikuntatuen osuus tammikuussa 2016 on 12,80 €/h.

”Kaupungin määrittelemä lukuvuoden mitta hankaloittaa opetuksen järjestämistä keskeytyksettä opetussuunnitelmien mukaisesti. Kaupungin määrittelemään kauteen eivät kuulu elokuu, suurin osa toukokuuta, syys- ja talvilomaviikot, joulutammikuun aikana n. 4 viikkoa eivätkä pyhien aatot ja välipäivät. Koska (oppilaitoksen) lukuvuosi on 42–43 viikon mittainen, joudutaan jopa 30 % koko lukuvuoden tunneista siirtämään korvaaviin tiloihin, mikä ei ole mukavaa perheille eikä opettajille ja aiheuttaa valtavasti työtä hallinnossa. Lukuvuosi puolestaan on 42–43 viikon mittainen, jotta – oppilaat saavuttavat taiteen perusopetuksen edellyttämät viikkotuntimäärät mahdollisimman mukavasti – opettajia ei tarvitse lomauttaa taukojen ajaksi, vaan heillä on todellinen ja aivan oikea työpaikka – oppilaitoksen talous pysyy kunnossa. (...) Joidenkin koulujen rehtorit myöntävät luvan järjestää tunteja myös ym. aikoina, mutta on myös rehtoreita, jotka vetoavat kaupungin antamaan ohjeistukseen kauden mitasta. Osa rehtoreista ei perustele kieltävää päätöstä mitenkään, ja saleja on käyttämättöminä samaan aikaan kun tunteja joskus on jouduttu jopa perumaan, kun korvaavaa tilaa ei ole löytynyt. Jos kausi määriteltäisiin lähtökohtaisesti olemaan elokuusta toukokuun loppuun, ilman taukoja, voisivat koulut itse ilmoittaa todelliset ajat, jolloin salit ovat koulun omassa käytössä. Tällöin tilaresursit olisivat aktiivisesti käytössä. Taiteen perusopetus jatkuisi ilman turhia keskeytyksiä, vuokrat kulkisivat kaupungin kassaan ja iltavahtimestareita työllistettäisiin ja opistolta säästyisi todella paljon hallintotyötä. Oppilaille olisi selkeää ja helpoa pystyä käymään koko ajan samassa tilassa.”

”Tilat ovat kohtuulliset. Koulutilojen vuokrat ovat kuitenkin kohtuuttoman suuret. Haluaisimme vuokrata musiikinopetusta varten kouluista musiikin luokkia, mutta erikoisluokan tuntitaksa on todella suuri. Normaali luokkatilassa toimiminen aiheuttaa opettajille ylimääräistä työtä mm. tilan valmistelun ja opetusvälineiden siirtelyn suhteen.”

”Opetusviraston tilat ovat hyvin kalliita ja siksi harva musiikkioppilaitos Hgissä käyttää iltaisin tyhjiään olevia koulujen tiloja, mikä on sääli.”

2.5 HENKILÖSTÖ

Lukuvuonna 2014–2015 taiteen perusopetuksen oppilaitoksissa työskenteli yhteensä 1 143 henkilöä, joista päätoimisia opettajia oli 324 sekä tuntiopettajia 683. Noin joka neljännessä oppilaitoksessa (28 %) opetushenkilöstö koostui vain tuntiopettajista. Halinto- ja henkilöstön osalta kokoaikaisia työntekijöitä oli 93 ja osa-aikaisia 43.

Taidealoittain tarkasteltuna tasaisin suhde päätoimisten ja tuntiopettajien välillä oli valtionosuutta saavissa musiikkioppilaitoksissa sekä tanssin oppilaitoksissa. Näissä taideaineissa on myös Helsingissä suurimmat oppilaitokset ja annetaan eniten opetustunteja, joten kyseisillä taideopetusaloilla on mahdollista muodostaa pysyvämpiä työsuhteita. Valtionosuusjärjestelmään kuulumattomien musiikkioppilaitosten sekä visuaalisten taiteiden ja sirkuksen oppilaitoksissa suuri enemmistö opettajista oli tuntiopettajia. Teatterissa ei työskennellyt yhtään päätoimista opettajaa.

Henkilötyövuosia kertyi oppilaitoksissa lukuvuonna 2014–2015 arviolta 853²⁸. Valtionosuutta saavissa musiikkioppilaitoksissa²⁹ henkilötyövuosia kertyi 439. Keskiarvo 400–700 oppilaan oppilaitoksessa oli 34,9 henkilötyövuotta. Suurimmassa noin 1 900 oppilaan oppilaitoksessa henkilötyövuosia kertyi 90. Valtionosuusjärjestelmään kuulumattomissa musiikkioppilaitoksissa³⁰ henkilötyövuosia kertyi yhteensä 32. Tanssioppilaitokset vaihtelevat paljon kokonsa osalta, mutta noin 600 oppilaan oppilaitoksessa henkilötyövuosia kertyi 15,7. Suurimmassa noin 3 000 oppilaan oppilaitoksessa henkilötyövuosia kertyi 181. Muiden alojen osalta vertailua ei ollut mahdollista tehdä.

Kaiken kaikkiaan taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten henkilöstömenot olivat reilu 21 miljoonaa euroa vuonna 2014. Huomioiden, että henkilökuntaa näissä oppilaitoksissa oli yhteensä yli tuhat henkilöä ja henkilötyövuosia kertyi reilu 800, voidaan todeta alan olevan varteenotettava työllistäjä kulttuurisektorilla Helsingissä.

Kolme neljästä (75 %) oppilaitoksesta maksaa työehtosopimuksen mukaista tai alan liiton suosittelmaa palkkaa opetushenkilöstölleen. Vajaa neljännes (23 %) ei tällä hetkellä tee niin ja syyt liittyivät etupäässä vaikeaan taloudelliseen tilanteeseen. Lisäksi osassa oppilaitoksia rehtorit tekevät työtä kokonaan tai osittain ilman palkkaa.

”Siirryimme opettajien osalta Sivistystyönantajien liiton TES:n mukaiseen palkkaukseen syksyllä 2012. Se onkin yksi syy taloudelliseen ahdinkoon, jossa olemme. Rehtori, joka hoitaa myös toimistosihiteerin ja taloudenhoitajan tehtävät on edelleen sivutoiminen (37 % TES:n mukaisesta rehtorin palkasta). Lisäksi hän opettaa noin 10 tuntia viikossa ilman eri korvausta ja joutuu olemaan toisessa työpaikassa saadakseen riittävän toimeentulon. Työtä on kuitenkin opetusmukaan lukien päätoimisuuden verran.”

”Valtavasti lisäkuluja, koska opettajien opetustyöaika vähenisi noin kaksi kuukautta nykyiseen verrattuna. Tästä aiheutuisi oppilasmaksuihin hurjat korotukset.

Koko taiteen perusopetuksemme rakenne siis romuttuisi. Noudatamme tanssinopettajien työehtosopimusta, joka on syntynyt vuonna 1983.”

”Opettajat saavat OAJ:n TES:n mukaista tuntipalkkaa, samoin päätoimiset saavat TES:n mukaisen palkan. Sen sijaan emme pysty käsittelemään kaikkia sivutoimisia opettajia päätoimisina, jos eivät työskentele päätoimisina muualla (sivupäätoimiset) – tällöin pitäisi maksaa sairassajan palkka, lomarahat ja työterveyshuolto. Emme myöskään pysty maksamaan koulutuksista ja kokouksista opetustunnin mukaista muun työn palkkaa, vaan maksamme hieman vähemmän. Täysin TES:n mukainen palkkaus toisi vuodelle 2016 arviolta noin 50 000 euron suuruisen kuluerän.”

”Opettajien palkkauksessa noudatetaan OAJ:n TES:ää, mutta hallintohenkilökunnan (rehtori) osalta nousisi n. 25 000 €/vuosi.”

”Olemme aina noudattaneet Tessiä, harkinnanvaraisenakin oppilaitoksena. Minkään työnantajan/Oppilaitoksen toiminta ei voi perustua sille, ettei Tessiä

noudateta, koska se on väärin hyvin koulutettuja, päteviä opettajia kohtaan. Yleisittövuus kuuluu kaikille.”

”Noudatamme EK:n/Sivistystyönantajien TES-palkkausta.”

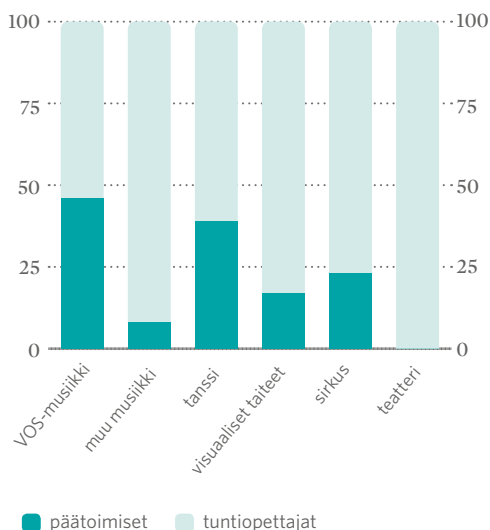
”Tällä hetkellä maksamme TES:n mukaisia tuntipalkkoja opettajille, rehtoreille ei. Opetusviikkoja on 32, joita Tessin mukaan pitäisi olla 35. Kahden viikon lisäys opetusviikkoihin ei tässä taloustilanteessa ole mahdollinen, mutta 32 opetusviikkoa on osoittautunut erittäin toimivaksi. Opetus aloitetaan elo-syyskuun vaihteessa, jolloin lukujärjestykset kouluista on saatu ja lopetetaan keväällä heti toukokuun puolivälin jälkeen, jolloin oppilaat ovat jo melko väsyneitä pitkän talven jälkeen.”

2.6 OPETUSSUUNNITELMAT JA ARVIOINTI

Taiteen perusopetusta antavissa oppilaitoksissa jaettiin kaiken kaikkiaan 557 päättötodistusta vuonna 2014. Oppilasmääriltään suurimmilla taidealoilla eli musiikin laajan oppimäärän sekä tanssin oppilaitok-

KUVIO 19.

Taiteen perusopetuksen opettajat taidealoittain, lukuvuonna 2014–2015, %

TAULUKKO 7.

Taiteen perusopetuksen päättötodistukset, tasosuoritukset ja oppilasmäärät taidealoittain vuonna 2014, lkm

	oppilas- määrä*	päättö- todistukset	tasosuori- tukset**
VOS-musiikki	8 306	263	2 815
muu musiikki	3 592	40	54
visuaaliset taiteet	3 338	56	
tanssi	10 646	165	
teatteri	141	16	

* Sisältää oppilasmäärän koko opetustoiminnan osalta.

Ei sisällä Pukinmäen taidekoulujen oppilasmääriä.

** Tasosuoritukset vain laajan musiikin oppimäärässä.

28. Sisältää henkilötöyvuodet niiden 33 oppilaitoksen osalta, jotka ilmoittivat oman arvionsa.

29. Sisältää henkilötöyvuodet 11 oppilaitoksen osalta.

30. Sisältää henkilötöyvuodet viiden oppilaitoksen osalta.

sisä jaettiin eniten päättötodistuksia. Musiikin laajan oppimäärän oppilaitoksissa, joissa oppilasmäärä oli 8 306, suoritettiin yhteensä 2 869 tasosuoritusta. Valtionosuusjärjestelmän ulkopuolisissa musiikkioppilaitoksissa oppilaita oli 3 592 ja tasosuorituksia suoritettiin 54³¹.

Päättötodistusten ja tasosuoritusten ohella opetuksen etenemistä seurataan myös muilla tavoin. Suurimmassa osassa oppilaitoksia oppilaan edistymistä ja kehittymistä kerrottiin arvioitavan oppilaan kanssa keskustellen, opettajan antamalla sanallisella tai kirjallisella palautteella sekä oppilaitoksen omalla arviointijärjestelmällä. Yleensä arvioinnit tehdään sekä syys- että kevätlukuvuoden päätteeksi. Myös oppilaiden esiintymiset tuotiin vastauksissa esiin tapana seurata oppilaiden kehitystä. Oppilaat esiintyvät konserteissa, matineoissa, joul- ja keväthallissa, näyttökokeissa ja – tunneilla, erilaisissa tapahtumissa ja esitysproduktiossa sekä esittämällä oman soolon ja koreografian. Lisäksi oppilaiden etenemistä saatetaan seurata oppimispäiväkirjoilla sekä erilaisilla päättö-, seminaari- ja projektitöillä.

”Jokainen opettaja arvioi lukuvuoden päättyessä kaikkien oppilaidensa edistymisen ja määrittää, millä tasolla oppilas jatkaa opintojaan seuraavana lukuvuotena. Jokainen 0–19 vuotias oppilas saa kevätlukuvuoden päättyessä vuosittodistuksen, jonka päättötöyväihteessä olevien kohdalla korvaa perusopintojen tai syventävien opintojen päättötodistus. Jokainen 0–19 vuotias saa lisäksi lukuvuoden päättyttyä omalta opettajaltaan/ opettajiltaan opinnohjauskirjeen, jossa opastetaan/ suositetaan, miten opintojen tulisi jatkua seuraavana lukuvuonna.”

”Varsinaisia välisuorituksia ei ole, mutta oppilaat esiintyvät konserteissa useamman kerran lukuvuoden aikana. Se lienee paras ‘seuraamisen’ muoto.”

”Oppilaat pitävät oppimispäiväkirjaa ja käyvät vuosittain opettajan kanssa HOPS-keskustelua. Joka kevät kaikissa ryhmissä valmistetaan julkinen esitys oppivuoden päätökseksi.”

”Osa oppilaista tekee tasosuorituksia (10–20 vuosittain), etenemistä seurataan säännöllisillä oppilaskonserteilla, joita lukuvuodessa on vähintään neljä/ oppilas. Murkkuikäisiä ei veloiteta esiintymään, muut kyllä, jos ei ole hyvää perustelua.”

”Välisuorituksina tanssin laajan oppimäärän opinnoissa järjestämme perusopintojen päätteeksi näytetunnin, jota omien opettajiemme lisäksi tulee arvioimaan koulun ulkopuolelta tuleva tanssin ammattilainen. Oppilaat saavat aiempien opintojen ja näytetunnin perusteella perusopintojen todistuksen, jossa on sanal-

linen arviointi oppilaan kehityksestä ja näytetunnista.”

”Tasosuorituksia emme järjestä, mutta opettajat tekevät sanallisen lukuvuosi-arvioinnin kullekin oppilaalle. Tavoitteiden täyttymistä arvioidaan myös oppilaan itsensä kanssa keskustellen.”

Oppilaitoksista 57 prosenttia kertoi käytössään olevan oppilaiden henkilökohtaiset opetussuunnitelmat. Kahdessa viidestä (40 %) oli toteutettu Virvatuoli-mallin³² mukaista itsearviointia. 72 prosentilla oli käytössä myös muita itsearviointimenetelmiä, kuten oppilaan ja opettajan väliset keskustelut, oppilaiden keskinäiset keskustelut, opintopäivärit sekä erilaiset arviointilomakkeet. Lisäksi kerrottiin tehtävän opettajien itsearviointia, mm. palaute- ja kehityskeskusteluiden muodossa. Useassa oppilaitoksessa tehtäisiin mielellään tämän tyyppistä kehitystointia enemmänkin, jos siihen löytyisi taloudelliset resurssit.

Itsearviointi tapahtuu mm. johtoryhmän kuukausittaisissa arviointipalaverissa, lukuvuosittaisissa laajan oppimäärän opettajien kokouksissa, tanssinopettajien kehityskeskusteluissa sekä saamamme oppilaspalautteen kautta.

Rehtori kyselee opettajilta vuosittain arviota toiminnasta. Vanhemmille on jatkuva kysely nettisivuilla.

Toimintaan linkittyä vahvasti kehittämisen- ja tutkimustoimintaa. Tätä kautta toimintaa arvioidaan myös ulkopuolisen akateemisen raportoinnin kautta. Esi- miesarviointi on tehty 360-tutkimuksena. Opiston työnjohdon ja opetushenkilökunnan välinen henkilökohtainen keskustelu kaksi kertaa vuodessa.

Oppilaitoksessamme on vuosiopetussuunnitelma- käytäntö ja pedagoginen kahvila, jotka mahdollistavat itsearvioinnin sekä kollegiaalisen reflektoinnin jatkuvana läpi lukuvuoden tapahtuvana toimintana. Oppilaille ja perheille on lanseerattu Kuvamuisti, jossa on mahdollisuus seurata vuosien varrella tapahtunutta oppimista sekä jokavuotinen arviointiin liittyvä itsearviointi.

Pienen koulun mahdollisuus jatkuvaan, henkilökohtaiseen kontaktiin oppilaiden, opettajien ja kotien välillä.

Opettajamme on jaettu työpareihin, jotka vierailevat toistensa ryhmissä ja antavat tukea toisilleen mm. pedagogisten keskusteluiden merkeissä. Työparit usein myös auttavat toisiaan esitysjärjestelyissä ja pohtivat kehitysmahdollisuuksia kurssikohtaisella tasolla. Työparitoiminta on todettu erittäin innostavaksi ja

hyväksi käytännöksi, mutta valitettavasti siitä joudutaan usein tinkimään taloudellisista syistä.

Teemme vuosittain laajan asiakaskyselyn, jonka perusteella kehitämme toimintaamme. Myös opettajat saavat vaikuttaa koulun kehittämiseen ja opettajille tehdään vuosittain työtyytyväisyyskysely (henkilökohtaisten kehityskeskusteluiden lisäksi) sekä kerätään kehitysideoita.

Keskustelu jokaisen oppilaan kanssa lukuvuoden lopussa. Apuvälineinä tarvittaessa kuvakkeet. Opittujen asioiden esittely oman soolon/koreografian muodossa lukuvuoden lopulla. Oppilailla on vapaa tila itsearviointiin ja palautteen antamiseen paperissa, jonka he palauttavat joka kevät ilmoittautuessaan seuraavan vuoden opintoihin.

Vanhemmat ovat aktiivisesti mukana toiminnassa ja antavat palautetta henkilökohtaisesti. Myös kyselyjä on tehty. Talous on sen verran tiukka, että siihen ei ole voitu budjetoida esim. Virvatuli-arviointia, koska esim. opettajille on maksettava yhden tunnin työstä opetustunnin palkka.

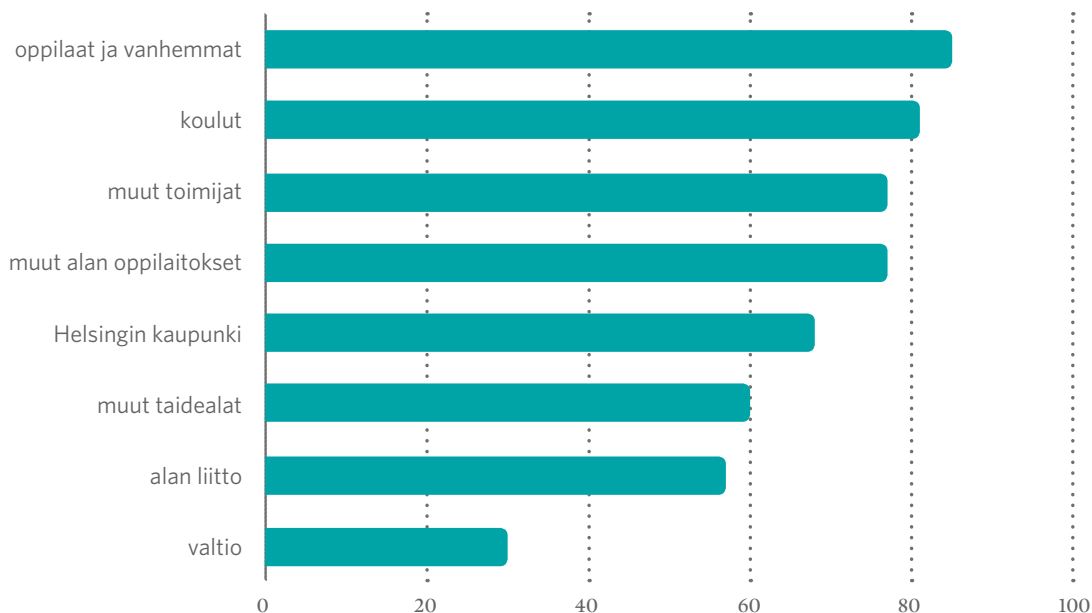
2.7 YHTEISTYÖ

Oppilaitokset tekevät paljon yhteistyötä sekä keskenään että muiden tahojen kanssa. Useimmiten yhteistyötä tehtiin perheiden (85 %), koulujen (81 %) ja muiden oman alan oppilaitosten (77 %) kanssa. Kolme viidestä (60 %) mainitsi muut taidealat yhteistyötahoikseen. Helsingin kaupungin kanssa yhteistyötä ilmoitti tekevänsä 68 prosenttia ja valtion kanssa 30 % vastaajista. Lisäksi yhteistyötä kerrottiin tehtävän mm. kansainvälisesti, verkostoissa ja projekteissa sekä ammattilaisryhmien, eri koulutusasteiden, päiväkotien, kirjaston, vanhainkotien ja palvelutalojen, seurakunnan, järjestöjen ja orkesterien kanssa.

Rehtoreiden haastatteluissa hyvinä koettuina yhteistyömuotoina ja -kumppaneina tuotiin esiin mm. koulujen iltapäivätoiminta, kerhot, Helsinki-malli, lähiöalueisiin keskittyvät projektit, musiikaalit ja musiikkiteatterit. Toivottavina yhteistyötahoina mainittiin nuorisoasiainkeskus, opetusvirasto, varhaiskasvatusvirasto, seniori- ja palvelutalot sekä erilaiset paikalliset yhdistykset.

KUVIO 20.

Taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten yhteistyötahot, %

31. Näissä oppilaitoksissa opetetaan pääasiassa musiikin yleistä oppimäärää, jossa tasosuorituksia ei suoriteta.

32. Virvatuli-malli on taiteen perusopetukseen luotu valtakunnallinen ja kaikkien taidealojen yhteinen arviointimalli oppilaitosten lakisääteisen itsearvioinnin toteuttamiseen.

3.

Taiteen perusopetuksen laatu ja tasa-arvo Helsingissä

Tässä luvussa tarkastellaan taiteen perusopetuksen nykytilaa laadun, tasa-arvon ja saavutettavuuden ulottuvuuksista. Tarkastelu pohjautuu oppilaitosten rehtoreiden haastatteluihin. Ensin kuvataan laadukkaalle taiteen perusopetukselle keskeisiä tekijöitä. Sitten pohditaan taidekasvatuksen roolia ja opetuksen saavutettavuutta. Lopuksi käsitellään opetukseen liittyviä tasa-arvonäkökuksia.

3.1 LAADUKKAAN OPETUKSEN TUNNUSMERKIT

Haastatellut oppilaitosten rehtorit näkivät laadukkaalle taiteen perusopetukselle tunnuksenomaiseksi:

- ♦ ammattitaitoiset opettajat
- ♦ ammattitaidon tukeminen ja kehittäminen
- ♦ oppilaitoksen työnjako ja toiminnan kehittäminen
- ♦ oppilaiden saamat tiedot ja taidot
- ♦ palaute perheiltä
- ♦ laaditut opetussuunnitelmien perusteet ja oppilaitosten omat opetussuunnitelmat
- ♦ toimivat ja tarkoituksenmukaiset opetustilat (aiheesta tarkemmin luvussa 3.4)

Yksi haastateltavista esitti, että laadun kriteeristön voi yksinkertaisimmillaan tiivistää kysymykseen, millä tavalla lapset ja nuoret saadaan mukaan tavoitteelliseen taideopetukseen.

Ammattitaitoiset opettajat

Laadukasta opetustoimintaa pohdittaessa ammattitaitoinen henkilökunta nähtiin ensisijaiseksi, toisaalta myös itsestään selväksi asiaksi oppilaitosten arjessa. Opettajien kuvattiin omaavan vastuullisen asenteen ja kovan itsekritiikin sekä tekevän työtään kunnianhimoisesti ja sitoutuneina. Ammattitaidolla viitattiin muodollisen pätevyyden ohella myös siihen, minkälaiset opettajan pedagogiset taidot ovat sekä miten hän hallitsee erilaiset opetustilanteet. Muodollisen pätevyyden nähtiinkin kertovan vain osatotuuden ja tästä syystä osa haastateltavista rekrytoi entuudestaan tuntemiaan opettajia, jatkokouluttaa itse soveltuvan taustan omaavia ammattilaisia sekä palkkaa harjoittelijoita, joiden työskentelytapaan on ollut mahdollista tutustua pidempään. Opettajien työtä seurataan vieraillemalla opetustunneilla, katsomalla oppilaiden esityksiä, tutustumalla lopputöihin sekä käsittelemällä oppilailta saadut palautteet. Eräässä oppilaitoksessa tiiviin yhteistyön ja keskusteluyhteyden sekä tunneilla vierailemisen nähtiin edesauttavan sitä, että henkilökunta on perillä toistensa tekemisistä ja tätä kautta myös "valvoo" laadukkaan opetuksen toteutumista.

Ammattitaidon tukeminen ja kehittäminen

Opettajien pedagogisen ja taiteellisen osaamisen tukeminen nähtiin tärkeäksi, vaikka oppilaitoksien mahdollisuudet toteuttaa tätä vaihtelivat. Keskeisiä

kehittämistyökaluja olivat työnohjauksellinen toiminta, pedagogiset keskustelut työyhteisössä, oppilaitoksen järjestämät koulutukset sekä opettajien omaehtoisen kouluttautumisen tukeminen. Lisäksi yhteiset opettajakokoukset, palaute opettajilta sekä säännölliset tai epävirallisemminkin keskustelut opettajien kanssa nähtiin tärkeinä.

Yhdessä oppilaitoksessa opettajien työnohjaus on jatkuva ja antaa välineitä erityislasten kohtaamiseen. Eräässä toisessa oppilaitoksessa opettajakunta kokoontuu viisi kertaa vuodessa pedagogisiin kahviloihin, joissa käsitellään opettajien esiin nostamia asioita ja kehitetään toimintaa niiden pohjalta. Eräs haastateltava kertoi oppilaitoksessaan käytössä olleesta opettajien työparitoiminnasta, josta oli saatu hyviä kokemuksia. Työparitoiminnassa opettajat ohjataan käymään pedagogisia keskusteluja pareittain sekä auttamaan ja tukemaan toisiaan opetuksessa ja erilaisissa haasteellisissa tilanteissa. Samankaltaisella periaatteella toimi myös toisessa oppilaitoksessa käytössä ollut parikeskustelumalli: opettajat jaettiin pareihin, parit keskustelivat muutamia kertoja kuukauden aikana oppettamisesta ja oppettamisen ongelmista, ja seuraavassa kuussa pari vaihtuu. Tämä toimintamalli oli koettu erinomaiseksi välineeksi pedagogisten teemojen käsittelyyn sekä työpaikan hiljaisen tiedon eteenpäin viemiselle.

Osassa oppilaitoksia järjestetään säännöllistä koulutusta opettajille. Esimerkiksi yhdessä oppilaitoksessa järjestetään kuukausittain koulutusta käytännön opetustaidoista, mm. oppilaiden ja opettajien äänenkäytöstä sekä työrauhasta oppitunneilla. Toisessa oppilaitoksessa koulutuksella pyritään vahvistamaan opettajien sekä ammatti-identiteettiä että -taitoa. Osassa oppilaitoksia toteutetaan harvakseltaan yleiskoulutuksia, tutustumis- tai vierailukäyntejä, sillä säännöllisenä toimintana tähän ei ole mahdollisuuksia. Kaikilla oppilaitoksilla ei ole varaa järjestää minkäänlaista koulutusta, mutta opettajan omaan kulttuurinharrastamiseen ja -tekemiseen sekä omaehtoiseen kouluttautumiseen suhtaudutaan kannustavasti esimerkiksi järjestämällä poissaolon ajaksi sijainen. Yksi oppilaitos myös tarjoaa opetustilojaan opettajien käyttöön oppituntien ulkopuolella.

Oppilaitoksen työnjako ja toiminnan kehittäminen

Se, miten tehtävät on organisoitu oppilaitoksessa sekä miten hankkeita ja asioita edistetään, vaikuttaa myös opetukseen ja laatutyöhön. Erään haastateltavan mukaan vastuu opetuksen laadusta ja oman työn kehittämisestä ulottuu työyhteisön jokaiselle jäsenelle: opettajat huolehtivat laadun toteutumisesta omassa työssään, johtajan tehtävänä on varmistaa resurssit kehittämistyölle. Osa oppilaitoksista osallistuu aktiivi-

sesti monenlaisiin kehityshankkeisiin ja yhteisprojekteihin. Kyse on kuitenkin myös resursseista – kaikilla oppilaitoksilla ei ole mahdollisuuksia lähteä toimintoihin mukaan vaikka kiinnostusta olisikin. Jotkut haastateltavat näkivät lisäksi opetussuunnitelmien perusteet, oppilaitoksen oman opetussuunnitelman sekä näiden periaatteisiin sitoutumisen ohjaavan laadukasta opetusta.

Oppilaiden saamat tiedot ja taidot

Oppilaan saamat taidealakohdaiset opit nähtiin keskeisinä opetuksen laadun kriteereinä. Yhtä lailla tärkeänä opetuksen laatuaspektina pidettiin oppimisen prosessia itsessään sekä oppilaan saamia kokemuksellisia hyötyjä ja elämäntaitoja. Erään haastateltavan mielestä jo ennen tuntia malttamattomina oveen koputtelevat oppilaat kertovat harrastamisinnosta – ja laadukkaasta opetuksesta. Perinteisempinä laadun mittareina muutama musiikkioppilaitoksen rehtori mainitsi musiikin tasosuoritukset. Samalla osa näki tasosuorituksilla enemmän muita tarkoituksia ja hyötyjä kuin laadullisia ja tasosuorituksia kritisoitiinkin myös suorituskeskeiseksi ja vanhanaikaisiksi. Ylipäänsä taidealojen arviointi mietitytti haastateltavia ja kysymys koettiin hankalaksi. Esiintymisten, näyttelyiden ja osallistumisten erilaisiin tapahtumiin nähtiin esittelevän vähintään yhtä hyvin oppilaiden osaamista ja samalla myös oppilaitoksen toimintaa.

Palaute perheiltä

Haastateltavien mielestä opetus oppilaitoksissa toteutuu pääosin hyvin oppilaan kannalta. Kriittistä palautetta saadaan perheiltä harvakseltaan tai ei lainkaan. Hakijoiden suuren määrän, hyvän jatkamisprosentin ja vähäisen vaihtuvuuden nähtiin myös kertovan oppilaitoksen onnistumisesta ja oppilaiden myönteisistä kokemuksista. Lisäksi esimerkiksi kyselyiden kautta saatava tieto kiusaamisen esiintymisestä tai esiintymättömyydestä nähtiin tärkeänä palautteena. Oppilailta ja vanhemmilta saatavaa palautetta arvostettiin ja se nähtiin tärkeäksi laadun mittariksi. Toimintaa pyritäänkin kehittämään palautteen pohjalta.

Osa haastatelluista oppilaitoksista käyttää Virvatuuli-kyselyä, osa kerää palautetta omilla kyselylomakkeillaan tai sähköisesti. Yhdessä oppilaitoksessa tutkitaan jatkuvasti jotakin osa-aluetta, kuten oppilaiden viihtyvyyttä tai työilmapiiriä, ja tulokset pyritään käsittelemään. Toisessa oppilaitoksessa oppilailta kysytään pitkin lukuvuotta henkilökohtaisen opetussuunnitelman tapaan toiveista, odotuksista ja tavoitteista. Oppilaiden esiin nostamat asiat pyritään huomioimaan opetuksessa ja tavoitteiden toteutumisesta keskustellaan. Erään haastateltavan mukaan

pienimmät oppilaat eivät aina osaa ilmaista mitä halusivat, mutta monipuolisia vaihtoehtoja tarjoamalla, voivat opettajat rohkaista heitä kertomaan toiveistaan. Toinen haastateltava kertoi, että oppilaitoksen opetuksessa huomioidaan oppilaiden toiveita ja erilaisia kulttuuritaustoja, mutta tämä vaatii myös opettajalta työtä ja kykyä pysyä ”nuorison perässä”.

3.2 TAIDEKASVATUKSEN ROOLI

Rehtoreiden haastattelujen perusteella taidekasvatuksella nähtiin olevan useita tärkeitä tehtäviä niin yhteiskunnallisesti kuin myös yksilötasolla. Taidekasvatuksen nähtiin tarjoavan mahdollisuuksia humaaniin arvomaailmaan, yleissivistyksen muodostumiseen, länsimaiseen kulttuuriperinnön jakamiseen sekä yhteiskunnallisen tietoisuuden lisäämiseen. Parhaimmillaan taiteen perusopetuksen koettiin luovan yhteiskunnallista tasa-arvoa tarjoamalla kaikille osallistumisen mahdollisuuksia. Toisaalta taideopetuksella nähtiin olevan annettavaa ennen kaikkea niille, jotka haluavat oppia. Peruskoulun ja päiväkodin ei koettu nykyisellään tarjoavan riittävässä määrin taidekasvatusta, mikä asettaa taiteen perusopetuksen entistä tärkeämpään rooliin. Lisäksi nyky-yhteiskuntaa ja nuorten maailmaa kuvattiin arvoiltaan kovaksi, johon taideopetuksen koettiin tuovan vastapainoa.

Yksilön näkökulmasta tärkeänä pidettiin itsetunnon ja itsevarmuuden kehittymistä sekä minäkuvan rakentumista ja itsensä hyväksymistä. Taideopetuksen nähtiin kehittävän myös pitkäjänteisyyttä, tavoitteellista työskentelyä, keskittymiskykyä sekä esiintymistätoja ja -uskallista. Lisäksi taiteen perusopetuksen kuvattiin opettavan oppimisprosessia, ohjaavan itsensä haastamiseen, kasvattavan epävarmuuden sietokykyä sekä kitkevän parrasvalohakuisuutta ja nopeiden palkintojen hakua. Taideharrastuksen kerrottiin kehittävän myös kehohallintaa, motorisia taitoja ja aivojen toimintaa.

Oppilaiden yksilöllisten tarpeiden ja vahvuuksien huomioimista pidettiin keskeisenä taidekasvatuksessa. Haastatteluissa korostettiin, että jokainen oppii omista lähtökohdistaan ja että opetusmäärä sovitetaan oppilaan tarpeiden mukaan. Myös erilaisten oppijoiden huomioimista pidettiin tärkeänä. Erään haastatellun mukaan on rahallisestikin laskettavissa millaisia hyötyjä yhteiskuntaan integroitumisesta on esimerkiksi silloin, kun autistinen tai kehitysvammainen lapsi osallistuu taiteen perusopetukseen.

Olenaiseksi osaksi taidekasvatusta kuvattiin sosiaaliset taidot ja niiden kehittyminen. Ryhmätyöskentelyn oppiminen sekä sosiaalisten taitojen ja empatiakykyjen kehittyminen nähtiin tärkeinä asioina.

Yhdessä oppilaitoksessa tehdään paljon ryhmätymistä ja jos ryhmän sisäisiä ongelmia tulee esiin, työstetään niitä aktiivisesti. Muutamassa oppilaitoksessa käytössä on malli, jossa oppitunnilla on paikalla aina kaksi opettajaa. Tämä takaa haastateltavien mielestä tasapuolisen opetuksen, kun yksi opettaja voi keskittyä tunnin vetämiseen ja toinen yksilöllisemmän tuen tarjoamiseen sitä tarvitseville oppilaille. Opettajan ja muiden oppilaiden merkitys saattaa olla suuri yksittäisen oppilaan elämässä, erityisesti silloin kun läheisiä ihmissuhteita ei ole riittävästi harrastuksen ulkopuolella. Taiteen perusopetuksen koettiin tarjoavan turvallisen, rohkaisevan ja yhteisöllisen ilmapiirin, jossa erilaisuus sallitaan.

Monella haastateltavalla oli kokemus, että taidealaa kokonaisuutena arvostetaan aiempaa enemmän. Heidän mielestään taidekasvatuksen tuomat hyödyt ja taidot tiedostetaan paremmin ja kiinnostus taideaineisiin on suurta. Tämä näkyy haastateltujen mukaan esimerkiksi musiikkileikkikoulujen suosiona sekä monien vanhempien intensiivisenä osallistumisena lapsen taideharrastukseen. Yksi haastateltava arvioi, että lapsia arvostetaan oppijoina tänä päivänä enemmän ja myös erityisryhmien oppimiseen uskotaan.

Vaikka kiinnostuksen taidealoihin koettiin kasvaneen, kokemuksia oli myös siitä, että vanhemmat ovat kiireisiä eivätkä ehdi syventymään lapsensa harrastukseen. Tämä näkyy vanhempien asenteissa, viestinnässä ja tavoitettavuudessa. Esimerkiksi eräässä oppilaitoksessa on törmätty vanhempien kiireeseen ja haluttomuuteen osallistua mihinkään ylimääräiseen, kuten vanhempainiltoihin. Haastateltavat toivat yhteisenä huolenaan esiin sen, että monelta lapselta ja nuorelta tuntuu puuttuvan sellainen luotettava aikuinen, joka ehtisi aidosti kuunnella ja huomioida heitä hektisen arjen lomassa. Taiteen perusopetuksen koettiin tarjoavan näitä yhteisiä keskustelu- ja rauhoittumishetkiä, sillä ryhmäkoot ovat suurimmillaankin sellaiset, että opettaja ehtii huomioida jokaisen. Erään haastateltavan mielestä on myös näkyvillä, että osa vanhemmista toivoo muiden tahojen kuin perheen itsensä ratkaisevan lapsen kasvatukselliset tai kehitykselliset haasteet. Toisaalta, kokemusta on myös hyvin suojelevista vanhemmista, jotka eivät maltaisi pysyä oppituntien ulkopuolella. Haastateltavista osa koki oppilaiden keskittymis- ja oppimisvaikeuksien olevan kasvava ilmiö. Tämä liitettiin osittain taideaineiden vähäiseen opetukseen peruskoulussa sekä oppilaiden huomiota vievään älypuhelin- ja pelimaailmaan.

Haastateltavat kertoivat olevan hyvin tavallista, että lapsilla on useita harrastuksia, jotka kilpailevat keskenään lapsen ja perheen ajasta. Esimerkiksi tanssissa tämä on huomattu siten, että on vaikea

löytää ylimääräisiä, kaikille ryhmäläisille sopivia harjoitusajkoja. Musiikkiopinnoissa taas jotkut oppilaat harjoittelevat soittamista lähinnä opetustunneilla. Lisäksi haastateltavat kertoivat urheiluseurojen muuttaneen suhtautumistaan joustamattommaksi aikataulujen ja poissaolojen suhteen. Äärimmillään viety ajankäyttö johtaakin rehtoreiden mukaan ajoitain siihen, että oppilaat joustavat taideopinnoissaan.

Monen haastateltavan kokemuksen oli, että lapset haluavat nykyään kokeilla useita erilaisia harrastuksia eivätkä aina kovin pitkäkestoisesti. Monelle lapselle riittää, että taidelaji pysyy harrastuksena. Tästä näkökulmasta katsottuna taiteen perusopintojen tavoitteita olisikin tarkistettava ja kehitettävä oppilaslähtöisemmiksi, jotta harrastus säilyisi oppilaan elämässä pitkäkestoisesti. Eräs haastateltava kuvasi nykyistä aikakautta kahden ajattelu- ja toimintatapakulttuurin törmäyksenä. Toisaalta on perinteinen "kalenterikulttuuri", jossa asioita voidaan pitää kerralla sovittuina. Toisaalta tyypillistä on "some-kulttuuri", johon liittyy viime hetkillä peruminen. Haastateltava pitikin tärkeänä, että taidekasvatuksessa huomioidaan ajanilmiöt ja että niistä keskustellaan oppilaiden kanssa, mutta yhtälailla tärkeää on ylläpitää vanhempia kasvatusta ja työskentelymalleja. Haastateltava korosti, että taidekasvatukseen kuuluu rauhoittuminen, keskittyminen ja pohtiminen sekä se, että oppimisprosessit vievät aika. "Piipahtamisen kulttuuri" on tästä näkökulmasta ongelmallinen.

Haastateltavat korostivat, että oppilaita, jotka ovat valmiita panostamaan merkittävässä määrin taiteen perusopintoihinsa ja viemään ne loppuun saakka, on paljon. Tästä huolimatta murrosikä tuotiin esiin oppilaille haasteellisenä aikana, jolloin moni lopettaa. Murrosikään ajoittuu myös yleensä laajan oppimäärän syventäviin opintoihin siirtyminen, mikä on osalle oppilaista vaativa siirtymä edellyttäen oppilaalta enemmän työtä ja ajallista panostusta. Moni oppilas joutuu myös tekemään valintoja eri harrastustensa välillä. Lisäksi osalle oppilaista yläasteelle tai lukioon siirtyminen voi tuottaa aiempaa enemmän työtä ja harrastuksille ei riitä enää aikaa. Joillakin lopahtaa kiinnostus kaikkiin harrastuksiin murrosiässä ja muut asiat elämässä tulevat tärkeämmiksi.

3.3 OPETUKSEN SAAVUTETTAVUUDESTA

Oppilaat tulevat taiteen perusopetukseen yleensä oman lähialueensa kouluun. Paikallisuus ja saavutettavuus onkin olennainen lähtökohta opetukseen. Lähellä kotia tapahtuva toiminta on tärkeää erityisesti pienten lasten kohdalla. Paikallisuus on tärkeää lisäksi taiteen tekoprosessin ja osallistuvuuden kannalta.

Esimerkiksi kuvataideoppilaiden keskinäisissä keskusteluissa taidetta tehtäessä korostuvat paikallisuuteen liittyvät arkiset teemat. Oppilaitoksen on myös luontevaa osallistua alueensa paikallisiin tilaisuuksiin ja tapahtumiin.

Näkemykset siitä, kuinka hyvin taiteen perusopetuksen saavutettavuus tällä hetkellä toteutuu, vaihtelivat. Osa oppilaitoksista koki voivansa tarjota kaikille halukkaille vähintäänkin jotakin korvaavaa opetusta, jos oppilaan ensisijaista hakutoivetta ei ole voitu toteuttaa. Osa oppilaitoksista ei käytännössä kykene ottamaan uusia oppilaita nykyisessä toimintalaajuudessaan, koska ryhmät ovat täynnä ja oppilaiden vaihtuvuus on pientä.

Laajeneminen ei ole yksinkertainen kysymys oppilaitoksille, sillä se vaatii riittävää resursointia mm. opetustilojen ja henkilökunnan osalta. Laajeneminen voi tarkoittaa muutoksia myös organisaatorakenteeseen esimerkiksi silloin, kun toiminta hajaantuu useaan opetuspisteeseen. Oppilaitosten rajatut mahdollisuudet laajentaa omaa toimintaansa koettiin epäsuhtana, sillä Helsingissä arvioitiin olevan sekä maantieteellisiä katvealueita että kokonaisia taideoiloja, joilla ei ole riittävästi taiteen perusopetuksen tarjontaa tällä hetkellä.

Toisaalta kokemusta oli myös siitä, ettei kiinnostuneita oppilaita ole riittävästi joillakin alueilla, vaikka opetustarjontaa olisi. Joissakin kaupunginosissa tietty taiteenala ei välttämättä lähde vetämään hyvisiä tiloista ja useammankaan vuoden yrityksestä huolimatta, vaikka saman oppilaitoksen ryhmät saattavat olla ääriään myötä täynnä toisessa kaupunginosassa. Tosin eräs haastateltava koki myös oppilaitoksen tietoisella työllä ja panostamisella olevan merkitystä osallistumisaktiivisuuteen eri alueilla.

Haastateltavat arvioivat, että iso osa oppilaista on sellaisia lapsia ja nuoria, joilla on useita harrastuksia ja jotka tekevät vapaa-ajallaan yleisestikin paljon kaikkea. Yksi haastateltava toikin esiin, että aloite ja ohjaus taiteen perusopintoihin voisi tulla muualtakin kuin "tiedostavilta vanhemmilta", vaikkapa luokanopettajalta tai nuorisotyöntekijältä. Toinen haastateltu korosti, että tärkeää on huolehtia jatkossa koulutuksen laajuudesta ja demokratiasta sekä toisaalta vaalia uskoa siihen, että oppiminen on mahdollista kaikille.

3.4 OPETUKSEN TASA-ARVONÄKÖKULMAT

Peruslähtökohdiltaan taiteen perusopetusta pidettiin melko tasa-arvoisena ja humanisena harrastusmuotona erityisesti verrattaessa urheiluun, jossa haastateltavien mukaan tapahtuu yleensä nopeasti jako "hyviin ja huonoihin". Usea haastateltava näkikin,

että kaikille halukkailla tulisi tarjota mahdollisuus taiteen perusopetukseen. Opetusta tulisi tarjota henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti, sillä osa oppilaista haluaa keskittyä harrastamiseen, kun taas toiset panostavat opintoihin enemmän. Oppilaat myös kehittyvät ja kypsyvät eri tahtiin, mikä tulisi huomioida opetuksessa.

Sosio-ekonominen tasa-arvo

Haastateltavien päällimmäinen kokemus oli, että perheet säästävät viimeiseksi lastensa harrastuksista ja siksi taloudelliset taantumat vaikuttavat vähän osallistujamääriin. Osa oppilaitoksista arvioi kuitenkin, että lukukausimaksut ovat nykyisellään niin korkeita, että ne vaikuttavat sosiaaliseen tasa-arvoon: kaikilla ei ole varaa taiteen perusopetukseen. Tämä näkemys oli erityisesti niillä musiikkioppilaitoksilla, jotka eivät ole tuntiperusteisen valtionosuuden piirissä. Teatterin, tanssin ja sirkuksen opetuksen puolella tämän hetkisiä lukukausimaksuja pidettiin kohtuullisina, vaikkakin korotuspainetta koettiin jatkuvasti olevan. Kaiken kaikkiaan oppilaitokset tarjoaisivat mielellään maksuhojennuksia ja vapaaoppilaspaiikkoja sekä erilaisia räätälöityjä ratkaisuja, mutta tähän ei yleensä ole taloudellisia edellytyksiä. Lähes jokaisessa oppilaitoksessa käy yksittäisiä oppilaita maksusitoumuksella ja sosioekonomiselta statukseltaan heikompia perheitä ohjattaisiin mielellään tällaisten palveluiden piiriin. Kysymys vaatii kuitenkin hienotunteisuutta ja oppilaitoksen voi olla hankala ottaa asiaa esille perheiden kanssa. Yhdessä oppilaitoksessa perheitä pyritään auttamaan sopimalla joustavia maksujärjestelyjä. Toisessa oppilaitoksessa taloudellinen taantuma on näkynyt joidenkin monilapsisten perheiden kohdalla siten, että perheen kaikilla lapsilla ei välttämättä ole ollut mahdollisuutta jatkaa taideopintoja.

Sukupuolijakauma

Sukupuolijakaumaa pidettiin musiikin puolella melko tasapuolisena. Haastatelluissa musiikkioppilaitoksissa sukupuolittuneisuus näkyi soitinvalinnoissa, jotka mukailevat perinteistä mallia: piano ja viulu miellellään usein tytöille sopiviksi, kun taas pojat valitsevat rytmipuolen soittimia. Tähän jakoon toivottiin muutosta. Yksi haastateltava toi esiin myös musiikkioppilaitosten valtakunnallisen, tyttövoittoisen sukupuolijakauman epäkohdaksi, johon tulisi puuttua.

Sirkuksen alle 18-vuotiaasta oppilaskunnasta enemmistö on tyttöjä. Sirkuksessa toivotaan tasaisempaa sukupuolijakoa ja stereotyyppisistä, sukupuolittuneista ajattelutavoista eroon pääsemistä. Sirkuksessa on esimerkiksi törmätty siihen, että poikien vanhemmat toivovat lapsensa siirtäytävän tyttövaltai-

sesta ryhmästä. Sukupuolittain jaetut ryhmät istuvat kuitenkin huonosti sirkukselle ominaiseen, avoimuutta korostavaan ajattelutapaan. Tavoitteena on, että erilaiset yksilöt voivat toimia samassa ryhmässä omina itsenään. Mielikuvaa sirkuksesta onkin pyritty luomaan sukupuolineutraalimmaksi ja harrastajakuntaa laajentamaan mm. parkourin kanssa tehdyn yhteistyön kautta. Myös kuvataiteiden puolella sukupuolittuneet käytännöt nähtiin rajoittavina ja vanhempien vastuuta korostettiin, sillä kodin ajattelu- ja toimintamalleilla on merkitystä valittaessa lapselle harrastuksia. Pohdinnassa on ollut innostaisiko uudenlaiset, esimerkiksi kehollisuutta korostavat lähestymistavat enemmän poikia ja toisivatko muutosta myös sukupuolijakaumaan.

Teatterin ja tanssinkin puolella enemmistö oppilaista on tyttöjä, mutta poikien määrässä on tapahtunut kasvua. Teatterin osalta kasvu liitettiin näyttelijäntyön tämänhetkiseen kovaan suosioon ja näkyvyyteen. Tanssissa poikaryhmille on ollut kysyntää ja niitä on perustettu tarpeen mukaan.

Erilaiset oppijat

Erityislapsia ja oppimishäiriöisiä lapsia kohdataan kaikilla taidealoilla. Haastateltavat kertoivat monien vanhempien ohjaavan erityistä tukea tarvitsevia lapsiaan taideaineiden pariin. Rehtoreiden mukaan vanhemmilla vaikuttaakin olevan vahva käsitys siitä, että erityislapset hyötyvät taideaineiden opetuksesta. Oppilaitoksissa erityistarpeisiin vastataan opettajia kouluttamalla, mutta myös esimerkiksi opetustilannetta mukauttamalla. Ensisijainen keino tukea erilaista oppijaa on kuitenkin se, että opettajalla on tieto lapsen taustasta. Haasteellisimmiksi kuvattiin tilanteet, joissa opetuksen järjestäjälle ei ole kerrottu lapsen terveyden kannalta oleellisia taustatietoja ja lapsi vain tuodaan tunnille. Opettaja ei tällöin pysty varautumaan oppilaan tarvitsemaan tukeen eikä opetustilanteessa huomioitaviin seikkoihin. Äärimmälään tilanne saattaa johtaa siihen, ettei yksi opettaja pärjää ryhmän kanssa, ryhmädynamiikkaa ei saada toimivaksi ja osa ryhmän oppilaista lopettaa. Oppilaitokset ovat pyrkineet varautumaan näihin tilanteisiin taustatietolomakkeilla sekä luomalla selkeät säännöt ja toimintatavat oppitunneille. Musiikkioppilaitoksissa yksilötunnit ja sen mahdollistama kahdenkeskinen aika oppilaan kanssa nähtiin olevan avainasemassa lapsen tilanteita ratkaistaessa. Rehtoreiden mukaan taideopetuksen yksilö- tai pienryhmäopetus tarjoavat oppilaalle ainutlaatuisen oppimiskokemuksen. Näin esimerkiksi siksi, että heidän mukaansa vaikkapa perusopetuksessa luokanopettajilla on rajalliset mahdollisuudet keskittyä yhteen oppilaaseen.

Monikulttuurisuus

Maahanmuuttajataustaisia oppilaita ei lähtökohtaisesti huomioda mitenkään erityisesti oppilaitosten arjessa. Eräs haastateltava kuitenkin huomautti, että maahanmuuttajataustaisten perheiden kohdalla henkilökunnan tehtävät saattavat olla moninaisemmat. Perheillä on usein paljon kysyttävää opetukseen ja kulttuuriin liittyen sekä taloudellisesti haasteellisia tilanteita. Monet perheet myös suosivat henkilökoh-taisia käyntejä oppilaitoksissa asioiden selvittämistä varten, mikä vaatii aikaa sekä opetus- että toimisto-henkilökunnalta.

Oppilaitoksen varsinaista opetuskieltä osaamattomat oppilaat näyttäytyvät eritasoisena haasteena yksilö- ja ryhmäopetuksessa sekä eri taidealoilla. Yksilöopetuksessa tai kahden opettajan mallissa on mahdollista huomioda oppilaitoksen varsinaista opetuskieltä osaamattomat oppilaat. Ryhmämuo-toisessa opetuksessa ei useinkaan ole mahdollis-ta käyttää samanaikaisesti kuin yhtä opetuskieltä. Eri kielten käyttö samalla oppitunnilla ja ohjeiden jakaminen usealla eri kielellä vie aikaa ja koettelee etenkin pienten oppilaiden kärsivällisyyttä ja kes-kittymiskykyä. Aina yhteinen kieli ei kuitenkaan ole välttämätöntä: esimerkiksi sirkuksen osalta mainitiin, että sirkuksen opiskelu ja yhdessä tekeminen voi luonnistua ilmankin. Teatterin opetustilanteen kerrottiin voivan muodostua liian hankalaksi opetus-kieltä riittävän hyvin osaamattomalle.

4.

Taiteen perusopetuksen tulevaisuus ja kehittämistarpeet Helsingissä

Tässä luvussa käsitellään oppilaitosten rehtoreiden haastatteluissa sekä kyselyssä esitettyjä tarpeita taiteen perusopetuksen tulevaisuuteen ja kehittämiseen liittyen. Ensin kuvataan oppilaitosten, taidealojen ja taidekasvatuksen tulevaisuuskäymä. Tämän jälkeen tarkastellaan taiteen perusopetuksen kehittämistarpeita opetustarjonnan, opetussuunnitelmien perusteiden sekä oppimäärien ja resursoinnin osalta.

4.1 OPPILAITOSTEN TULEVAISUUSNÄKYMÄT

Haastatellut rehtorit pitivät oppilaitostensa toimintaedellytyksiä hyvinä henkilökuntansa osalta. Osaavat, motivoituneet ja kokeneet opettajat nähtiin laadukkaana toiminnan kulmakivenä. Myös yhteistyökuviot nähtiin elintärkeiksi oppilaitoksille. Yhteistä kaikille oppilaitoksille oli lisäksi se, että taloudellinen tilanne koettiin haasteelliseksi – riippumatta käytettävissä olevista resursseista. Mikäli resurssit jatkossa heikkenevät, arveltiin sen näkyvän ensisijaisesti korkeampina lukukausimaksuina sekä tuntiopettajien työn vaarantumisena. Käytettävissä olevat resurssit vaikuttavat myös ryhmäkokoihin ja opetustarjontaan. Taloudellisen tilanteen toivottiinkin pysyvän vakaana, jotta toimintaedellytykset säilyvät myös tulevaisuudessa.

Suuremmilla resursseilla varustetut oppilaitokset näkivät taiteen perusopetusjärjestelmän olevan

pääosin hyvällä pohjalla eikä sen uskottu olevan lakkautusuhan alla. Myös oman oppilaitoksen toimintaedellytykset ja tulevaisuudennäkymät arvioitiin melko hyviksi ja vakaiksi. Kuitenkin myös näissä oppilaitoksissa on jouduttu suunnittelemaan toimintaan tiukentuneiden taloudellisten reunaehtojen puitteissa, mm. osassa oppilaitoksia on käyty yt-neuvotteluja. Talouden jatkuva ennakkoiminen ja suunnitteleminen koettiin vaativaksi ja työllistäväksi työsaraksi. Toisaalta niukemmat resurssit ovat johtaneet myös uusiin toimintamalleihin: väliaikaisista kokeiluista on saattanut tulla hyväksi todettuja, pysyvämpiä ratkaisuja.

Niukempien resurssien oppilaitokset näkivät sen sijaan sekä oman oppilaitoksensa että oman taidealansa tulevaisuuden synkähköinä. Nämä oppilaitokset mielsivät ajautuvansa koko ajan ahtaammalle ja pelkäsivät taiteen perusopetuksen loppuvan vähitellen kokonaan. Oppilasmäärät ovat monessa paikassa kasvaneet vuosien saatossa, mutta avustuskäärät eivät ole seuranneet perässä ja osassa oppilaitoksia jopa laskeneet. Oppilaitoksilla on laajentumispainetta ja myös opetussisällölliset tarpeet kasvavat, mitä kauemmin oppilaitos on ollut toiminnassa ja mitä suurempi määrä pidemmälle edenneitä oppilaita on. Pienien opetusyksiköiden ylläpitäminen koettiin vaikeaksi sekä taloudellisen kannattavuuden että opettajien riittävän työmäärän ja työhön sitoutumisen näkökulmista. Niukat taloudelliset realiteetit ovat johtaneet oppilaitoksissa mm. siihen, että rehtorit tekevät osittain tai kokonaan palkatonta työtä,

kehittämisen- ja kouluttamistoimintaa ei voida ylläpitää, opintosuunnitelmassa esitetyn opetuslaajuuden ylläpitäminen vaarantuu sekä osallistuminen uusiin projekteihin ja toimintamuotoihin rajoittuu. Osalla oppilaitoksista oli projekti- ja sponsorirahoitusta tai yritysyhteistyötä, mutta tämänkin kaltainen toiminta vaatii työtä toteutuakseen eikä välttämättä tarjoa taloudellisilta vaikutuksiltaan pitkäkestoisia ratkaisuja.

4.2 TAIDEALOJEN TULEVAISUUSNÄKYMÄT

Kuvataiteen puolella taidekasvatuksen koettiin olevan hyvällä tolalla Helsingissä ja tiivis osa pääkaupunkiseudun kulttuuriverkostoa. Oppilaita riittää ja toiminta itsessään sekä sen tuottamien hyötyjen koettiin olevan näkyviä. Myös tanssin osalta tulevaisuuden näkymät koettiin erinomaisina. Suunnitteilla olevan Tanssin talon ja lisääntyvän kilpailun arveltiin luovan myönteisiä toimintaedellytyksiä kaikille alan toimijoille.

Sirkusalan kasvu ja ammattimaistuminen nähtiin hyvänä kehityssuuntana, lajilla on positiivinen "imu" tällä hetkellä. Sirkusta kuvailtiin lajiksi, jossa ei lähtökohtaisesti kilpailla vaan toiminta edellyttää yhteistyön oppimista. Sirkuksen koettiin myös tarjoavan harrastusmahdollisuuksia yksilöille, joille perinteisemmät joukkuelajit eivät sovellu.

Teatterin saralla koettiin, että niin kysyntää ja tarvetta kuin innokkuuttakin järjestää opetusta löytyy, mutta taloudelliset resurssit rajoittavat alan todellisia kehittymismahdollisuuksia Helsingissä. Teatteritaitteen perusopetuksen nähtiinkin olevan Helsingin osalta epätasa-arvoisessa asemassa Suomen muihin isoihin kaupunkeihin nähden, joissa toimintaedellytykset arvioitiin suotuisammiksi.

Musiikkioppilaitosten kohdalla näkemykset taiteenalan toimintaedellytyksistä vaihtelivat. Osa piti alan näkymiä erinomaisina sekä taiteen perusopetusjärjestelmää toimivana ja hyviä tuloksia tuottavana. Osan mielestä kehitys riippuu ensisijaisesti Opetushallituksen toimista ja suunnitteilla olevasta opetussuunnitelmien perusteiden uudistamisesta. Pahimmillaan kehityksen pelätään johtavan eriarvoiseen järjestelmään, jossa vain joillakin oppilaista on varaa opetukseen. Keskustelu linkittyi myös kahden oppimäärän järjestelmään sekä kysymykseen siitä, mitä yleisen oppimäärän pitäisi sisältää. Musiikkioppilaitokset korostivat, että ryhmämuotoinen opetus onnistuu musiikissa vasta sitten, kun musiikin perusteet ovat riittävän hyvässä hallinnassa. Pienryhmäopetusta oli kuitenkin lisätty useassa oppilaitoksessa ja tästä oli hyviä kokemuksia. Lisäksi esiin tuotiin tarve opettajien ryhmäpedagogiikan opinnoille sekä opiskeluajankaisen työharjoittelun tärkeys.

4.3 TAIDEKASVATUKSEN TULEVAISUUSNÄKYMÄT

Tulevaisuuden haasteina mainittiin haastatteluissa taidekasvatuksen ydinasioihin – lapsen ja kasvuprosessiin – keskittyminen sekä vakauden säilyttäminen. Kysyttiin myös säilyttääkö taidekasvatus ja -opinnot perustelunsa ja kilpailukykynsä myös jatkossa sekä kuinka kiinnostuksen säilymistä voidaan edesauttaa.

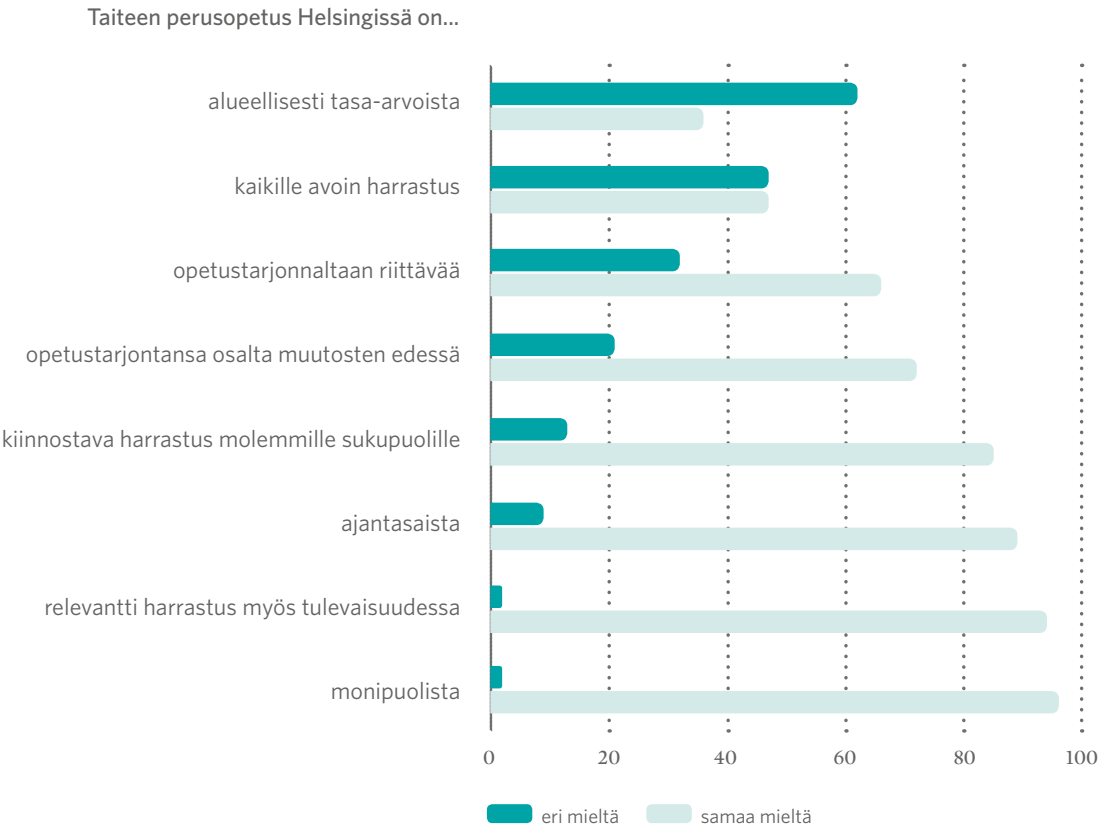
Taiteen perusopetusjärjestelmällä nähtiin olevan myös paljon uusia kehittymismahdollisuuksia, sillä verkkopohjainen opetuksen ja etäopetuksen edellyttämä tekniikka kehittyi koko ajan. Virtuaalinen yhteisöllisyys ja yksilölliset oppimisympäristöt luovat uusia mahdollisuuksia opetukseen ja saavutettavuuteen lähitulevaisuudessa, esimerkiksi maantieteellisten sijaintien merkitys vähenee.

Yhteistyö ja sen lisääminen oppilaitosten välillä sekä muiden tahojen kanssa nähtiin entistä tärkeämmäksi tulevaisuudessa. Eräällä musiikkioppilaitoksella on useiden vuosien kokemus yhteistyöstä viereisen peruskoulun kanssa ja musiikkisoittotunnit ovat osa oppilaiden koulupäivää. Useampi oppilaitos on toteuttanut myös erilaisia kerho- ja iltapäivätoimintoja koululaisille. Vapaamuotoisempaa yhteistyötä tehdään myös, kuten yhdessä oppilaitoksessa, johon oppilaat voivat iltapäivisin tulla koulusta suoraan oppilaitoksen tiloihin odottamaan tuntien alkua ja tekemään läksyjä. Haastatteluvastaajat toivoivat, että lasten ja nuorten arkiviikosta muodostettaisiin kokonaisuus, jossa koulun ulkopuolinen aika voitaisiin käyttää koordinoitusti lasta kiinnostaviin asioihin. Tämä avaisi mahdollisuudet panostaa laajemmin taideaineisiin peruskoulu- sekä päiväkotikäikäisten osalta. Kehityssuunta nähtiin tärkeänä lasten ja nuorten hyvinvoinnin, mutta myös taiteen perusopetuksen saavutettavuuden kannalta. Esimerkkeinä ideoitiin "matalan kynnyksen taidekasvatusta", jossa koululaisille tarjottaisiin iltapäiväisin maksutonta taidekasvatusta koulun tiloissa. Myöhemmin illalla oppilaitokset voisivat jatkaa toimintaa omarahoitteisemmin niiden oppilaiden kanssa, jotka haluaisivat enemmän opetusta.

4.4. OPETUSTARJONTA

Kyselyssä oppilaitoksilta kysyttiin mielipidevaihtelulla näkemyksiä lasten ja nuorten taiteen opetuksesta Helsingissä. Vastaajista valtaosa arvioi taiteen perusopetuksen olevan monipuolista (96 %) ja ajantasaista (89 %). Useimmat näkivät taiteen perusopetuksen myös kiinnostavana harrastuksena molemmille sukupuolille (85 %) ja relevanttina harrastuksena myös tulevaisuudessa (94 %).

Oppilaitosten näkemykset lasten ja nuorten taiteen perusopetuksesta Helsingissä, %

Vastaajista 66 % arvioi opetustarjonnan riittäväksi, mutta lähes joka kolmas (32 %) oli eri mieltä kysymyksessä. Lähes kolme viidestä (72 %) olikin sitä mieltä, että taiteen perusopetus on opetustarjontansa osalta muutosten edessä. Kysymys taiteen perusopetuksen avoimuudesta kaikille harrastajille, jakoi vastaajia: puolet arvioi taiteen perusopetuksen kaikille avoimeksi, mutta yhtä moni oli eri mieltä tästä. Lisäksi 62 % vastaajista oli eri mieltä väitteessä, että taiteen perusopetus on alueellisesti tasa-arvoista Helsingissä.

Vastausten perusteella opetustarjonnan riittävyyteen, avoimuuteen sekä alueelliseen tasa-arvoisuuteen tulisi Helsingissä kiinnittää huomiota jatkossa.

4.5 OPETUSSUUNNITELMIEN PERUSTEET

Oppilaitoksilta tiedusteltiin kyselyssä tyytyväisyydestä nykyisiin opetussuunnitelmien perusteisiin oman

toimintansa kannalta sekä minkälaisia muutoksia toivottaisiin. Vastaajista 68 prosenttia oli tyytyväisiä opetussuunnitelman perusteisiin oman toimintansa kannalta. Myönteiseksi nähtiin opetussuunnitelman perusteiden väljyys sekä käytännön toteutukselle jätetty liikkumavara. Oppilaitosten mahdollisuutta päättää itse pedagogisista ja opetussisällöllisistä ratkaisuista pidettiin hyvänä. Toisaalta monitulkintaisuus nähtiin myös haasteena ja tarkempia määrittäyksiä kaivattiin, mm. yksilöllistettyyn opetukseen sekä siihen, miten tavoitteellinen opetus toteutetaan oppilaan valintamahdollisuudet säilyttäen. Lisäksi taidealojen opetuksessa toivottiin huomioitavan myös nykyajan ja tulevaisuuden näkökulmat.

Laajan ja yleisen oppimäärän oppilaitosten välillä ei ollut havaittavissa suurta eroa siinä, miten opetussuunnitelmien perusteiden toimivuus arvioitiin. Molemmissa ryhmissä 67–68 % oppilaitoksista oli tyytyväisiä nykyisiin opetussuunnitelman

TAULUKKO 8.

Taiteen perusopetusta antavien oppilaitosten tyytyväisyys opetussuunnitelmien perusteisiin oman toiminnan kannalta, %

	tyytyväinen ops-perusteisiin	tyytymätön ops-perusteisiin
kaikki oppilaitokset	68	32
laajan oppimäärän oppilaitokset	68	32
yleisen oppimäärän oppilaitokset	67	33
oppilaitokset, joilla VOS-rahoitus	80	20
oppilaitokset, joilla ei VOS-rahoitusta	59	41
VOS-musiikkioppilaitokset	82	18
muu musiikkioppilaitokset	65	35

perusteisiin. Tarkastellessa näkemyksiä oppilaitosten rahoituspohjan, oli eri ryhmien välillä eroja. Kun valtionavustusta saavista oppilaitoksista 80 % oli tyytyväisiä nykyisiin perusteisiin, oli valtionavustusjärjestelmään kuulumattomista oppilaitoksista tätä mieltä noin 60 %. Valtionavustusta saavista musiikkioppilaitoksista 82 % oli tyytyväisiä opetussuunnitelmien perusteisiin. Valtionavustusjärjestelmään kuulumattomista musiikkioppilaitoksista tyytyväisiä oli 65 %.

Myös haastatteluissa pohdittiin opetussuunnitelmien perusteiden uudistamistyötä. Keskeisinä kysymyksinä rehtorit pohtivat sitä, miten ja keiden taholta uudistamistyötä valmistellaan ja toteutetaan sekä miten uudet määräykset realisoitetaan kentällä. Nykyisen järjestelmän kriittistä läpikäyntiä, ennakkoluulotonta kehittämistä sekä eri toimijoiden aktiivista kuulemistä prosessin aikana pidettiin tärkeänä. Asiaa valmistelemaan toivottiin henkilöitä, jotka hahmottavat suuria asiakokonaisuuksia ja erilaisia näkökulmia. Jatkossa oppilaitoksille toivottiin riittävästi vapauksia ja paikallista päätäntävaltaa, sillä liian yksityiskohtaisia ohjeistuksia ei ole koettu toimivaksi. Oppimääriä toivottiin tarkasteltavan kriittisesti sekä pedagogisesta että taloudellisesta näkökulmasta. Myös opetuksen laadukkuuden varmistaminen ja opettajien koulutuksen järjestäminen mainittiin painopisteinä, jotka tulisi kirjata opetussuunnitelmien perusteisiin. Eräs haastateltava näki myös jatkokoulutusstrategian pohdinnan tärkeäksi aspektiksi. Lisäksi taideaineiden numeroarvioinnin mielekkyys mietitytti.

Haastateltavat painottivat, että jos kahden oppimäärän järjestelmä päätetään jatkossakin säilyttää, tulisi niiden sisällöt suunnitella yhdessä, jotta

kokonaisuudesta saadaan nykyistä toimivampi ja keskenään keskustelempampi. Yksi haastateltava kuvaili oppilaitoksen ”sykkimistä ulospäin”, osallistavaa toimintaa sekä oppilaitosten välistä yhteistyötä ja synergiaa tärkeiksi uudistaviksi elementeiksi taiteen perusopetuksen kentällä.

4.6 OPPIMÄÄRIEN KEHITYSTARPEET

Oppilaitokset toivat laajasti esiin näkemyksiään laajan ja yleisen erillisiin oppimääriin liittyen. Osa oppilaitoksista näki nykyisen oppimääräjärjestelmän toimivana, laadukkaana taiteen perusopetuksen varmistavana sekä kysyntään vastaavana. Järjestelmän vahvuudeksi kuvattiin oppimäärien erilaiset profiilit ja painotukset. Molemmille oppimäärille nähtiin olevan paikkansa ja niiden arvioitiin palvelevan erilaisia harrastamistarpeita hyvin.

Sen sijaan vastaajat, jotka toivoivat yhteen oppimäärään siirtymistä, näkivät nykyisen järjestelmän jähmeäksi ja menneisyyteen takertuvaksi, epätaasa-arvoa luovaksi sekä oppilaspotentiaalia ja resursseja hukkaavaksi. Laajan oppimäärän arvioitiin olevan monelle oppilaalle liian raskas nykyisellään. Myöskään yleisen oppimäärän ei koettu toimivan sellaisenaan. Haasteelliseksi koettiin lähtökohta, että kaikki oppilaat pysyvät 10 vuotta opintojen piirissä. Käytännön kokemus oli usein toinen, sillä monet haluavat kokeilla eri harrastuksia eikä harrastusinto aina kannu muutamaa vuotta pidemmälle. Osa haastateltavista kuvasikin nykyisiä taiteen perusopetuksen oppimääräkokonaisuuksia valtaviksi ja epäili niiden tarkoituksenmukaisuutta. Myös siirtymäkohdat syventäviin opintoihin, yläasteelle ja lukioon sekä murrosikä ylipäänsä oli huomattu monelle

oppilaalle haasteelliseksi ajaksi, jolloin harrastuksia lopetetaan. Lisäksi laajan ja yleisen oppimäärän väliset erot ja jaot ovat aiheuttaneet epäselvyyksiä eivätkä siirtymät oppimäärien välillä suju aina kitkatta. Kaikille haluttaisiin tarjota myös samat mahdollisuudet opintoja aloittaessa.

Tässä näkökulmassa tarkoituksenmukaisemmaksi nähtiinkin yhden oppimäärän malli, joka sisältäisi kevennetyn opintomahdollisuuden, sallisi suuremmat valintamahdollisuudet sekä huomioisi erilaisia harrastamistarpeita niin eri yksilöiden kuin myös eri ikävaiheiden välillä.

Nykyistä laajan oppimäärän tuntimäärien jakautumista ei nähty täysin toimivaksi ja jakoon toivottiin joustavuutta ja eri taiteenlajien ominaisuuksien huomioon ottamista. Esimerkiksi musiikin perusteista ehdotettiin siirrettävän tunteja yhteismusisointiin. Lisäksi kyseenalaistettiin musiikin perus- ja opistotason välistä rajaa, tutkintojen tarpeellisuutta sekä suoritustasojen lukumäärää. Tanssin kohdalla nykyisiä opetustuntimääriä ei koettu riittäviksi todelliseen tarpeeseen nähden, koska lajia ei voi harjoitella kotioissa.

Yleiseen oppimäärään sisäänkirjoitettua moduulirakennetta kuvattiin toimimattomaksi erityisesti sirkus- ja teatteriopetuksessa ja yhden oppimäärä-kokonaisuuden katsottiin palvelevan paremmin opetusta.

Näkökulmat siihen, mihin nykyinen taiteen perusopetusjärjestelmä johtaa, vaihtelivat. Keskustelu jakaa ennen kaikkea musiikkioppilaitoksia. Osassa oppilaitoksia pelätään johtavako mahdolliset uudistukset laajan oppimäärän ja sen mukanaan tuoman arvomaailman ja ammattitaidon alasajoon. Musiikkiopistoperinne on nähty keskeisenä Suomen ”musiikki-ihmeen” synnyssä. Näitä oppilaitoksia arveluttaakin mihin päädytään, jos pitkään toiminut järjestelmä puretaan. Uhkakuvana tässä näkökulmassa on, että toimiva järjestelmä romutetaan, lapset ja nuoret jäävät ilman laadukasta taiteen perusopetusta ja lahjakkaat oppilaat menettävät mahdollisuutensa. Toimivaksi koettua järjestelmää ja olemassa olevia käytäntöjä ei haluta romuttaa turhien muutosten takia. Erilaisille ja erikokoisille oppilaitoksille nähtiin olevan tarvetta myös jatkossa Helsingissä.

Osassa musiikkioppilaitoksia pelkokuvana oli, että taiteen perusopetusjärjestelmä ajaa vähitellen alas itse itsensä oppilaiden hakeutuessa muihin vapaa-ajan toimintoihin. Taloudellisten ja ammatillisten toimintaedellytysten surkastuessa arveltiin tuntiperusteisen valtionosuuden ulkopuolella olevien oppilaitosten toiminnan vaikeutuvan edelleen. Sympinkimpien skenaarioiden mukaan opetuksen pelättiin näissä oppilaitoksissa muuttuvan entistä eksklusiivi-

semmiksi tai vaihtoehtoisesti siirtyvän vain kerhomuotoiseksi palveluksi tai jopa loppuvan vähitellen kokonaan.

4.7 RESURSOINNIN KEHITYSTARPEET

Taloudellisesta näkökulmasta ovat oppilaitokset ja oppilaitosten oppilaat nyt eriarvoisissa asemissa, koska yleiselle oppimäärälle ei ole osoitettu valtion puolesta rahoitusta. Erityisesti tuntiperusteisen valtionosuuden ulkopuolella olevien oppilaitosten tilanne on hankala. Vain kaupungin avustusten varassa toimiessa, asettuvat oppilasmaksut suurempaan rooliin kokonaisuudessa. Oppilaitokset eivät kuitenkaan voi ylihinnoitella omaa palveluaan, etenkin kun samalla alalla toimii oppilaitoksia suuremmilla resursseilla ja edullisemmilla lukukausimaksuilla. Moni haastateltava näkikin rahoitusrakenteen uudelleenarvioinnin olevan välttämätöntä. Oppilaitokset kuihtuvat pois ilman todellisia taloudellisia ja ammatillisia toimintaedellytyksiä. Riittäväillä resursseilla toimintaa ja myös yhteistyöhankkeita on mahdollista kehittää ja suunnitella.

Haastatteluissa tuotiin esiin oppilaitosten toivon suurempaa taloudellista liikkumavaraa. Joiltakin oppilaitoksilta on avustuksia leikattu osittain tai kokonaan vuosien aikana. Osalla myönnetty avustussumma on pysynyt samana, mutta oppilasmäärä on kasvanut. Avustummäärien tarkistusta perusteltiin sillä, että opetus tulisi voida säilyttää nykytasollaan ja oppilaitoksilla mahdollisuus kehittää toimintaansa. Joillakin alueilla ja taidealoilla opetusta on kysyntään nähden vähän tarjolla Helsingissä, mutta olemassa olevilla resursseilla oppilaitosten ei nähty mahdolliseksi laajentaa toimintaansa. Pelkästään tai suurella osin oppilasmaksuilla rahoitettavaa toimintaa ei nähty kannattavaksi eikä tarkoituksenmukaiseksi, sillä se nostaa oppilasmaksut korkeammaksi, mikä puolestaan rajaa potentiaalista oppilaskuntaa.

Valtionavustusten hakuprosessia kritisoitiin selkeyden ja läpinäkyvyyden puutteesta. VOS-järjestelmään pääseminen katsottiin vaikeaksi, sillä edellytysten ei koettu olevan avointa tietoa. Kielteisten päätösten perusteluja myös kyseenalaistettiin. Oppimäärien epäselvään jaon kerrottiin näkyneen myös valtiolta saaduissa rahoituspäätöksissä.

Helsingin kaupunkia kritisoitiin avustusten hakuprosessin työläydestä ja myöhäisestä aikataulusta.

Oppilaitoksilta kysyttiin lisäksi mielipideväittämällä näkemyksiä Helsingin kaupungista rahoittajana. Oppilaitoksista neljä viidestä arvioi Helsingin kaupungin luotettavaksi (85 %), helposti lähestyttäväksi (81 %), yhteistyökykyiseksi (79 %) sekä pitkäjänteiseksi päätöksissään (83 %).

Tasapuolisuuden ja avoimuuden osalta mielipiteet vaihtelivat enemmän. Oppilaitoksista reilu puolet arvioi Helsingin tasapuoliseksi eri oppilaitosten (53 %) ja eri kaupunginosien (55 %) välillä. Runsas kolmannes (34–36 %) oli eri mieltä kysymyksissä. Vastaajien näkemykset jakautuivat kysyttäessä Helsingin kaupungin tasapuolisuudesta eri taiteenlajien välillä: 47 % arvioi Helsingin tasapuoliseksi, 43 % oli eri mieltä. Vastaajista 70 % koki Helsingin avoimeksi päätöksissään.

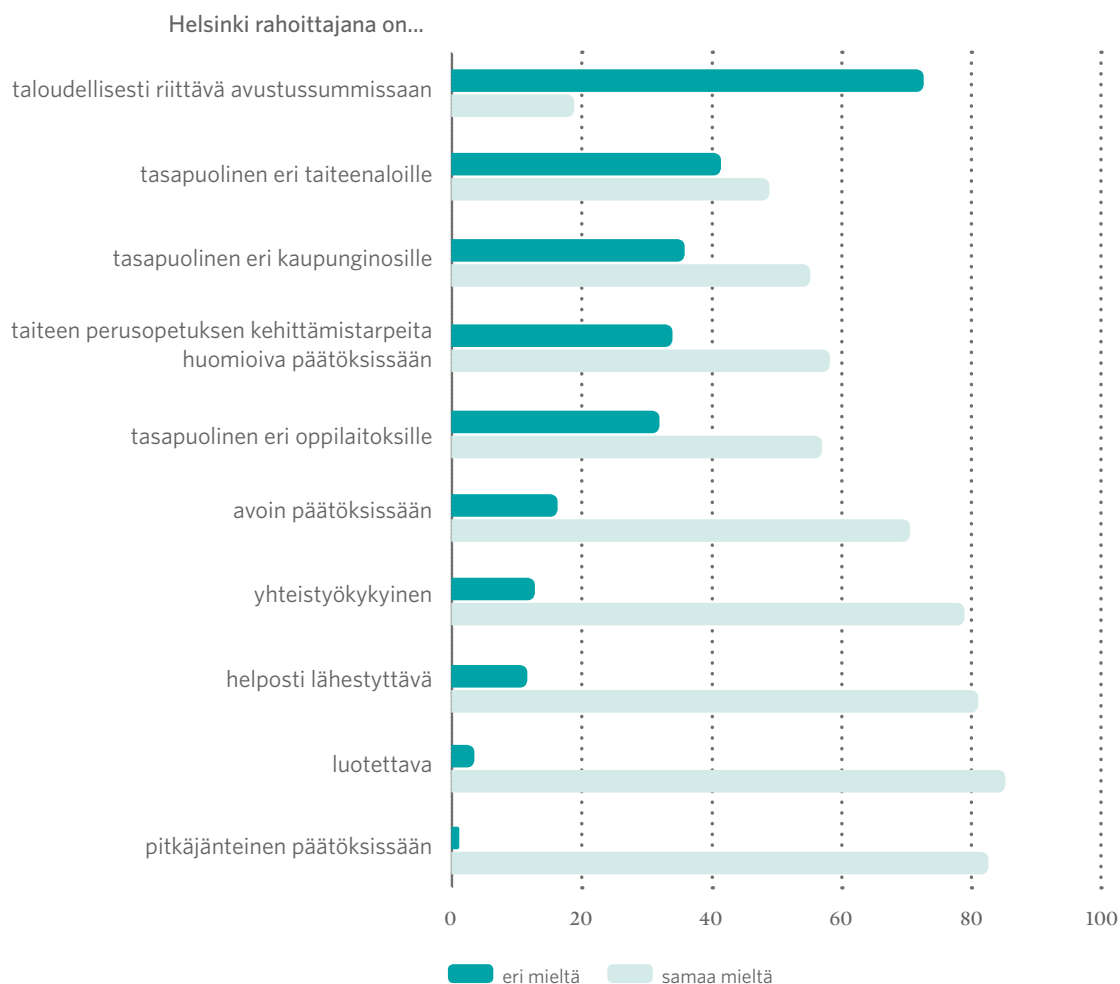
Oppilaitoksista lähes kolme neljästä (72 %) näki Helsingin kaupungin jakamat avustussummat määrällisesti riittämättömiksi. Joka kolmas (32 %) arvioi, ettei Helsinki huomioi taiteen perusopetuksen kehittä-

tämistarpeita päätöksissään.

Oppimäärien sisältöjen sekä resurssien kohdentamisen ja riittävyyden näkökulmista ehdotettiin erilaisia toimenpiteitä. Kyselyssä ja haastatteluisissa esitettiin mm. laajan oppimäärän supistamista, laajan ja yleisen oppimäärien yhdistämistä yhdeksi opintokokonaisuudeksi, hallinnon ja rakenteiden karsimista oppilaitoksia yhdistämällä sekä entistä aktiivisempaa yhteistyötä oppilaitosten ja eri tahojen välille. Osa oppilaitoksista kyseenalaisti toisivatko oppilaitosten ja hallintojen yhdistämiset todellisia säästöjä, sillä kyseessä on vahvasti lähialue-periaatteella toimivasta palvelusta, jossa hallintoa todennäköisesti tarvittaisiin jonkin verran myös etäopetuspisteisiin.

KUVIO 22.

Oppilaitosten näkemykset Helsingin kaupungista rahoittajana, %

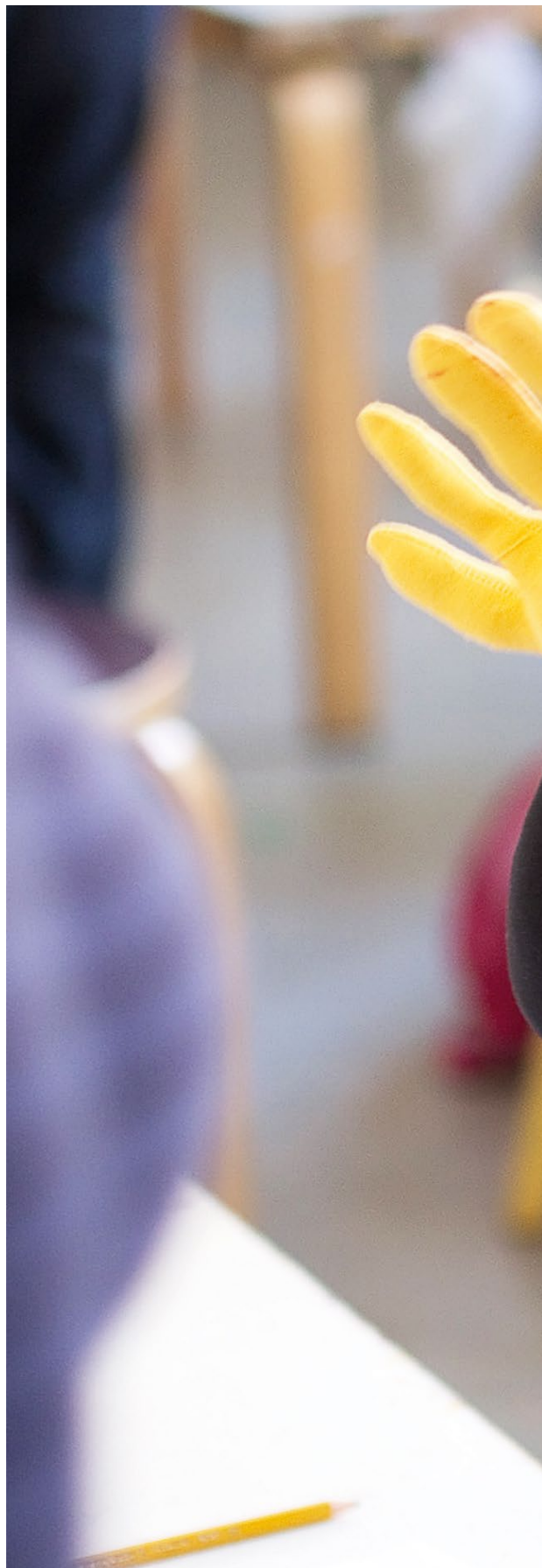
Toisaalta oppilaitokset saisivat oletettavasti monenlaisia etuja ja hyötyjä yhdistämisistä. Yhteistyö ja sen lisääminen oppilaitosten välillä sekä muiden tahojen kanssa nähtiinkin entistä tärkeämmäksi tulevaisuudessa. Haastatteluissa tuotiin kuitenkin esiin, että yhteisten ja isojen projektien toteuttaminen saattaa jo lähtökohtaisesti vaatia riittäviä resursseja oppilaitoksilta.

Osa oppilaitoksista arvioi, että yksi oppimäärä ja resurssiin muuttaminen siten, että nykyistä laajemmalle joukolle tarjottaisiin mahdollisuus aloittaa taiteen perusopinnot, tarjoaisi uudenlaisia mahdollisuuksia koko taiteen perusopetusjärjestelmälle sekä lapsille ja perheille. Toimintatapa lisäisi kannattajiansa mukaan lasten ja nuorten tasa-arvoa sekä taiteen perusopetuksen saavutettavuutta. Perusteluissa viitattiin lisäksi siihen, että monet lapset ja nuoret haluavat harrastaa ja kokeilla eri lajeja eivätkä sitoutua pitkäkestoisesti yhteen ajallisesti ja sisällöllisesti vaativaan taidelajiin. Lisäksi viitattiin urheilun toimintatapaan, jossa osallistujat ja huiput löytyvät laajasta pohjasta, mutta pidemmälle edetessä osallistujamäärä kapenee pyramidin tavoin.

Usea haastateltava painotti, etteivät haetut tai halutut summat ole lopultakaan kovin suuria suhteutettaessa esimerkiksi Helsingin kokonaisbudjettiin tai taiteen perusopetuksen tuomaan hyötyyn lasten ja nuorten hyvinvoinnissa. Pienilläkin summilla koettiin saatavan paljon aikaan. Avustuksien myöntämisellä nähtiin lisäksi periaatteellinen ja symbolinen arvo: tunnustetaan oppilaitoksen tekemä työ tärkeäksi.

Pitkälle pohdittuja ratkaisuja toivottiin valtion ohella myös Helsingin kaupungilta. Haastateltavat korostivat, että avustusten vakaus on ensiarvoisen tärkeää, jotta oppilaitokset voivat suunnitella toimintaansa pitkällä aikajänteellä. Järkevän rahankäytön kannalta seuraavan vuoden avustustilanne tulee olla hyvissä ajoin tiedossa, jotta suunnittelutyö ei fokusoidu siihen, voidaanko palkata opettajia tai miten oppilaitoksen alasajolta välttää.

Haastatelluissa ehdotettiin, että varsinaisten avustusten ohella kaupunki voisi tukea oppilaitosten toimintaa myös muilla tavoin. Tilavuokriin voitaisiin antaa huojennuksia ja oppilaitosten tarjoamia palveluja voitaisiin hyödyntää nykyistä laaja-alaisemmin ja pitkäjänteisemmin, esimerkiksi koulujen iltapäivätoiminnassa, lasten kerhotoiminnassa sekä palvelu- ja senioritaloissa.*

Lähteet

Annantalon internet-sivut. Katsottavissa: <http://www.annantalo.fi/>

Etelä-Suomen aluehallintovirasto (2014): Taiteen perusopetuksen alueellinen saavutettavuus 2012, Aluehallintovirastojen peruspalvelujen arviointi. *Etelä-Suomen aluehallintoviraston julkaisuja 28/2014*.

Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen internet-sivut. Katsottavissa: <http://www.hel.fi/www/nk/fi>.

Helsingin kaupungin strategiaohjelma 2013–2016. Katsottavissa: file:///Users/elina/Downloads/Strategiaohjelma_2013-2016_Kh_250313.pdf

Helsingin kulttuurikeskuksen vuoden 2015 talousarvioehdotus. Vuosien 2015–2017 taloussuunnitelmaehdotus. Katsottavissa: http://www.hel.fi/static/public/hela/Kulttuuri-_ja_kirjastolautakunta/Suomi/Paatostiedote/2014/Kulke_2014-06-10_Kklk_8_Pt/47E434C8-3DEF-47F2-B19B-5A655DFA814D/Liite.pdf

Helsingin kulttuuristrategia 2012–2017. Katsottavissa: http://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginvaltuusto/Suomi/Paatos/2011/Halke_2011-12-14_Kvsto_19_Pk/A874A435-9120-4E9C-8DAC-8A24768481D3/Liite.pdf

Helsingin seudun vieraskielisen väestön ennuste 2015–2030. Helsingin kaupungin tietokeskus, tilastoja 2016:1.

KAUPPINEN, EIJA 2013 (28.11.2013): Opetussuunnitelman perusteiden uudistaminen. Taiteen perusopetus. Diaesitys Mutes ry. Katsottavissa: http://www.mutesry.com/ppt/Mutes_28.11.2013.pdf

KOLEHMAINEN, TIINA (2009): "Miten tää muka mittaa musikaalisuutta?". Vertaileva tutkimus Kai Karman musikaalisuustestistä ja jäljittelyyn perustuvasta musikaalisuustestistä. Musiikkitieteen kandidaatin tutkielma, Jyväskylän yliopisto.

KOPPINEN, MARI (8.10.2013): Muskari on kielletty helsinkiläisissä päiväkodeissa. *Helsingin sanomat*. Katsottavissa: <http://www.hs.fi/kulttuuri/a1381120628430>

Kuntaliiton internetsivut. Katsottavissa: <http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/Sivut/default.aspx>

Laki taiteen perusopetuksesta 633/1998. Katsottavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980633>

MARSIO, LEENA (2013): *Hallintomallit taiteen perusopetuksen oppilaitoksissa*. Vantaan kaupunki.

OIKARINEN-JABAI, HELENA (2010): Monikulttuurinen taidekasvatus kriittisen yhteisöllisyyden rakentajana. s. 236–245. Teoksessa Koskinen Tuulikki, Mustonen Pekka & Sariola Reetta (toim.) (2010) *Taidekasvatuksen Helsinki. Lasten ja nuorten taide- ja kulttuurikasvatus*. Helsingin kaupungin tietokeskus & Helsingin kaupungin kulttuurikeskus.

Opetushallituksen tiedote 16/2008 (18.3.2008). Taiteen perusopetuksen käsite, rakenne ja laajuus. Katsottavissa: http://www.oph.fi/download/110889_tpo_tiedote_16_2008_suom.pdf

Opetushallitus (2002): Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2002. Määräys 41/011/2002. Katsottavissa: http://www.oph.fi/download/123013_musiik_tait_ops_2002.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2010): Taidekasvatuksen ja kulttuurialan koulutuksen tila Suomessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön politiikka-analyysjä 2010:1.

Opetus- ja kulttuuriministeriön internetsivut. Katsottavissa: <http://www.minedu.fi/OPM/>

PELTONEN, PETRI (2013): Ympäristötekijöiden yhteys musikaalisuuden Kehittymiseen ja ilmenemiseen. Pro gradu -tutkielma 10/2013 tilastotieteessä, Helsingin yliopisto.

RANTANEN, TIIA (2010): Musiikki varhaiskasvatuksen tukena. s. 172–177. Teoksessa Koskinen Tuulikki, Mustonen Pekka & Sariola Reetta (toim.) (2010) *Taidekasvatuksen Helsinki. Lasten ja nuorten taide- ja kulttuurikasvatus*. Helsingin kaupungin tietokeskus & Helsingin kaupungin kulttuurikeskus.

RUUSUVIRTA, MINNA & SAUKKONEN, PASI (2014): *Kuntien kulttuuritoiminta lukujen valossa III. Kulttuuritoiminnan kustannukset 24 kaupungissa vuonna 2013*. Suomen Kuntaliitto ja Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissektori.

SARIALA, REETTA (2009): Tanssin taiteen perusopetus Helsingissä 2008–2009. Raportti. Helsingin kaupungin kulttuurikeskus.

SARIALA, REETTA (2010a): Helsinki taidekasvatuksen tukijana ja järjestäjänä. s. 8–11. Teoksessa Koskinen Tuulikki, Mustonen Pekka & Sariola Reetta (toim.) (2010) *Taidekasvatuksen Helsinki. Lasten ja nuorten taide- ja kulttuurikasvatus*. Helsingin kaupungin tietokeskus & Helsingin kaupungin kulttuurikeskus.

SARIALA, REETTA (2010b): Taiteen perusopetus Helsingissä. s. 26–37. Teoksessa Koskinen Tuulikki, Mustonen Pekka & Sariola Reetta (toim.) (2010) *Taidekasvatuksen Helsinki. Lasten ja nuorten taide- ja kulttuurikasvatus*. Helsingin kaupungin tietokeskus & Helsingin kaupungin kulttuurikeskus.

Taiteen perusopetusliiton internetsivut. Katsottavissa: http://www.artsedu.fi/fi/taiteen_perusopetus

TAINEN, HELI; HEIKKINEN, MAAMI; KONTUNEN, KAIJA; LAVASTE, ANNA-ELINA; NYSTEN, LEIF; SEILO, MARJA-LEENA; VÄLITALO, CARITA & KORKEAKOSKI, ESKO (2012): Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden ja pedagogiikan toimivuus. *Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 57*. Jyväskylä.

Valtion talousarvioesitys 2016. Katsottavissa: <http://budjetti.vm.fi/index/index.jsp>

VARTIAINEN, LEA (2007): Mitä musiikkiopistojen pääsykokeissa testataan? Tutkimus Helsingissä sijaitsevien SML:n liittoon kuuluvien musiikkiopistojen pääsykokeista. Opinnäytetyö, Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.

WESTERLUND, HEIDI & VÄKEVÄ, LAURI (2010): Onko demokraattinen musiikkikasvatus mahdollista 2010-luvun Helsingissä? s. 150–157. Teoksessa Koskinen Tuulikki, Mustonen Pekka & Sariola Reetta (toim.) (2010) *Taidekasvatuksen Helsinki. Lasten ja nuorten taide- ja kulttuurikasvatus*. Helsingin kaupungin tietokeskus & Helsingin kaupungin kulttuurikeskus.

VIRA RIITTA (2010) Taidetta kaikille, myös pojille! s. 206–211. Teoksessa Koskinen Tuulikki, Mustonen Pekka & Sariola Reetta (toim.) (2010) *Taidekasvatuksen Helsinki. Lasten ja nuorten taide- ja kulttuurikasvatus*. Helsingin kaupungin tietokeskus & Helsingin kaupungin kulttuurikeskus.

Liitteet

LIITE 1.

Taiteen perusopetukseen osallistuneet 0–18-vuotiaat taiteenlajeittain

Peruspiiri	kuvataide oppilaat/asukas	musiikki oppilaat/asukas	tanssi oppilaat/asukas	sirkus ja teatteri yhteensä oppilaat/asukas
Alppiharju	1,3 %	9,8 %	5,9 %	3,5 %
Haaga	0,8 %	12,1 %	5,1 %	1,2 %
Herttoniemi	2,7 %	10,5 %	4,1 %	1,7 %
Itä-Pakila	6,1 %	12,5 %	3,2 %	1,0 %
Jakomäki	0,4 %	2,1 %	1,0 %	0,3 %
Kaarela	1,0 %	5,8 %	3,0 %	1,1 %
Kallio	1,8 %	16,6 %	11,1 %	2,7 %
Kampinmalmi	1,9 %	14,5 %	9,4 %	1,3 %
Kulosaari	3,5 %	26,7 %	15,6 %	3,4 %
Laajasalo	2,1 %	12,1 %	2,8 %	1,1 %
Latokartano	1,3 %	8,6 %	5,4 %	1,2 %
Lauttasaari	3,2 %	15,8 %	8,4 %	0,3 %
Länsi-Pakila	3,9 %	9,4 %	1,8 %	0,8 %
Malmi	2,0 %	7,5 %	3,0 %	2,0 %
Maunula	2,7 %	10,5 %	3,1 %	0,8 %
Mellunkylä	0,8 %	3,2 %	1,4 %	1,7 %
Munkkiniemi	1,4 %	16,3 %	7,7 %	0,7 %
Myllypuro	1,7 %	6,5 %	3,5 %	0,4 %
Oulunkylä	1,9 %	10,0 %	3,8 %	2,0 %
Pasila	1,5 %	6,9 %	3,0 %	0,6 %
Pitäjänmäki	0,7 %	5,6 %	4,4 %	0,3 %
Puistola	1,0 %	6,3 %	2,5 %	2,1 %
Pukinmäki	1,3 %	7,1 %	4,1 %	1,2 %
Reijola	1,9 %	15,9 %	8,7 %	1,4 %
Suutarila	1,0 %	5,7 %	2,0 %	0,4 %
Taka-Töölö	1,1 %	11,8 %	4,7 %	0,2 %
Tuomarinkylä	3,7 %	8,0 %	1,4 %	0,4 %
Ullanlinna	1,8 %	14,8 %	13,5 %	0,6 %
Vallila	0,9 %	9,9 %	5,0 %	1,4 %
Vanhakaupunki	1,9 %	12,8 %	4,9 %	7,1 %
Vartiokylä	1,8 %	6,6 %	2,1 %	1,0 %
Vironniemi	4,1 %	12,2 %	9,2 %	0,5 %
Vuosaari	0,9 %	5,5 %	2,2 %	1,0 %
Östersundom	0,1 %	6,3 %	1,2 %	0,7 %

LIITE 2.

Taiteen perusopetukseen osallistuminen kaikki taiteenlajit yhteenlaskettuna

Peruspiiri	0-18-vuotiaat oppilaat/asukas	0-6-vuotiaat oppilaat/asukas	7-18-vuotiaat oppilaat/asukas
Alppiharju	15,6 %	14,8 %	29,5 %
Haaga	12,8 %	15,8 %	21,0 %
Herttoniemi	15,0 %	15,8 %	21,3 %
Itä-Pakila	19,8 %	14,7 %	27,0 %
Jakomäki	3,4 %	1,7 %	5,0 %
Kaarela	8,2 %	7,8 %	11,4 %
Kallio	26,3 %	26,7 %	43,0 %
Kampinmalmi	20,2 %	22,5 %	29,4 %
Kulosaari	38,6 %	52,9 %	48,0 %
Laajasalo	11,4 %	20,5 %	16,2 %
Latokartano	12,4 %	14,7 %	18,0 %
Lauttasaari	20,2 %	21,6 %	33,5 %
Länsi-Pakila	13,7 %	9,9 %	19,3 %
Malmi	12,9 %	7,8 %	17,4 %
Maunula	16,2 %	8,9 %	24,8 %
Mellunkylä	5,0 %	3,6 %	7,2 %
Munkkiniemi	18,2 %	28,1 %	24,5 %
Myllypuro	11,1 %	8,1 %	16,1 %
Oulunkylä	15,3 %	9,5 %	23,1 %
Pasila	10,4 %	9,5 %	16,0 %
Pitäjänmäki	8,7 %	8,2 %	12,8 %
Puistola	10,0 %	6,2 %	12,9 %
Pukinmäki	14,3 %	9,4 %	19,3 %
Reijola	22,3 %	19,9 %	32,2 %
Suutarila	9,0 %	5,1 %	11,8 %
Taka-Töölö	13,6 %	12,5 %	24,3 %
Tuomarinkylä	11,2 %	10,1 %	16,0 %
Ullanlinna	25,3 %	23,6 %	36,8 %
Vallila	14,5 %	14,9 %	24,1 %
Vanhakaupunki	15,1 %	19,3 %	23,6 %
Vartiokylä	9,0 %	8,6 %	12,4 %
Vironniemi	22,7 %	17,7 %	32,6 %
Vuosaari	7,8 %	6,3 %	11,1 %
Östersundom	6,1 %	11,3 %	7,7 %
KESKIARVO	14,6 %	14,4 %	21,5 %

LIITE 3.

Taiteen perusopetuksen avustukset oppilaittain vuonna 2014

Peruspiiri	avustus (euroa)	avustus (%)	avustus € /asukas
Alppiharju	27 835	0,6 %	45,6
Haaga	222 459	4,9 %	65,7
Herttoniemi	247 240	5,5 %	48,5
Itä-Pakila	76 141	1,7 %	78,9
Jakomäki	10 466	0,2 %	9,1
Kaarela	177 560	3,9 %	34,6
Kallio	122 231	2,7 %	74,3
Kampinmalmi	277 635	6,2 %	65,7
Kulosaari	106 916	2,4 %	139,9
Laajasalo	199 019	4,4 %	53,7
Latokartano	205 235	4,5 %	39,4
Lauttasaari	318 530	7,1 %	91,0
Länsi-Pakila	94 896	2,1 %	57,1
Malmi	204 637	4,5 %	33,5
Maunula	69 890	1,5 %	51,2
Mellunkylä	110 157	2,4 %	14,2
Munkkiniemi	123 296	2,7 %	39,5
Myllypuro	63 202	1,4 %	28,4
Oulunkylä	126 720	2,8 %	47,1
Pasila	39 004	0,9 %	31,6
Pitäjänmäki	102 955	2,3 %	32,4
Puistola	119 617	2,7 %	26,2
Pukinmäki	45 792	1,0 %	34,6
Reijola	175 826	3,9 %	64,2
Suutarila	55 603	1,2 %	21,9
Taka-Töölö	75 627	1,7 %	48,6
Tuomarinkylä	117 009	2,6 %	49,9
Ullanlinna	259 345	5,7 %	83,3
Vallila	72 139	1,6 %	44,9
Vanhakaupunki	243 860	5,4 %	55,8
Vartiokylä	123 600	2,7 %	29,5
Vironniemi	98 819	2,2 %	55,5
Vuosaari	182 738	4,0 %	22,5
Östersundom	16 763	0,4 %	23,0

Taidekasvatuksen kenttä on Helsingissä eläväinen ja monimuotoinen. Taiteen perusopetuksella on tärkeä asema tässä kokonaisuudessa ja myös kansainvälisesti kyseessä on ainutlaatuinen koulutusjärjestelmä. Taiteen perusopetus tarkoittaa ensisijaisesti lapsille ja nuorille suunnattua, pitkäjänteistä ja tavoitteellista eri taidealojen opetusta. Helsingissä taiteen perusopetusta annetaan eri puolilla kaupunkia osana lasten ja nuorten lähipalveluja. Opetus järjestetään lähtökohtaisesti yksityisiä taideoppilaitoksia avustamalla.

Tässä selvityksessä tarkastellaan taiteen perusopetuksen tilaa Helsingissä vuonna 2014–2015 sekä tulevien vuosien kehittämistarpeita. Selvitystä varten kerättiin kysely- ja haastatteluaineisto taiteen perusopetusta Helsingissä järjestäviltä oppilaitoksilta. Selvityksen perusteella taiteen perusopetuksen keskeisimpiä haasteita Helsingissä näyttäisivät olevan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus sekä palvelujen resursointi. Vaikka osallistujamäärä kaiken kaikkiaan on hieman kasvanut, on helsinkiläisiä lapsia ja nuoria edelleen taiteen perusopetuksen ulkopuolella. Kaupungin asettamiin strategiaan tavoitteisin opetuksen yhdenvertaisesta saatavuudesta ja saavutettavuudesta eri puolilla kaupunkia tulisikin pyrkiä vastaamaan entistä paremmin jatkossa.

Helsingin kulttuurikeskus

Helsingfors kulturcentral • City of Helsinki Cultural Office